

Görüs

AYLIK DERGİ ■ ARALIK 1986 ■

Ateş Ateş
tarafından
USTAV'a
bağışlanmıştır

işçilerin sendikal ve siyasal umutlarını salt Türk-İş yönetiminin değişmesine sağlamak ve bu yönetim değişirse her şeyin değişeceği türünden hayallere kapılmak hem önemli bir yanlış, hem de yarınki olumsuzluklara elverişli bir ortam yaratmak olacaktır.

Evet, Türk-İş yönetimi değildir. Ama bu değişim, Türk-İş'e bağlı sendikaların yönetimlerinin de değişmesi ve demokratikleştirilmesiyle mümkündür. Değişim ancak o zaman gerçek bir anıam kazanacak, ancak o zaman işçi sınıfının gerçek çıkar ve hedeflerine hizmet edecek ve değer kazanacaktır.

Sılahsızlanmanın
güç yolları

GENÇLİK ÇAĞI

"...Gençliğe, her şeyin kenarlığıyla yeniden başlamadığını, tarih sahnesindeki henüz aşılmasın, 'yeni'nin, güncel siyasal-ideolojik 'moda'nın 'yeni'syle bir veya aynı şey olmadığını, sınıf mücadeleinin en kesitme yolunun, bilimin göstergesi yolda sabır ve inatla yürümekle bulunabileceğini kavratmak öümüzdeki dönemin en önemli görevlerinden birini teşkil edecektir..."

ARA SEÇİM SONUCLARI
YENİ PERSPEKTİFLER

4

DEMOKRASI

SIYASAL DEMOKRASIYE MUHTEVA KAZANDIRMAK ICIN

"Demokratik kurumların bulunmadığı, demokratik normların geçerli olmadığı, temel hak ve özgürlüklerin yer almadığı bir ortamda genel oy'un demokratikliğinden söz edilemez."

5

ÜGRENCİLER YÜRÜYOR

"Gençlik çıkışları demokrasiden yana diğer toplum kesimleri gibi, özgür ve insanı gelişiminin önündeki engellerin aşılması için sabırsızlanmaktadır. çıkış yolları aramaktadır." CÜNEYT CAN.

6

SILAHSIZLANMANIN GÜC YOLLARI

"Empiryalizmin ayrılmaz cüzü olan militarizm, aynı zamanda sınıfal baskının sürdürülmesi, egemenlik alanlarının güçlendirilmesi, yenilerinin kazanılması hedeflerini de gütmektedir." HÜSEYİN BAŞ.

7

DOĞRU YOL DEMOKRASI

"Doğu Yol Partisi'nin demokratlığı, onun temsilciliğini yaptığı sınıfın demokratından uzun boylu fark taşımaz." "BEN HEP BEKLİDİM"

8

SENDİKA

TÜRK-İŞ İŞÇİ SENDİKASI YAPMAK

"Türk-İş yönetimi değişmelidir. Ama bu değişim, Türk-İş'e bağlı sendikaların yönetimlerinin değişmesi ve demokratikleşmesiyle mümkündür"

12

Türk-İş Genel Kurulu öncesinde Şevket Yılmaz

"BEN HEP BEKLİDİM"

"Danışma Meclisi'nde, hangi holdingde görev alacağını hesaplayan profesörlerin bulunabileceğini ben düşünemedim tabii" Röportaj: ZEYNEP AVCİ

14

Türk-İş Genel Kurul delegesi Reşat Tüysüz ile konuşma:

"TÜRK-İŞ İÇİNDEKİ MÜCADELE TÜM EMEKÇİ SINIFININ MÜCADELESİDİR"EKONOMİ VE
POLİTİKADA

Görüş

AYLIK DERGİ

4

16

Cevdet Selvi, Türk-İş tarafından "İlk ciddi muhalefat" olduğu kanısında

"İNANÇ HERŞEYİ HALLEDER"

"Türk-İş Genel Kurulu'nda doğrudan ne işveren, ne de işçi temsil edilmektedir."

Röportaj: ZEYNEP AVCİ

ARA SEÇİM SONUÇLARI ► YENİ PERSPEKTİFLER

"Sosyal demokrasinin ve sosyal demokrasiyi demokratikleşmenin tek 'mükem' aracı sayanların 88 genel seçimlerine yönelik iktidar beklenenlerinin suya düşüğü rahatlıkla söylenebilir" HALİM TOGAN

GENÇLİK

GENÇLİK ÇAĞI

"Binlerce biriken toplumsal emek, insan başarılarının kaynağını oluştururken en önemli sıçramasını çağımızda yapmış ve bu sıçrama sınırsız ve tükenmez dayanlığını -önemli olarak- gençlikte bulmuştur." MEHMET SALİM

ECEVİT ÜZERİNE AYKIRI DÜŞÜNCELER

"Oysa halkın, tipki milliyetçilik gibi, özünde sınıfların ve sınıflar savaşının önemine sırçevirmeye dayanıyordu." KENAN SOMER

PAYLAŞIM, DEMOKRASI VE SOSYALİST PARTİ

"Paylaşımın üstün durumda olan ve iktidarda ağır basan sınıf için yapılacak en iyi iş, siyaset savaşı diğeri bir deyişle iktidar savasını durdurmak, ya da olabildiğince kısıtlamaktır." SADUM AREN

EGİTİM

EGİTİMİMİZİN SORUNLARI VE EGİTİM EMEKÇİLERİNİN GÜNCEL GÖREVLERİ

"Eğitimin üzerine düşenleri yerine getirebilmesi, kurumlaşmış, programlı, insanın ve toplumsal gelişmeden yana olanaklarla kuşatılmış bir ortamın mevcudiyetine bağlıdır." ÖNER YAĞCI

28

16

İNSAN HAKLARI

İŞKENCENİN DINAMIĞI

"Güçlü Devlet" imgesinin kutsallaştırıldığı bizim toplumumuzda, "İşkence yasalara göre suçtur, dileyen mahkemeye başvurabilir" diyerek sorumluluktan sıyrılmaması mümkün değildir. GENÇAY GÜRSOY

32

EKONOMİ

"24 OCAK EKONOMİSİ" NİN "RASYONEL"İ

"Günümüzde Türkiye ekonomisindeki tekeliğin eriştiği boyutlarda ekonomiye müdahaleyi daha azaltmak, yani ekonominin liberalleştirilmek, istense de yapılabilecek, filen uygulanabilecek birşey değildir." SABAHATTİN KERİM

34

YÜKSEK ENFLASYONU KAÇINILMAZ KILAN BİR BÜTÇE

"Günümüz uygulaması ile, orta ve düşük gelir grupları yeterince vergi yükü altında tutulmaktadır. Vergileme açısından diğer gruplara ulaşmak ise teknik bir sorun olmaktan çok siyasal demokrasi ve tercih meselesidir." Prof. Dr. İZZETTİN ÖNDER

36

TBMM GİZLİ CELSE ZABITLARINDAN

KURTULUŞ SAVAŞI SIRASINDA MİLLET VE VEKİLLERİ

Konya Milletvekili Vehbi Bey: Köylü, onlar gazi bir şehit kuralının karşısında. Bir kere de biz gazi, kasaba eşrafı şehit olsun diyorlar. ZAFER ÜSKÜL

38

SENFONİ

"Müzik, ancak senfoninin mükemmelliği ile icranın mükemmelliği bütünselise kitleleri saracaktır." ÇAĞATAY ANADOL

39

OTUZ GÜNÜN İÇİNDEN

- Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü: Cevat Keskin
- Yazışma Adresi: GÖRÜŞ Dergisi, Yayın-Dizgi Merkezi Nuruosmaniye Caddesi No: 5 kat 2 Cağaloğlu-İstanbul
- Fiyatı: Yurt içi 500,- TL. Yurt dışarı 4 DM. ► Yıllık Abone Ücreti (12 sayı): Yurt içi 4500,- TL. yurt dışarı 35 DM. ► Abone bedelleri Yayın-Dizgi Merkezi'nin, Yapı ve Kredi Bankası Çemberlitaş Şubesi'ndeki 002846-4 numaralı hesabına yatırılmalıdır.
- Bası: Hürriyet Ofset A.Ş. Sefaköy İstanbul
- Genel Dağıtım: GAMEDA

"Sunuş yazısı"

Kapitalist bir ekonomide pazara yeni çıkan bir metanın, toplumsal bir ihtiyaçtan kaynaklanmasıının zorunlu şart olmadığı bilinir. Hele günümüz dünyasında - ve bilhassa gelişkin kapitalist ülkelerde - pazarda "hikmetinden sual" edilecek o kadar çok ve çeşitli mal bulunmaktadır ki, toplumsal ihtiyaça cevap verenler bunların yanında adeta azınlıkta kalırlar. Aslında toplumsal ihtiyaça cevap vermeyen malların alıcı bulmaması ve bir süre sonra bunların piyasadan kaybolmaları gereklidir. Nitekim moda mallar için durum az çok böyledir. Ama kapitalist üretimde ne moda biter, ne de - daha önemlisi - toplumsal ihtiyaçtan kaynaklanmayan malların sürekli üretimi. Çünkü hem kapitalizmin, hem de düzenin meyvalarını toplayan burjuvazinin "bekası" tamamen toplumsal ihtiyaçtan kaynaklanmayan meta üretimine bağlıdır. Bu yüzünden ki toplumsal olmayan ihtiyaçlar, burjuvazinin akıllara durgunculuk verici pazarlama ve "ikna" metodlarıyla "toplumsallaştırılırlar".

Türkiye de, gelişkin değilse bile ağır aksak gelişmekte olan bir kapitalist ülke. Üstelik burjuvazımız, gelişkin ülkelerinkini taklit etmeye çok hevesli. Toplumsal ihtiyaçtan kaynaklanmayan malların - ve hizmetlerin - şaşırıcı bir bolluk ve çeşitlilikte piyasayı doldurması da bundan olsa gerek.

Elinizdeki dergi işte böyle toplumsal ihtiyaçtan kaynaklanmayan metaların bolca bulunduğu bir piyasaya "sürüyor". Bu durumda dergimizin de toplumsal bir ihtiyaçtan kaynaklanıp kaynaklanmadığı düşünülemez mi?

En azından bizler için bu nitelikte bir yayına toplumun - ya da toplumun ağırlıklı kesiminin - ihtiyacı olduğu kesin. Ama bu noktada son sözü söyleyecek olan "tüketici", yani okur olacak. Eğer "poşet" e girenlerin - ve dahi girmeyi reddedenlerin - üretimi ve satış rekortları kiran tüketimi toplumsal bir ihtiyaçtan kaynaklıyorsa, bizim dergimizin toplumsal bir ihtiyaç olmadığı söylenebilir. Ya da tam tersine gerçek anlamda toplumsal bir ihtiyaç olduğuna inandığımız dergimiz ve benzerleri "piyasa" da bir hayli kit oldukları içindir ki, cümle poşetler ve poşetsizler pseudo toplumsal ihtiyaç haline gelebiliyorlar. Oyleyse dergimizin pseudo değil, gerçek bir toplumsal ihtiyacı cevap vermek için çatlığı söylenebiliriz.

"Seksenli" yılların Türkiye'sinde sadece poşetler ve poşetsizler mi arındı?

Nelerin arttığını görmek için gazete koleksiyonlarına göz atmaya bile gerek yok. Biraz hafızayı çalıştmak, biraz da mevcut "manzara-i umumiye" ye göz atmak yeterli. Örneğin Türkçe'de "aç mezarı yoktur" diye bir deyiş vardır. Bu deyiş çoktan unutuldu. Çünkü geçerliliği kalmadı. Açıktan ve işsizlikten intiharlar "vaka-i adiye" halini aldı. Vücutlarından tümyle vazgeçmeyecek kadar akıllı olanlar ise üzüvlarının peyderpey satarak gazetelerde ne de sık göz, böbrek ve benzeri satış ilanları görmeye başladık. Hayatlarını sürdürmeyi tercih ediyorlar.

Açığın ve sefaletin artmasına paralel olarak başka şeyler de arındı.

Rüşvet ayyuka çıktı. Herkes rüşvetten şikayetçi ama rügvetsiz iş görülemeyeceği, rüşvetin her kapıyı açan maymuncuk olduğu kanısı son derece yaygın.

Başka?..

Başka, gasp ve hırsızlık arttı, dolandırıcılık şahkasına ulaştı. (Bankerler olayını hatırlayalım); fahişe sayısındaki artış rekorlar kırarken, fuhuş bir kısım ailenin "yan gelir" sağladıkları -esas gelir ayın onbeşini zor çırkıyor çünkü- olağan bir "meslek" halini aldı; bulaşıcı hastalıklar koğezmeye başladı, bir zamanlar kökü kurutulmuş olan sitma yeniden hortladı, tüberkülden ölümler genç Verter'in çağında gibi olağanüstü.

Daha başka?..

Arabesk arttı. Hayatın maddi ve manevi hemen her alanında, hem de inanılmaz bir yaygınlıkta... Korku arttı; inançsızlık arttı; sağlıklı görüşlerden caymak arttı; "şartlara uyum göstermeyi" dünya görüşü haline getirmek, bireysel kurtuluştan medet ummak arttı; insanlığın ileri doğru yürümesine en fazla emeği geçenleri hor görmek arttı; "Bati" metropolünde üretilen "ince" anti-komünist görüşlere merak veraiget arttı ve ilh..

Tek cümleyle "Seksenli" yılların Türkiye'sinde toplumsal çırulme arttı, insan malzemesindeki yozaşma arttı.

Bütün bunlar arttı, çünkü eksilenler var. Eksilenlerin - ya da eksiltlenlerin - başında ise, çağımızda toplumu ileri doğru devindiren dünya görüşünün savunulması geliyor. Sömüründen ve baskından arındırılmış bir Türkiye yaratılması için sürdürülən çabalar geliyor.

Kuşkusuz artanlar ve eksilenler bileşik kaplar örneğindeki gibi otomatik olarak birbirlerinin yerlerini dolduruyor değiller. Ancak eksilenlerle artanları aynı toplumsal şartların doğurduğu da bir gerçek. Sonuçta olan da şu: Bir toplumdan sosyalizmi ne kadar kovarsanız, sosyalizmi ne ölçüde toplumun dışına iterseniz, -tümüyle başaramazsanız bu işi, çünkü toplumun yanının güvencesi olan sosyalizm toplumda yaşamın yolunu mutlaka bular - toplum da o ölçüde maddi ve ahlaki çokıntıya uğrar, insan malzemesi o ölçüde insanlığa yabancılır. "Seksenler Türkiye'si"nin ibret verici bir şekilde kanıksadı gerçek budur.

Ayrıca sekstenlerde eksilen sadece sosyalizm olmadı. İlerici düşüncelerin tamamı ve daha önemlisi demokrasi acımasızca eksiltildi. Bu nedenle dergimizin başta gelen işlevlerinden birisi demokratik hak ve özgürlüklerin savunmak olacak ve yine bu nedenledir ki, sayfalarımız tüm ilericilere, samimi ve tutarlı demokratlara açık olacak..

Usuldedir, yayına başlarken, yayının niteliğini ve amacını açıklayan bir "sunus yazısı" yazılır. Bu da böyle bir yazı. Yayına yeni başlıyoruz, ama "yeni" şeyler söyleyecek değiliz çünkü ilk amacımız sekstenlerde eksiltlenlerin eksikliğini gidermek. Ama bunu yaparken bilinenleri tekrar etmeye de niyetimiz yok. Bu açıdan söylemeklerimizin gerçekten yeni olmasına daima itina edeceğiz.

SİYASAL DEMOKRASİYE MUHTEVA KAZANDIRMAK İÇİN

MİLLİ HAKLARIN KAZANILMASI DEMOKRASİ YAPILMASINA İHTİYACIMIZ VAR

Demokratik kurumların bulunmadığı, demokratik normların geçerli olmadığı, temel hak ve özgürlüklerin yer almadığı bir ortamda genel oy'un demokratikliğinden söz edilemez.

T

oplumumuz bugün sayısız sorunlarla karşı karşıya. Karşı karşıya bile değil, boğaz boğaza. Bu sorunların hepsini üç ana alanda toplayıp birkaç sözcükle özetlemek mümkün; ekonomik planda, geniş kitleleri pence-sinde kıvrıdanın kronik bir kriz; kültürel kapsamında; büyük bir değerler sarsıntı, yolaşma ve ahlaki çöküş; politik alanda ise, demokrasizlik.

Bu üç alanı ve her üç gruptaki sorunları birbirinden soyutlamak, aralarındaki hayli gizli bağlantıları göz ardı etmek olası değilse de, sorunların çözümü besbelli ki politika-

dan ve politik mücadeleden geçiyor. Bu nedenle demokrasi ve özgürlükler için verilen mücadele, kısacası *siyasal demokrasi* bugün gündemimizin baş maddesini oluşturuyor. Değil mi ki, ekonomiyi elliñde tutanlar, kendilerinin sebep oldukları krizin bedelini yiğinlara fatura etmek için, uygulamaya koydukları ekonomik modelin güvencesini o modele uygun siyasal rejimi getirmekte bulundular; o ekonomik çizgiden zarar görenlerin ondan kurtulmak için yapacakları ilk şey de, elbette onun siyasal formülüne son vermek, siyasal demokrasiyi kazanmak olacaktır. Ne var ki, en ivedi gündem maddesinin demokrasi olduğunun altını çizmek tek başına bir anlam tasımamaktadır. Zira, siyaset arenasındaki tüm kesimler demokrasiden söz etmektedirler. Genç bir kayram kargaşası alıp yüreğimizdeki kimlerin göre Türkiye'de demokrasi vardır, demokrasi tüm kurumlarıyla işlerlidir. Eskiden bedene bol gelen elbise kesili, biçili daraltılmış ve milli bünyeye uygun hale getirilmiştir. Bundan fazlasını istemek, gene elbiselerin bollaştı-

rılması demek olacaktır, oysa millet cahildir, demokrasiyi hazırlamamıştır, 'her şeyin fazla gibi, demokrasının de fazlası' zararlıdır. Yararlı olan ise şimdiki rejimdir.

Rejim bir demokratikleşme sürecine gitmiştir, işin çoğu gitmiş azı kalmıştır; mevcut anayasasının geçici maddeleri ve bu na bağlı olarak belli kişiler üzerindeki siyaset yasaları kaldırılmış, genel seçimlere gidilirse, Türkiye demokrasije geçmiş olacaktır.

Demokrasi sorunu nitelik sorunudur

Demokrasi güçlerine gelince, bizim açımızdan gündemdeki demokrasi sorunu görevcilerde değil, niteliktir. Temel insan hakları ve demokratik özgürlükler konusundaki evrenselleşme ve genel kabulleri bilmese demokrat olmaya ve demokrasi mücadeleşesi vermeye olanak yoktur. Onları kurumlarıyla ve kurallarıyla hayatı geçirmek ise siyasal rejimde nitel bir değişikliği gerçekleştirmekle mümkündür.

Şu halde, herkesin demokrasiden söz ettiği bir ortamda, her şeyden önce, öngörülen demokrasiden kimin neyi kastettiğinin açıkça bilinmesi ve bildirilmesi gereklidir. Yani, gündemdeki politik demokrasi talebinin fil'in körlerce tanımlanmasında olduğu gibi herkesin başka başka gördüğü ve yorumladığı bir belirsizlik olmaktan çıkarılması şarttır.

Bugün Türkiye'de demokrasije hangi toplum kesimlerinin gereksinmesi varsa, bir başka deyimle, hangi sınıf ve katmanlar; ya da topluluklar demokratik hak ve özgürlüklerden yoksunsalar, demokrasının savunucuları o kesimlerin sözcüleridirler. Bu nedenle, siyasal demokrasi talebinin muhtevası o toplum kesimlerinin sözcülerinin, temsilcilerinin somut öngörülerinde aranmalıdır. Siyasal af, dijital ve örgütlenme özgürlüğü, somutta işçi sınıfına siyaset özgürlüğü, basın özgürlüğü, sendikal hak ve özgürlükler, meslek kuruluşlarının siyaset yapabilme serbestliği, toplantı ve gösteri özgürlüğü, kültürel özgürlükler, TRT ve üniversite özérkliği, devletin demokratikleştirilmesi, yargı bağımsızlığı başta olmak üzere kuvvetler ayırmının hayatı geçirilmesi, yürütme üzerinde yargının denetimi, genel oy üzerindeki her türlü kısıtlamanın kaldırılması, gibi temel öğeler savunulmadan siyasal demokrasi savunulamaz, savunuluyor savılamaz.

Demokrasi güçleri derken bu özgürlükleri ve demokrasının bu özelliklerini savunanları anlamak gereklidir. Bunları açık seçik ve somut bir biçimde dile getirmek demokrasi mücadeleşine muhteva kazandırmayı, ya da daha doğru bir deyimlendirme ile, demokrasi mücadeleşinin muhtevasını somut-

▼ **Gerçek Demokrasi İstiyoruz!** "Demokratik mücadeleye muhteva kazandırmayı koşulu demokrasiyi talep edenlerin bu uğraşta aktifleşmeleridir.

İamanın birinci koşuludur. Ne var ki, bu koşul bir ön koşuldur. Gerekli koşuludur, fakat yeterli koşul değildir.

Demokratik mücadeleye muhteva kazandırmamın veter koşulu ise demokrasiyi talep edenlerin, yukarıda andığımız somutlukları öngörenlerin, yani o demokratik hak ve özgürlüklerden yararlanacak olan toplum kesimlerinin kitlesel bir şekilde bu uğraşta aktifleşmeleridir. Siyasal demokrasiyi sadece savunabilmekle kalmamak, bu noktayı aşarak, onu elde edebilmek için böyle bir mobilizasyon şarttır. Demokratik talepleri dile getirmek, onları savunmak, istenilenin söyle ifadesidir, düşünSEL anlatımıdır. Bu gerekliğin doğal sonucu ise öngörülen hedeflere varılmasıdır. Ama bu sonuç kendiliğinden gelmez. Demokratik taleplerin elde edilmesi, siyasal demokrasi düşüncesinin maddi gűce dönüşmesiyle, yani bu düşünce ve onun öngörüler etrafında politik ve kitlesel güçlerin kristalleştirilmesi, genişletilmesi ve hareketlendirilmesi ile mümkündür. 28 Eylül ara seçimleri bu doğrunun siyasal pratikteki bir kanıtını onomuze koymuştur.

Kitleşlemeyi başarmak...

Genel oy bu kitleşlemeının araçlarından sadece birisidir. Kaldı ki, demokratik kurumların bulunmadığı, demokratik normların geçerli olmadığı, temel demokratik hak ve özgürlüklerin yer almadığı bir ortamda genel oy'un da demokratikliğinden söz edilemez. Kitleşleme demokratik mücadelenin bütün alanlarında başarılılığı takdirde, onun sonuçları sandığa yansıyabilir. Şayet bir sendika mitinginde her altı kişiye bir emniyet görevlisi düşüyorsa, pankartlardan sloganlara kadar her şey denetim altında tutuluyorsa, miting sonrasında yüzlerce kişi slogan suçu olarak nezarete alımıyorsa ve aynı sendika mitinglerine seçim döneminde izin verilmeyorsa, doğal olarak seçim ortamında her türlü baskı, şiddet ve tehdit uygulanacak, seçmen topluluklarına gözdağı verilecek demektir. Sonuç ise ortadadır. Geçirilen bir ara seçimde ne demokratik kitleşmeye, ne de toplumsal coşkunun ve umutluğun uyanmasına, gelişmesine katkısı olabilecektir. Seçim bitmiş, evli evine, köylü köyüne gitmiştir. Geriye bir dahaki seçim'in intizarı mı kalmıştır? Eğer oyle olmuşsa, öyle olacağa, buna tevekkül gösterilecektse, bu demektir ki, bu intizar sürecinde siyaset arenasının ön plana sağıdaki iki partide bırakılacaktır. Böyle bir süreçten ise, siyasal demokrasının doğmayacağı açıktır. Solun, ilerici ve demokratik güçlerin siyasal gelişmelere müdahale edemeleri durumunda, bekler vaziyette kalmaları, pasif durumları hâlinde varılacak sonuç demokrasiyi isteyen, demokratik hak ve özgürlüklerden yararlanacak olan toplum kesimlerine düş kırıklığından başka bir şey getirmeyecektir.

Su halde, politik gelişmelerin müdahale olabileceğini, aksa demokrasi doğrultusunda yön verebilmek için, siyasal demokrasi düşüncesini, siyasal demokratik kitleşmeye bütünlüğe getirmek, halkın iradi gücünü toplumsal ve siyasal yaşamın her alanında olanağılığıyla koymasını sağlamak gereklidir.

Günümüz somutunda demokratik mücadelene muhteva kazandırmannın biricik yolu budur.

ÖĞRENCİLER YÜRÜYOR

yor. Zaten mevcut despotik kurumlasmaya her türlü toplumsal istemi "siyasi" ve bununla eş anlamlı olarak "suçlu"正在說。

1980 öncesi sol siyasi dinamikin önemli dayanaklarından biri olan ve hatta kimi sol eğilimlerin de tek kaynağını oluşturan öğrenci gençlik, işçi sınıfı ve emekçi kitlelerle birlikte kendisine fatura edilen bedeli geçtiğimiz altı yıl boyunca fazlaıyla ödedi. Öte yandan, 80 sonrasın depositize olması amaçlanan gençliğin, her tür kültürlerin kışkırtma-kışkırtma çabalarına karşın, demokratik öğrenci hareketinin somut istemleri altında bir araya gelmek istemeleri, bu çabaların boşanlığının göstergesi oldu.

Gelişmekte olan öğrenci gençlik hareketinin, geçmişteki hata ve eksikliklerini yinememesi zorunluluğu, bu sürecin doğru yönlendirilmesinde, sosyalist gençlere önemli görevler yükliyor. Bu ise ilk olarak, demokratik gençlik hareketinin, genel demokrasi mücadelene olan bağımlılığını ve en geniş öğrenci gençlik kitlelerinin politikleştirilme sorununu gündeme getiriyor. Halen, dırımdan sıkavetçi geniş bir öğrenci klesi, sorunlarını YÖK ve İhsan Doğramacı'dan ibaret sanıyor bunların, altı yılda oluşturulan siyasi rejimle ve bu rejimin kurulmasına çabalar ile olan bağlantısını göremiyor. YÖK'un dayandığı ideolojinin açığa çıkarılması, öğrenci gençliğin dernekleşme hareketine ivme kazandıracı gibi, demokratik gençlik hareketinin genel demokrasi mücadelene bağımlılığı sorununun önemini ölçüde çözümünü de kolaylaştıracak.

Demokratik öğrenci hareketinin, dernekleşme vasıtasyyla yarattığı ve yaratıcı cınlığı, kısa vadeli hesapların peşine koşmak, tüm demokrat öğrencilerin katılımını sağlayacak eylem türleri ve sloganlar dururken, kitleleri dışlayacak tercihler geliştirmek, despotizmin aşılması demokratik öğrenci hareketinin vereceği katkıının farkına varmakla eş anlamlıdır.

▼ Ankara'ya yürüyüş
Öğrenci hareketinin sesi
dernek binalarının
dişına taşıyor.

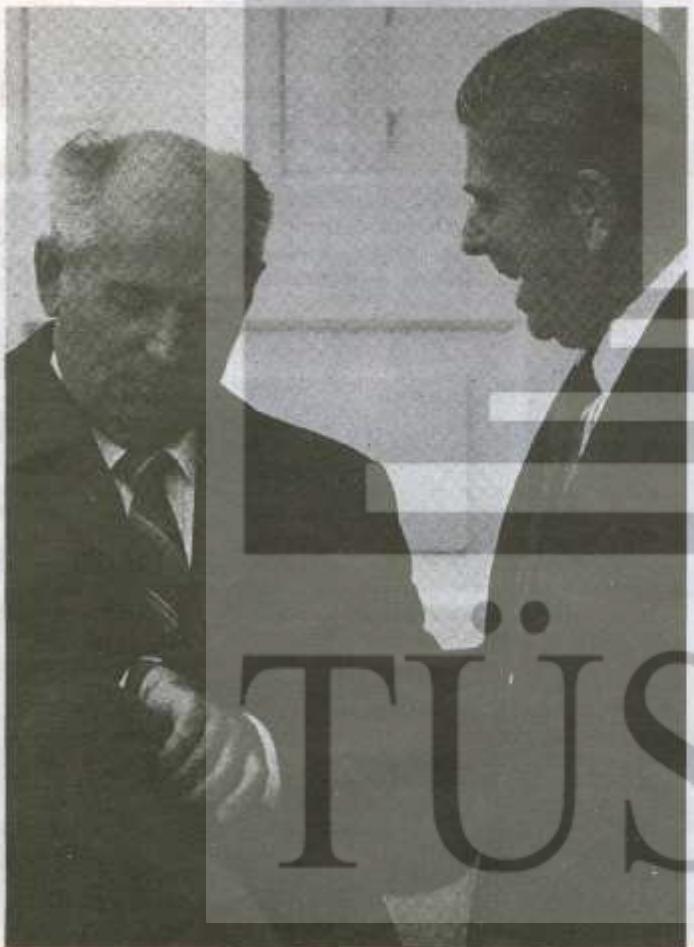
Silahsızlanmanın güç yolları

Emperyalizmin ayrılmaz căzü olan militarizm, aynı zamanda sınıfal baskının sürdürülmesi, egemenlik alanlarının güçlendirilmesi, yenilerinin kazanılması hedeflerini de gütmektedir.

Ünuya'nın en büyük iki nükleer gücünün liderleri Reagan ve Gorbacov'un 11-12 Ekim'de İzlanda'nın başkenti Reykjavik'de gerçekleştirdiği hazırlık zirvesi, zirve öncesi beliren umulmaya karşı, umulan vermemiş görünümekeştir. İki liderin 11 saatlik yoğun görüşmelerden sonra Reykjavik'ten 'el bile sıkışmadan' ayrılmaları, çok sayıda ülke basınında 'iyisko' biçiminde yorumlanmıştır. Ama ilk günlerin heyecanı yatıştıktan sonra, hazırlık zirvesinin Dünya ve Türkiye basında çogunca değerlendirildiği gibi, 'bütünule bašarısız' olmadığı anlaşılmıştır. Zirve, 'dinasor' doğurmamıştır.

**Reykjavik,
12 Ekim 1986.**
Reagan - Gorbacov'un
gerçekleştirildiği
hazırlık zirvesi
▼ umulan vermedi.

Cl. Ama 'tare' de doğurmamıştı. Ciddi Le Monde gazetesinin başyazısında belirttiğ gibi, "İki lider yirmi yıldan bu yana, silahsızlanma konusunda ilk kez, böylesine geniş kapsamlı bir anlaşmaya bu denli yakın olmuşlardır." Gerçekten de Sovyet lideri Gorbacov, Avrupa'daki orta menzilli füzeler konusunda yeni adımlar atmış, Avrupa'daki SS-20'lerini türmüyle kaldırımı, Asya'dakileri de ABD önerileri doğrultusunda 100 sayıyla sınırlamayı kabul etmiştir. Uzun menzilli nükleer füzeerde de, yine ABD'nin isteklerine uygun olarak, daha önce benimsenen indirim oranı olan % 30'dan, % 50'ye çıkarılmıştır. Stratejik nükleer silahlardan beş yıl içinde yüzde elli azaltılması, on yıl içinde de bütünlükle ortadan kaldırılması ilkesi benimsenmiştir. ABD Dışişleri Bakanı George Shultz, Sovyetler'in önerilerini "netes kesici öneriler" olarak tanımlaması, bu önerilerin karşı çıkılması güç niteliğini ortaya koymaktadır. Sovyet lideri Gorbacov, Avrupa'daki orta menzilli füzelerde ilgili indirim konusunda taraflar arasında varolan bir pürüzung ortadan kaldırmasını da sağlamıştır. Sovyetler Birliği, orta menzilli füzelerde ilgili indirimde, üçüncü ülkelere yerleştirilmemeleri koşuluyla İngiliz ve Fransız füzelerinin hesaba katılmasına kabul etmiştir. Bu, daha önce Reagan tarafından ortaya atılan ünlü "şır çözüm"le hemen eşdeğerdedir. Bütün bunlar, "başarısız zirve"nin, başarılı arasındaki sayılabilir. Bu açıdan bakıldığından, iki liderin ABD'de gerçekleştirilmeyi öngördükleri "asıl zirve" geniş kapsamlı bir silahsızlanma anlaşmasının gerçekleştirilebileceğini mevcut olduğunu göstermektedir.

Ama her şeye karşın, bütün bu olumlu adımlar Reykjavik'te anlaşmaya varılmasına yetmemiştir. Anlaşmanın kapısı aralanmış, ama içeri girilememiştir. O kadar ki, ABD basınına göre Washington'daki güçlü askersel endüstri kompleksine yakınlığı ile lanstan ekin çevreler Reagan'ın Sovyetler'in sürpriz önerilerinin caizbesine kapılıp anlaşmaya yanaşacağı, böylece de "yumuşamaya" dönüleceğinden son derecede tedirgin olarak başkanı baskı yapmışlardır. Bu nokta, Reykjavik zirvesinin kimler tarafından, niçin sabote edildiğini yeterince açıklamaktadır. Gerçekten de Reykjavik'te ortaya çıkan eşsiz fırsat Reagan'ın Stratejik Nükleer Savunma Girişimi (Yıldızlar Savaşı) projesinde hiçbir tavize yanaşmayan tutumu yüzünden kaçınılmıştır. İşin daha da ciddi yanı, Sovyetler'in silahsızlanma sorununu bir bütün olarak göremeyen, ABD'nin bu projede israrını sürdürmesi halinde, hazırlık zirvesindeki önerilerinin tümünü yeniden gözden geçirereklerini ileri surmeleridir. Daha açık bir

deyişle, Sovyetler, ABD'nin sözü edilen projede israrlı olduğu takdirde, herhangi bir anlaşmaya yanaşmaya科协lardan Sovyet lideri Gorbacov'a göre "Stratejik Nükleer Savunma Girişimi" tasarı, çok sayıda batılı bilim adamı tarafından da paylaşıldığı gibi, "savunmayı hedefleyen bir kalkan"dan çok, saldırya dönük bir kılıç, niteliktedir. Bu ise, silahsızlanma yarısını uzaya taşımak, böylece de benzeri görülmemiş yeni bir silahlanma yarısına çanak tutmak anlamına gelmektedir. ABD'nin bu projede tavize yanaşması halinde, diğer konularda herhangi bir anlaşmaya varılması ise anlamsız görülmektedir. Bir eliyle silahsızlanırken öbür eliyle hummalı bir silahlanmanın düşmesine başmak akıl dışıdır.

ABD, "Yıldızlar Savaşı" olarak anılan Stratejik Nükleer Savunma Girişimi projesinde neden israrlıdır? Soruya geçerli bir yanıt vermek için, söz konusu projeye daha yakından bakmak gerekiyor.

Silahsızlanmanın başlıca engeli olarak görülen "Yıldızlar Savaşı" projesi, batılı bir yazarın tanımına bakılırsa "Elmas Pay, 4 Temmuz ve Disneyland" kadar "Amerikalı" seçim programının ana temasını Sovyetler Birliği'ne karşı teknolojik ve askeri açıdan topyekün bir üstünlik sağlanmasının" üzerinde oturan Reagan tarafından 23 Mart 1983'de ortaya atılan Stratejik Nükleer Savunma Girişimi programı, ABD'nin teknolojik üstünlüğe dayanarak Sovyetler'in uzun menzilli nükleer füzelerini, uzaya yerleştirilecek bir "kalkan" sistemiyle bertaraf etmeye düşüyor. Bu programın Pentagon'un araştırma, geliştirme fonlarındaki payı 1985 deki % 5'den, 1989'da % 10'ya ulaşacak. Programa araştırma evresinde ayrılan para ise 26 milyar dolar düzeyindedir. Bu konuda çalışmalar çoktan başlamış durumda. Ancak Amerika'da olduğu gibi çok sayıda batılı ülkede sayıları binlerce olan bilim adamı ve uzman bu projenin gerçekleştirme olasılığı bulunduğu oneşürmektedirler. Amerikan dergisi Newsweek'e göre "Amerikalı" 7 bin bilim adamı söz konusu proje için "tehlikeli bir düşüncenin kulübü"dür. Yine aynı dergide, bu projenin Sovyet nükleer füzelerini durdurabileceğine, Reagan'ın başka inanç yoktur. Batılı uzmanlar projenin gerçekleştirilebilme olasılığını önleyen engeller arasında, ABD'nin yapısından kaynaklanan bazı iç sorunlara ilgili iki parametrenin de gözden kalkululmaması gereğine işaret etmektedirler. Stratejik Nükleer Savunma Girişimi, doğrudan Savunma Bakanına bağlıdır, buna karşılık, proje için gerekli tonlar Hava, Deniz, Kara servislerinden aktarılmalıdır. Azalma eğiliminde olan kredilerin tahsis konusunda ise, kuvvet-

DOĞRU YOL DEMOKRASI

28

ler arasında çetin iç çekişmeler olmaktadır. Yıldız Savaşları projesinin gerçekleştirmesi Pentagon'un bütçesinde hatırı sayılır azalmalarla yol açacaktır. Bu yüzden Deniz ve Hava Kuvvetleri, şimdiden Yıldızlar Savaşı projesine karşı tavır almışlardır. Buna karşılık projenin geleceğinde belirleyici unsur, Amerikan uzay endüstri kompleksini olarak görünmektedir. Yıldızlar Savaşı projesine ayrılan muazzam fonlarından asla payını, bunalmanın esidine olan uzay endüstrisi alacaktır. Projeye ayrılan para şimdilik 26 milyar dolardır. Gerçekleşme evresine geçildiğinde bu paranın milyar kere milyara ulaşacağı hemen kesindir. Kısaca devlet içinde devlet olan ABD askersel endüstri kompleksi için Yıldızlar Savaşı projesi, elden kaçırılmasına kolay razi olunmayaçak ölçüde "büyük balık"tır. Reykjavik zirvesinin başarısız sonuçlanmasıın başlıca nedenlerinden biri de, kanımızca, budur.

Fransız Dergisi *Le Nouvel Observateur* un Başyazarı Jean Daniel konuya ilgili yazısında "Askersel endüstri kompleksi gelecekte varılacak anlaşmalara şimdiden hazır olsalıdır. Kuşkusuz olası bir anlaşmayı önceden sabote edebilir, gerçekleştirmesini önleyebilir. Ama bu uzun sürede başarılı olmayacağından. Bu kompleksin sorumlularının gücü, artık ciddi bir biçimde tartışıma konusudur." diyerek ilerisi için umutsuzlığını vurgulamaktadır. Ama ABD'nin askersel endüstri gücünün yönetimdeki ağırlığı, yapısı ve işlevi düşünülüğünde, Jean Daniel'in iyimser görüşlerine katılmak kolay görünmüyor. ABD askersel endüstri kompleksi, Galbraith'in tanımladığı gibi "kapitalist endüstri devletinin elinin eti" organik ögesidir. Bu niteliğle de, askersel endüstri kompleksini hizaya getirmek, sahne olduğu kadar kolay değildir. Ote yanda silahlanma yarışına salt tatlı kârlar açısından da bakılmamıştır. Silahlanma yarısı askersel endüstri kesimine hiçbir üremle kıyaslanılamayacak oranda tatlı kârlar bırakmaktadır. Askersel endüstri kompleksi, silahlanma yarışı militarizmle sıkı sıkıya bağlıdır. Emperyalizmin ayılmaz cüzu olan militarizm, aynı zamanda sınıfta baskının sürdürülmesi, egemenlik alanlarının güçlendirilmesi, yenilerinin kazanılması headachelarını gümlektedir. Emperyalizmin mayasında varolan bu olgu, ABD'nin gerçek bir silahsızlanmaya rıza gösternesinin önündeki en ciddi engeldir. Ancak bu engel aşılmaz değildir. Nükleer tehlikeyi uzaya taşıyarak, tehlikeden boyutlarını daha artırmayı, giderek yeni ve mizli görülmüş bir silahlanma yarışını başlatmanın yararı yoktur. Taratların nükleer alanda birbirlerine üstünük sağlamaları, mümkün görünmemektedir. Bunun mümkün olsa bile işe yarıyacağı son derecede kuşkuludur. Nükleer silahlannan bugun ulaşımı yitirmek güç, kendi uluslararası ve yurdunu yitirmeyi göze almadan, başka ülkelerde nükleer saldırıyla karşılaşmasını engellemektedir. En gerçekçi çözüm, ABD'nin güçlü askersel endüstri kompleksinin yüreğine taş basması, pahtasına da olsa Sovyetler Birliği'ne nükleer alanda üstünük sağlama, hele gerçekleşmesi bütünüyle kuşkulu "Yıldızlar Savaşı" düşünden vazgeçip, gerçek ve kapsamlı bir silahsızlanma yönünde uzahtan eli tutmasıdır.

DYP demokrasi mi istiyor?

Hem evet, hem hayır! Evet, çünkü burjuva demokrasisinin temel unsurlarından biri olan iktidarin seçimlerle belirlenmesini ve devlet çarkının tüm unsurlarının, ordu dahil, böyle bir iktidarin emrinde olmasını savunuyor. Hayır, çünkü DYP'nin demokrasi programında bundan başka hiçbir şey yok.

Doğu Yol Partisi'nin demokratlığı, onun temsilciliğini yaptığı sınıfın demokratlığından uzun boylu bir fark taşıyamaz zaten. Geçmişte AP'nin anti-demokratik talep ve politikaları, bugün DYP'nin "demokrathi"nın sınırları hep aynıyerdentekelci burjuvaziden kaynaklanmıştır.

Çağdaş kapitalist dünyadaki ağababalara kiyasla son derece geri, sermaye birikimi yetersiz, meneyse yaprağından incicek denli ürküt ve gürsüz bir burjuvazı bu. Despotluğa sürekli olarak dayanmadan egeneliğini sürdürmemiyor bir türlü. Hele de ekonomik krizin derinleştiği dönemlerde göz hibbi demokratik veya insanı norma görmez oluyor.

Tekelci burjuvazının liberal olabilmesinin iki ön koşulu var. Birincisi ekonomik kritzin aşılması, ulusal üretimin ve kişi başına düşen ulusal gelirin hissedilir ölçüde artarak, dış ticaret açığının makul ölçülere inmesi. Ama bu durumda bile kendiliğinden bir liberalleşme olmaz. Emekçi kitlelerin mücadelesi esastır. Ve ikincisi, ekonomik kritz aşılmasa bile demokratik taleplerle ortaya çıkan geniş kitlelerin inatçı çabalar sonucu tekelci burjuvazının ülkeyi despotlukla, faşizmle yönetmemek halde gelmesi, çaresiz kalarak liberal bir siyaset izlemeye mecbur kalması.

DYP'nin Özal'dan farkı ne kadar?

Tüm bunlara karşın, Özal'ın partisiyle DYP arasında demokrasi konusunda önemli bir fark var. Özal 12 Eylül rejiminin başbakan yardımcısıken neyle görevli idiye, bugün de aynı şekilde görevlidir. Siyaset o zaman da Çankaya ve "Konsey'in tekelindeydi" şimdi de Çankaya ve "Konsey'in tekelinde". Özal da ekonomiye bakıyor. Zaman zaman bu nu ağızdan kaçırdığı bile oluyor. Örneğin bir gazetecinin "siyasetin affı" konusundaki so-

rusuna "o işlere biz karışmıyoruz" cevabını vermiştir.

Demirel ise Başbakan'ın ve hükümetin "yaverlik" etmesine karşıdır. O, asıl insiyati芬in seçimlerde belirlenmiş bir iktidarda olmasına, bu iktidarin ülkenin "etkin güçleriyle" ulaşarak ve belli ödüller vererek siyaset etmesini savunmakta, meclisin üstün irade olmasını istemektedir. İşte bu kadar.

Bu kadar değil diyen varsa kendine şu soruları sormalıdır:

— DYP Anayasa Mahkemesi ve Danıştay'ın 12 Eylül öncesi statülerine kavuşmalarını savunmakta mıdır?

— DYP Devlet Güvenlik Mahkemelerine karşı mıdır?

— DYP, tüm siyasi akımların kattabileceğii ve güçleri oranında mecliste temsil edilebilecekleri adil bir seçim sisteminden yana mıdır?

— DYP sendikal özgürlükleri, grev ve toplu sözleşme hakkına herhangi bir kısıtlama getirilmemesini, grev hakkını savunmakta mıdır?

— DYP özerk bir TRT istemekte mıdır?

— DYP Üniversite özerkliğinin 1960 Anayasası'nın biçimlendirdiği şekilde uygulanmasını istemekte mıdır?

— DYP dernekler yasasında değişiklikler istemekte ve devlet memurlarının dernek kurma özgürlüğünü savunmakta mıdır?

— DYP 141 ve 142. maddelere karşı mıdır?

— DYP sıkıyönetim yasasına karşı mıdır?

— 12 Eylül rejiminin kapatığı derneklerin, partilerin ve kapatılmış sandığı işçilerin partilerinin yasal varlıklarının iadesini savunmakta mıdır?

Soruları uzatmaya gerek yok. DYP bunların hiçbirini yapmamaktadır.

DP-AP-DYP "misionuna" olmadık misonlar yüklemenin bir anlamı yoktur. Bunun yaratıldığı ve yaratacağı zararları vardır sadece. Zaten siyasetin demokrasi sorunu bir iyi niyet ve yakıştırma sorunu değildir. Konu somut bir demokrasi programı sorundur. Bu programı, demokrasi isteyen geniş kitlelerin ortak sesi yapma sorundur. Bazi cabalar uzun vadede sonuç verir diye kısa vadeli çıkışlara girmek boşanır. Demokrasının de başka scyller gibi kestirme yolu yoktur. ■

TÜRK-İŞİ İŞÇİ SENDİKASI YAPMAK

Türk-İş yönetimi değişimlidir. Ama bu değişim, Türk-İş'e bağlı sendikaların yönetimlerinin değişmesi ve demokratikleştirilmesiyle mümkündür.

Bu yazımızın amacı Türkiye işçi sınıfı hareketi içinde Türk-İş'in ortaya çıkışını, hareket içinde aldığı yeri ve konumunu evrensel ve özgül nitelikleriyle ortaya koyabilmektir. 34. kuruluş yılum geride bırakan ve bugün kendi kayıtlarına göre 1.5 milyon işçi bunyedesinde barındıran Türk-İş, yapısı, yönetimi ve izlediği politikayla her dönem tartışma konusu olmuş ve olmaya devam etmektedir.

Cumhuriyet'in ilanına kadar siyasi ve sendikal alanda bağımsız ve sürekli örgütlüğü gerçekleştiremeyen işçi sınıfı hareketi, 1925'ten sonra yoğunlaşan baskılardan yana sıra CHP'nin oluşturduğu işçi dernekleriyle denetim altına alınmak istenmiş, 1938 tarihli **Cemiyetler Kanunu'nun** sınıf esasına dayalı örgütlenmeyi yasaklaması ile de sendika hakkını yitirmiştir.

1946 yılında gelindiğinde, demokrasi hareketinin dünya genelinde güç kazanması sonucu. 5 Haziran 1946'da Cemiyetler Kanunu'nun değiştirilmesiyle sendikalaşma hakkı da yasallaşmış oldu. Sendikalaşma hakkının yasallaşmasıyla birlikte kurulan sendikalar

ve çok partili döneme girildikten sonra kurulan Türkiye Emekçi ve Köylü Partisi ile Türkiye Sosyalist Partisi, çok geçmeden, yanı 5.5 ay sonra, 17 Aralık 1946'da sıkı yönetim kararıyla kapatıldılar. Fakat CHP'nin güdümündeki Türkiye İşçi Derneği ve Demokrat Parti açık kaldı. Zamanın Cumhurbaşkanı

İsmet İnönü, bu durumu, "Bizim kanun yoluyla da menetmeye çalıştığımız cemiyet ve partiler, kökü dízardı, yanı yabancıları olan cemiyet ve partiler ve onlardan müthüm oluyorlar," diye açıklıyordu. Cumhuriyet'in tek partisi CHP'nin, 1946 yılında geçen çok partili dönemde de sürdürdüğü siyasal ve sendikal alandaki yasaklı ve baskıcı politika sonucu, devlet denetiminde bir sendikal hareket oluşumu yaratılmaya başlandı. Sendikalaşma siyaset yasağı getiren 1946 tarihli yasa, hem CHP, hem de DP sahip çıktılar. Anejah her ikisi de, işçi hareketini kendi denetimlerine almak için yoğun çabalarla girdiler ve CHP, 1948'de kurulan İstanbul İşçi Sendikaları Birliği ni kendi işçi bürosu aracılı

Arabb sayınızın temel konusunu Türk-İş Genel Kurulu oluşturuyor. Ülkemizin en çok işçi içinde bulunduğu barındıran konfederasyonu olan Türk-İş kuruluşundan günümüze işçi siyaset alanında tutmayı kendisine görev edindisi. Kamu işyerlerinde örgütüne, Türk-İş İ devletle işgeçitnameye umut ve konfederasyon adeta 'resmi' bir kimlik kazanmıştır. 12 Eylül 1980'le birlikte ileri sendikal harekete ağır darbeler indirilmesiyle, bu 'resmi' konfederasyon sendikal alanın tek hakimi durumuna getirilmiştir. Ama bu süreç kendi ziddini du üzmemektedi elbet. 24 Ocak politikalardan kuma işyerlerinde bedenin işçi aristokrasisinin temellerini sayıflattı, oltu yada mutlu bir yokşallama içine giren işçiler arasında Türk-İş'in 'resmi' niteliğine karşı tepkiler olmuştu. Bu arada önemli sayıda DİSK üyesi işçi Türk-İş'e bağlı sendikaları giymış ve beraberinde yeni bir hava getirmiştir.

İşte bu Genel Kurulu öncekilerden bir ölçüde farklı kılın gelişmeler bantları. Ama Türk-İş'i bir işçi sendikası yapmaya bu gelişmeler yetmez mi? Aşağıdaki yazda bunun cevabı vermeye çalıştık. Arkadaşlarımızın Türk-İş Genel Başkanı Sevket Yılmaz, muhalefetin başkan adayı Petrol-İş Başkanı Cevdet Selvi ve bir Genel Kurul delegesi işçi ile yaptıkları konuşmaları da ilerideki sayfalarda bulacaksınız.

lığıyla oluşturdu. 1949'da yaygınlaşan işsizlik ve sefaletin etkisiyle DP'nin, programında grev hakkı da dahil olmak üzere işçi haklarına yer vermesinin sonucu olarak, DP'ye同情 duyan yeni işçi sendikaları oluşmaya başladı. Bütün bu oluşumlar, işçi sınıfının ideolojik ve politik önderliğinden yoksun olarak ve bütünüyle egemengülerin etkinlik alanı içinde gelişiyor; tek parti (CHP) yasaklılarından ve despotizminden bunalan işçi ve emekçi kitleler burjuvazinin diğer bir alternatif olan DP'nin güdümüne giriyorlardı.

DP iktidarı ve Türk-İş'in kuruluşu

1950 genel seçimlerinde DP'nin iktidara gelmesi ve ABD ile olan yakınlaşmanın daha ileri boyutlara varması, işçi ve emekçi kitlelerin DP'nin güdümüne girmesi ve bunun sendikal harekete yansımاسının sonucu; ABD Elçiliği, A.I.D., I.C.T.F.U., A.F.L., C.I.D. temsilcileri gibi çeşitli kanallarla meydana gelen ilişkilerin bir ürünü olarak 31 Temmuz 1952'de Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (Türk-İş) kurulmuştur.

Büyük ölçüde kamu sektöründe çalışan işçilerin bünyesinde toplayan sendika ve federasyonların bir araya gelmesiyle kurulan Türk-İş. 1952'den bu yana Türkiye İşçi sınıfı hareketinde önemli bir yer işgal etmekte ve bugün de yadsınamaz bir güç ve 1.5 milyonlu bir kitle olarak varlığını sürdürmektedir. Bu gücü tanıtmak, onu kendi iç dinamikleriyle ele almak, sınıf mücadeleleri içinde yerini oturtmak ve daha da önemlisi, sınıf çatıları doğrultusunda değiştirmek; işçi sim-

finin gündeminin ana başlıklarından birini teşkil etmektedir. Bu açıdan bakıldığında:

- Türk-İş'i değiştirmek, onu en doğru şekilde tanımak ve kavrayabilmekle mümkün dır.
- Türk-İş neden ve nasıl ortaya çıkmıştır?
- Türk-İş bugüne kadar nasıl bir rota izlemiştir ve neden böyle bir rota izlemek zona runda kalmıştır?
- Türk-İş, neden işçi sınıfının ideolojik, politik ve ekonomik çıkarlarından bu denk uzak kalmıştır?

Bu ve benzer sorulara geçerli ve gerçek yanıtlar verebilirse, Türk-İş hareketin yönelik tutarlı ve sonuç açıcı politikalar uygulamak da ancak o zaman söz konusu olabilecektir.

31 Temmuz 1952'de yasal olarak kurulan Türk-İş'in mimarları arasında bulunan güçlerin Türk-İş'i oluşturken birinci amaçları, Türkiye'de kapitalizmin gelişmesiyle birlikte ortaya çıkan işçi sınıfının ideolojik, politik ve örgütsel alanlarda kendi sınıf bilincinden, ideoloji ve politikasından olabildiğince uzak tutmak, hem siyasi, hem de sendikal alanda gerçek örgütlenmesini engelleerek Türk-İş çatısı altında denetime almaktır. Bu güçler bu güne kadar büyük ölçüde umacılarını ulaşmışlardır.

II. Dünya Savaşı'nın sonunda emperyalist-kapitalist sistemle sosyalist sistemin karşı karşıya gelmesi ve Türkiye'nin 1925'lerde kesinleşen tercihinin zorunlu sonucu olarak kapitalist sistem içinde kendine yer edinme sürecine girmesi; ABD-Türkiye yaklaşma-

"31 Temmuz 1952'de kurulan Türk-İş mimarlarının birinci amacı, işçi sınıfını kendi sınıf bilinci ve politikasından uzak tutmaktır."

sim hızlandırmış, ABD'nin Türkiye üzerindeki etkisi kaçınılmaz olarak yaşamın her alanında kendini göstermiştir. 1925'te siyasi ve ekonomik tercihini yapan, sınıfları yadsıyarak halkın yutturmacasını ortaya atan egemen güçler; ABD'nin sınıf uzlaşmacılığı temeline dayanan **uzlaşmacı sendikacılık** modelini hemen benimsemişler ve bu modelin ürünü olarak da Türk-İş ister istemez gerçekleştirmiştir.

ABD-Türkiye ilişkilerinin Türk-İş'i oluşturmamasında önemli bir engelle karşılaşmamasının ya da işçi sınıfının bu modele karşı kendisini çıkarlarını temsil eden örgütlenmeyi gerçekleştirememesinin bir önemli nedeni de, o dönemde hemen her sektörde kamu kuruluş ve işletmelerinin büyük ağırlığa sahip olmasıdır. Dokuma sanayiinden metalleriye kadar bütün sanayi kollarında devlet ağırta, diğer işkollarının bazlarında ise özel sektör yok denecek azınlıktadır. Dolayısıyla, devleti elinde tutan güçler, sınıf uzlaşmacılığını ve halkın adı altında egemen güçlerin çıkarlarını savunan sendikacılık anlayışını büyük bir kolaylıkla Türk-İş'te somutlamışlardır. Özcesi, Türk-İş bir anlamda, bir devlet kuruluşu olarak ve ABD'nin destek ve onayıyla kurulmuş, üyesi işçilerin ekonomik hak ve çıkarları gündeme geldiğinde, kendisini kuran, destekleyen ve denetleyen devletle karşı karşıya gelişenin her defasında devletin, ulusun çıkarları olduğunu söylediği çıkarları gözetip, işçilerin çıkarlarını her zaman ikinci plana itmiştir.

Türk-İş'in oluşturulma aşamasında, bağımsız bir sendikal örgütlenmeyi veya oluşturmakta olan Türk-İş'in içinde örgütü bir yapılanmayı gerçekleştirememeyen sosyalist hareket, o dönemde pek çok unsurunun DP kuyrukuluğu yapması sonucu, umutlarını DP'nin getireceği demokrasiye bağlamıştır. Öte yandan, ilerici ve demokrat geçenin pek çok aydının "devletçilik" ve "halkçılık" hastalığından kurtulmadığı günlerin Türkiye'sinde Türk-İş'in işi daha da kolaylaşmıştır. DP-Türk-İş ilişkileri bu nedenle CHP'ye kıyasla daha etkin olmuş fakat 50'li yılların sonuna doğru DP'nin gerçek yüzünün ortaya çıkması, kitlelerin yeniden CHP'ye yönelimleri sürecini başlatmıştır. Sosyalist hareket ise, hem sendikal harekete, hem de kitlelere, yön vermekten alternatif sunmakta çok uzaktadır.

27 Mayıs ve Türk-İş

27 Mayıs 1960 darbesi gerçekleştiğinde —uzlaşmacı anlayışının doğal sonucu olarak— darbeye en iyi uyum sağlayan yine Türk-İş olmuştur. O dönemde tek sendikal örgüt olan Türk-İş ve bağlı sendikalar 27 Mayıs darbesine karşı en ufak bir tepki bile göstermemiş; tersinc, darbenin ertesi günü toplanan Türk-İş yönetim kurulu "... yeni inkılâp güneşinin ışığı altında Türk sendikacılığına gerekli veçheyi vermek" üzere harekete geçmiş ve DP ile sıkı-sıkılığı gerekçesiyle o zamanki genel başkanları konfederasyondan ihraç etmiştir.

Türk-İş'in bu uzlaşmacı çizgisini kalınlaştıran en büyük etken, onun sınıf uzlaşmacılığı temelinde ve bu amaçla kurulmuş olmasının yanında, en büyük işvereninin devlet olmasına. Bu durumda, o gün için devlete hangi güçler hükmediyorsa, Türk-İş o güçlerle uzlaşmanın yolunu bulabilmeli, o güçlere şirin gözükecek "veçhe" ye bürünçmelidir.

1960 Kasım'ında ve 1964 Ocak ayında

▲ Seyfi Demirsoy,
Resmi sendikacılığın
"babası".

yapılan Türk-İş genel kurullarında kısmi bazı değişiklikler olmuşsa da, konfederasyonun genel hattında herhangi bir değişim olmamıştır. Mevcut yönetimle gayet iyi geçen Türk-İş, AP hareketinin güç kazandığını ve kamu idaresinin bu partinin eline geçeceğini görünce, yeni işverenleriyle eskiden beri var olan ilişkilerini güçlendirmeye başlamış ve AP'nin 1965'te tek başına çıktı olmasıyla da, "kendisini en iyi anlayan başbakanı" kavuşturmuştur.

1950'li yıllarda başlayan kapitalist gelişmenin ve kirlardan kentlere doğru hızlanan gelen etkileri, giderek Türkiye'nin politik yapısına da yansımaya başlamış, gørece demokrasi ve ucuz işgücü, kamu sektörü dışında özel sektör olgusunu hızlandırmaya devam etmiştir. 60'lı yılların sonlarına doğru politik alandaki hareketlenme, yeni güçlerin politikaya ağırlık koymaya başlaması, ve özellikle 1961'de kurulan Türkiye İşçi Partisi'nin getirdiği yeni oluşum, sendikal hareketi de kaçınılmaz olarak etkilemiş ve TİP'in kurucularından on birinin sendika lideri ve bunların çoğuluguunda Türk-İş'ten olmasının bu alandaki etkileşimleri daha da yoğunlaşmıştır.

1965 genel seçimlerinde AP'nin tek başına çıktı da gelmesi Türk-İş'teki AP ağırlığını iyice artırmıştır. Buna karşılık TİP'in parlamentoda 15 sandalye kazanmasına rağmen Türk-İş genel kurulunda, yönetim kuruluna çoğulugu AP'li ve üçü AP milletvekili olan sendikacıların seçilmesi çelişkileri derinleştirmiştir. Türk-İş iyice sağa kayarken bünyesindeki bazı sendikalar solda, giderek, sosyalist bir partiye yer almışlardır. Bu çelişkili yapının Türk-İş bünyesindeki varlığının sürdürmesi kaçınılmaz biçimde bütün yapıyı etkileyerek ve Türk-İş'in sınıf uzlaşmacılığına ve en büyük işveren olan devlette iyi geçmeye dayanan sendikal çizgisine zarar verecekti. İşte bu tesbit sonucunda Türk-İş yönetimi, TİP'li sendika ve sendikacılara karşı

devletle birlikte, karşı tavır aldı. Devlet, sosyalistlere karşıdır, öyleyse, devlet sendikası olan Türk-İş de sosyalistlere karşıdır. Bu çalışma, işçilerin en doğal sendikal hakların kullanma girişimlerinde dahi kendini göstermeye başlamış, Türk-İş yönetimi, en haklı işçi eylemlerinin karşısına devletle birlikte dikenmiştir.

DİSK'in kurulması

Çelişkinin böylesine derinleşmesi ve çözümde, bilimselligin yerini kolaycılık ve tepkiciliğin alması sonucu 12 Şubat 1967'de Türk-İş'ten ayrılan ya da kendisini ihraç ettiren sendikalar Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) kurdu. Bu tarihten sonra işçi sınıfının sendikal hareketi iki ayrı konfederasyona bölünmüş oldu ve Türk-İş, zamanla kendi amaç ve yapısına "zarar" verecek olan siyasi ve sendikal kadroları bunyacının dışına çıkararak bir bütün olarak başta belirlenen uzlaşmacı amaç ve çizgiyi benimsemiş olanların elinde kaldı. Sosyal Siyaset ve İş Hukuku Profesörü Cahit Talas bu gelişmeyi değerlendirdirken:

"Disk'in kurulabilmiş olması TİP'ten çok

AP'nin bir başarısı olarak kabul edilebilir."

diyerek bu noktaya işaret etmektedir.

Kamu sektörü o dönemde de büyük ağırlıktadır ve ekonomide belirleyici güç sahibi ve bu sektördeki işverenlerin hemen hepsi Türk-İş içinde kalarak, DİSK'e bağlı sendikalar ve işyerleri yeni palazlanmaya başlayan özel sektörde atı işyerleridir ve ekonomideki belirleyicilikleri henüz yok gibidir. Türk-İş'in sınıf uzlaşmacı ve devletçi, partiler üstü politikasına karşı oluşan ve DİSK örgütlenmesiyle Türk-İş dışına düşen muhalefetin yanı sıra, Türk-İş içinde kalarak bu politikaya karşı çıkan sosyal demokrat sendikacılık hareketi de, CHP'li sendikacılardan "ortanın soğu" yada "demokratik soğu" adı altında başlatıkları politik hareketin Türk-İş içindeki uzantılarıydılar.

▲ Denizciler, Şide,
12 Eylül rejiminin
"sadık" yardımıcılara
mektuplarını yazdı.
"sadık"

12 Mart darbesi ve 70'li yıllar

Sosyalist hareketin, zaflarına rağmen her alanda az ya da çok kendini göstermeye ve ağırlık kazanmaya başlamasının doğal sonucu olarak sosyal demokrat güçler de kaçınılmaz olarak bundan etkilendiler ve giderek sendikal alanda da aynı süreç yaşanmaya başladı. Sosyal demokrat sendikacılardan her ne kadar Türk-İş dışındaki bağımsız sendikalarla CHP'nin işçi büroları aracılığıyla ilişkilerini güçlendirerek Türk-İş üzerinde etkinlik kazanmak istiyorlarsa da sınıf uzlaşmacılığına dayalı sendikacılık anlayışından vazgeçmiyorlardı.

1970 yılına gelindiğinde, Türk-İş dışında gelişme gösteren DİSK'e karşı, AP, Türk-İş, CHP ve sosyal demokrat sendikacılardan birleşerek DİSK'in etkinlik kazanmasını engelleyecek yasa değişikliklerini parlamentoya inisiyal ettilerlerdi. 450 parlementerde anca 4'ünün "hayır" dediği ve işkolundaki işçilerin 1/3'ünü üye yapamayan sendikaların toplu iş sözleşmesi yapamayacağı hükmünü içeren bu yasa, kabul edilerek yürürlüğe girdi. 15-16 Haziran direnişine yol açan bu yasa değişikliği işçi sınıfının gücünü somutlaşmasına hizmet etmiş, direniş toplumunun bütün kesimlerinde geniş yankı ve etkiler yaratmıştır.

Böylesine büyük bir direnişten dokuz ay sonra, askeri çunta 12 Mart 1971'de ülkeye yönetimine el koyabilmış ve TİP'i kapatıldığı gibi, 1961 Anayasası'nda geriçi değişikliklere gitmiş ve düzenlediği "balyoz" harekatıyla ülkemizin aydınlarını hapishanelere doldurabilmiştir. Bütün bu olaylar karşısında ne DİSK'in ne de Türk-İş'in sesi çıkmış, tersine, DİSK ve o dönemin pek çok "ilerici", "aydını", darbevi başlangıçta desteklediklerini ihmam etmişlerdir. Türk-İş ise başından sonuna kadar 12 Mart ve 12 Martçılarla, diğerleriyle olduğu gibi iyi geçinmeye çalışmış. 12

Mart'ın geçici bir olgu olduğunu sezer sezmez de yeni gelişmeye ayak uydurmanın yollarını aramıştır.

12 Mart'tan çıkışta, CHP içinde "örünün solu" adı altında toplanan sosyal demokratların büyük güç kazanması ve bir an önce seçimlere gidişimi için kampanya başlatması, CHP dışındaki solu da yanına çekti. CHP'nin, sosyal demokratların ve solun da desteğiyle seçimlerden en büyük parti olarak çıkması, Türk-İş içindeki ve dışındaki sosyal demokrat sendikacılara moral ve güç kazan-

▼ Şevket Yılmaz Ulusu'nun şahsında "pirlarda gibi bir başbakan" buldu

**"Türk-İş, başından sonuna
12 Mart ve 12 Martçılarla iyi
geçinmeye çalışmış,
12 Mart'ın geçici bir olgu
olduğunu sezer sezmez de,
gelişmeye ayak uydurmanın
yollarını aramıştır."**

dirdi. Bu moralle harekete geçen sosyal demokrat sendikacılardan 14 Ocak 1971 tarihinde toplanan Türk-İş yönetim kuruluna sundukları bir raporla mücadeleyi hızlandıracak "CHP'yi en uygun parti olarak gördüklerini" açıklamışlardır. Ancak Genel-İş'in başı çektiği, Yol-İş ve Petrol-İş'in de içinde yer aldığı bu sendikalar Türk-İş içinde istedikleri etkiye kazanamadılar. Türk-İş sendikacılardan gözünde CHP iktidarnın kaheçiliği henüz kesinlik kazanmamıştı. Oy olarak bakıldığından işçilerin büyük çoğunluğu yeni (ortamın solu) politikası yüzünden CHP'ye kayıtları ama AP'li sendikacılardan direniyorlardı.

Nitekim CHP-MSP koalisyonunun dağılması ve 1. MC hükümetinin kurulmasıyla Türk-İş'in, yönetimine hakim olan MC ile iyi geçinme politikası, bazı bağımsız sendikalarla birlikte Türk-İş içindeki sosyal demokrat sendikaların DİSK'e katılmamasına neden oluşturdu. İşin özünde ise, Türk-İş'ten umudunu kesen CHP'nin DİSK üzerinde etkili olma politikası yatıyordu. İri ufaklı birçok bağımsız sendikanın yanı sıra Genel-İş'in de DİSK'e katılmamasında bu politika etkili oldu.

Sosyal demokrat sendikacılardan DİSK'ten CHP'ileştirme girişimleri, onların DİSK üzerindeki etkinliklerini artırırken, Türk-İş içindeki sosyal demokrat sendikacılara da ileriye dönük bir güven veriyordu. Türk-İş'in bağlı OLEYİS'in ayrılarak DİSK'e gelmesi, bağımsız Pet-Kim-İş'in DİSK'e katılması ve Sosyal-İş'in DİSK'ten ihraç edilmesinden hep, DİSK'in CHP'ileştirilmesi süreci yaşıyordu.

Büyük çoğunluğu Türk-İş ve DİSK bündesinde toplanan işçilerin, dinsel motiflerle etkili olmaya çalışan HAK-İş ve MHP'nin yan kuruluşu olan MISK'in yanı sıra hiçbirini beğenmeyen ve anarko-sendikalist eğitimi gösteren bir dizi bağımsız sendikayla da karşı karşıya kaldığı 1975 sonrası dönemde, işçi hareketinin gösterdiği dinamizm açısından bir

▲ Halil Tunç. Emekli olana kadar "partiler üstü" sendikacılığın şampiyonu.

çok olumluğunu da bünyesinde barındırmaktaydı. Bu olumluğuna rağmen, siyasal harekette var olan bölünme sendikal harekete de yansımış ve DISK içinde dahi istenen anlamda bir birlik gerçekleştirilememişi.

Bu ortam içinde büyük ölçüde kendi haline terkedilen Türk-İş yönetimine karşı, konfederasyon içinde hiç de güçlü bir hareket ve örgütlenme bulunmazken; sol güçlerin hemen hepsi, Türk-İş içinde kalıcı bir çalışma yürütmekense Türk-İş üyeleri ya DISK'e ya da kendi kurdukları bağımsız sendikalara üye yapmayı yeşiliyorlardı. Bu yöntem, Türkiye'nin en fazla üyeye sahip (özellikle ekonomisinin tayin edici kollarını — ki çoğu kamu işletmeleri — bünyesinde barınduran) konfederasyonunu kendi haline bırakıyor, o da izlediği politika ile; işçi sınıfına yönelik her türlü saldırı ve tehdide karşı hiçbir eylem ve işbirliğine yanaşmadığı gibi, tepki bile göstermiyor, üstüne üstlük tam tersi bir tavır ve davranış içinde yer alıyordu.

12 Eylül 1980 ve sonrası

12 Eylül 1980'e gelindiğinde işçi sınıfı ve emekçi halk güçleri hem sosyalist hareketin hem de sendikal hareketin bölmüşüğünü yaşıyordu. 12 Eylül 1980 sonrası kurulan hükümette, teklif edildiği halde AP'liler dahi bakanlık kabul etmezken, Türk-İş'in genel sekreteri böyle bir görevi konfederasyonun onayıyla ve genel sekreterlik görevine de devam ederek — ki sonrasında askıya alındı — kabul edebilmisti. Hükümete genel sekreterini ve ren Türk-İş, elbette ki bu hükümetin icraatlarına hem ortak, hem de destekçi olmuş, 1983 sonunda yaptığı Genel Kurul'da da bu des-

tekçi yönetimi (1 değişiklikle) tekrar iş başına getirmiştir.

Kurulduğu günden bugüne gelen süreçte ele aldığımız Türk-İş'in ne amaçla nasıl kurulduğunu, neden böylesine uzlaşmacı, "devletçi" bir politika izlediğini ve bu politikasını "partiler üstü" adı altında emekçi kitlelere nasıl yutturmak istediğini ve giderek bu politikasında neden başarılı olduğunu (sosyalistlere ve işçi sınıfına karşı) ortaya koymaya çalıştık. Türk-İş'in sendikal yapısını ve yeterini belirtti.

Gündem

Değiştirilmesi ve işçi sınıfının yönetimine geçmesi gereken işte bu Türk-İş'tir. Bugün Türk-İş 1,5 milyon işçiyi bünyesinde barındırmaktadır. 1,5 milyon işçi kendi sendikal örgütünü elde edemiyor ve Türk-İş yönetiminde işçi sınıfının gerçek çıkarlarını savunanlar etkin olamıyor, işçi sınıfımız daha ileri ve büyük hedeflerden söz etmemelidir. "Türk-İş taşlaşmış, kastlaşmış bir yapıya sahiptir. Onu değiştirmek ve ele geçirmek olağansızdır" demek, zor olsandan, ama aynı zamanda o denilde doğru olsandan kaçmak, kolaya yönelikiktir. Geçmişte denenen ve sonuçları görülen aynı yollardan, hiçbir ders almamışcasına yürümenin anlamı yoktur.

Türk-İş yönetimi bu ay genel kurula gidiyor. Bu genel kurula ilişkin gündemdeki sorunlar, öngörüler, bir yandan sözlu-yazılı tartışılırken, bir yandan da sendikal mevzuatın etkisiyle işçiler Türk-İş catus altında toplantıyorlar. DISK üyesinin pek çoğu bugün için Türk-İş üyesidir ve bunun etkileri yeterince olmasa da Türk-İş sendikalarına

yansımaktadır. Ancak bu gelişmelere bakarak kısa erimde Türk-İş'in yönetsel ve yapısal bir değişim göstereceğini düşünmek ve söylemek elbette ham hayal olacaktır. Bugün doğru olan — ki geçmişte de doğrudydu — devlet sendikası olan Türk-İş'i işçi sendikası yapmaktadır.

Nitekim pek çok ülkede, hem de çok daha ağır koşullarda, egemen güçler ve devlet sendikal hareketi denetmeye almak için bizzat kendisi sendikalar kurdurmuş; işçi sınıfı, bu örgütleri dahi kazanıp, kendi sınıf çıkarlarını doğrultusunda yeniden düzenleyerek en etkin biçimde değerlendirmiştir. Türkiye işçi sınıfı da giderek o olgunluğa yaklaşmaktadır.

Bu süreç yaşanırken, Türk-İş yönetimini Aralık ayı içinde tek hedef haline getirmek ve bu yönetimin değişimine büyük umutlar bağlamak yanlıştır. Yönetim değişmediginde, büyük umutsuzluk ve karamsarlık yaşanacak, değiştiğinde ise; yeni gelenler — Türk-İş'in bugünkü doğal yapısının sonucu olarak — yeterince aktif ve yönlendirici olamayacaklardır. Türk-İş'in ileri adım atamaması halindeyse, kolayçı eğilimlere gün doğacaktır.

İşte bu nedenle, işçi sınıfının politik ve ekonomik çıkarlarını savunanları, Türk-İş tartışmasını bu içgri platformdan uzaklaştırıp sınıfal temeline oturtmaları gereklidir. Türk-İş'teki mücadele sınıfal bir mücadeledir ve uzun erimlidir. Bugünden bakıldığına, işçi sınıfımızın sendikal hareketi, Türk-İş ve bağlı sendikaları ele alacak ve arzulanan biçimde yürütecek kadrolara sahip değildir; kadro planında değerlendirilen pek çok insanın sendikacılık anlayışı henüz toplu sözleşmeciliklesmiştir. Bunlara ek olarak, her alandaki birlik sorununda hâlâ kalıcı ve somut adımlar atılamamış olduğu düşünülürse; işçi sınıfının var olan ve ileride çıkacak olan kadrolarının, söz konusu uzun erimli bir mücadeleye hazırlanmaları gereklidir.

Türk-İş'in yönüğe oturtulması için, onun tepesinden önce, Türk-İş'e bağlı sendikaların yola çıkılması şarttır. Türk-İş'in, konfederasyon olarak bağlı sendikalar üzerinde hiçbir etkili yaptırımcı gücü yokken, hepsi kendi yetersizlik ve gönülsüzlüklerinin temelinde yatan uzlaşmacı, "devletçi" politikayı görmezden gelip bütün suçu Türk-İş yönetimine atmaktadırlar. Bu, işin kolay tarafıdır ve sendikacılıktaki kötü alışkanlıklardan birisidir. Öyleyse, işçilerin sendikal ve siyasal umutlarını salt Türk-İş yönetiminin değişimine bağlamak ve bu yönetimdeğirse her şeyin değişeceğini, türünden hayallere kapılmak; hem önemli bir yanlış, hem de yarınkı olumsuzluklara elverişli bir ortam yaratmak olacaktır.

Evet, Türk-İş yönetimi değişimlidir. Ama bu değişim, Türk-İş'e bağlı sendikaların yönetimlerinde değişim ve demokratikleştirilmesiyle mümkünudur. Değişim ancak o zaman gerçek bir anlaşı kazanacak, ancak o zaman işçi sınıfının gerçek çıkar ve hedeflerine hizmet edecek ve değer kazanacaktır. Yoksa "SHP'nin ANAP'ı beğenmediyorsan bana oy ver", demesinden öteye gidilemeyecektir.

"Türk-İş, adeta bir devlet kuruluşu olarak ve ABD'nin destek ve onayıyla oluşturulmuş, işçilerin çıkarlarını her zaman ikinci plana itmiştir."

Türk-İş Genel Kurulu öncesinde Şevket Yılmaz:

"BEN HEP BEKLEDİM"

"Ben Türk-İş Genel Başkanlığı bir zamanlar Halil Tunç'a devreden adamım"

Türkiye'nin iki işçi sendikası konfederasyonundan biri ve 1980 sonrası, DİSK'in kapatılmasından sonra, en etkin olan Türkiye İşi Sendikaları Konfederasyonu (Türk-İş), 22 Aralık 1986'da Genel Kurulu'nu topluyor. Genel Kurul öncesi hareketli havanın en önemli nedenlerinden biri, Türk-İş içindeki eğilimlerin Genel Kurul'da belirgin sonuçlar vermesini beklemesi.

Halen Türk-İş'in Başkanlık makamında bulunan Şevket Yılmaz, yaklaşık dört yıldan beri bu görevi sürdürmekte.

Profesyonel bir sendikacı havası kazanmış, Şevket Yılmaz. Tok bir sesle konuşarak, söylemekten çok söylemiş biçimini ön plana çıkararak, içindedeki kurt bir politikacı tavryyla sorulan soruya söylemek istediklerini söyleyip, yanıt vermiş gibi görünerek, birinci konfederasyonu başkanının kırak bir politikacılık olmasa gerektiğini vurgulamaya çalışıyor sanki.

Şevket Yılmaz'ın Türk-İş'in üst düzeydeki kadrosu içindeki konumu oldukça ilginç. Yöneticilerin "arkadaşları"ndan söz ederken, "Kaya... Orhan" adları sık sık geçiyor. Birçok eylemini bu iki kişiyle paylaşlığını belirtmek gereği duyuyor gibi Şevket Yılmaz. (Uzunca bir süredir Türk-İş yönetiminde bulunan Kaya Özdemir, aynı zamanda İcra Kurulu'nun baş üyesinden biri).

Şevket Yılmaz, böylesine sorumluluk getiren bir başkanlığı üstlenmesinden bu yana, neyin, kime, nasıl söyleyeceğini, ne zaman, hangi yönde tavrı takılması gerektiğini, giderek artan bir beceriyle kavramış.

Türk-İş yönetim kademelerinde bu beceriyi oluşturan etkenler var. Şevket Yılmaz, kimi zaman yakınındaki bazı kişileri ön plana çıkararak, iş başında diliştirdiğinde de, nasıl davranışlanması gerektiğini iyi bilenlerin gözlerinin içine bakarak "ideal başkan" görünümünü koruyor.

Daha, "sıcak kanlı" bir Yılmaz'ın kimi zaman (biçimlenmesi için yapılan plana göre son derece yanlış bir ataklığa) duygusal çıkışları olayorsa da, bunlar yine becerikli elerice üteleniyor. Yani, Türk-İş'in belgelerine, kayıtlarına, yazarlarına bakıldığına görülen Şevket Yılmaz, son derece ölçü-

lu, ağırbaşlı, bir başkan izlenimi verebiliyor.

Oysa, olmadık bir zamanda "Mayı tulumlarımı giyer, 67 ilde politikaya atılırız" diyen de o Şevket Yılmaz, döneminde 2821-2822 sayılı yasaların çıktıığını bile bile, Büyüntü Ulus'un "pirlanta gibi bir başbakan" olduğunu söyleyen de aynı Şevket Yılmaz. Ama resmi Şevket Yılmaz'ın nasıl olması gerektiğini ölçüp biçmiş ve bu konudaki stratejiyi saptamış olanlar, Türk-İş'in tarihinden Şevket Yılmaz'ca tavırları ustaca operasyonlarla kesip çikanıyorlar.

Dolayısıyla Şevket Yılmaz'ın kendi bile, eline Türk-İş kayıtlarını alıp karşınıza geçtiği zaman, o kayıtlardaki Şevket Yılmaz kimliğiyle parti pırı dökümleri yapabiliyor. Ve ayrıca da (bu yalnızca benim değil, yine Türk-İş yönetim kademelerinde bulunanların saptamasıdır) biri karşısına geçip ağır eleştirilerde bulunacak olursa, Şevket Yılmaz objektif koşullar çerçevesinde değil de, kendi konumunun subjektif gözlüğüyle bakıyor duruma ve aşağı-yukan söyle bir tepki veriyor: "Yahu, ben kendimi olmasa gereken biçimde sokabilmek için bu kadar uğraşıyorum, yine de yaranamıyorum size, Ne insafsız adamlarsınız!"

Belki de doğrudur Şevket Yılmaz'ın duygusal gecenin. Belki de Şevket Yılmaz Türk-İş Genel Başkanı olma çabalarında gerçekten büyük sıkıntılar çekmektedir ve bu sıkıntılar karşılık da (objektif koşullar ne olursa olsun) birbir övülmeye, takdir edilmeye ummaktadır.

Ne var ki, Türk-İş kayıtlarındaki Şevket Yılmaz ile gerçek Şevket Yılmaz arasındaki uzaklığa kapatabilmek yolunda kaybedilecek zaman ve bu uğraşın bedelini en az Şevket Yılmaz kadar başkalının ve özellikle Türkiye işçi hareketinin ödeyeceği de ortada.

Türk-İş Genel Kurulu öncesi Şevket Yılmaz'la yaptığımız söyleşide Yılmaz, sık sık "Müdafaa gibi olmasın ama..." sözcükleriyle başlayan cümleler kullandı. Bu söyleşiyi, Yılmaz'ın dileğiyle, mümkün olduğunda kendi yapısının genel görüntüsünü silmemeye çalışarak aktarıyor.

► Türk-İş Genel Başkanlığına seçilenizden bu yana olan bitenleri kısaca değerlendirebilir misiniz? Sizce nasıl bir dönemdi?

Bu kaba değerlendirmeyi yaparken, gerçekleri ortaya koymadıkça, kendimizi müdafaa ediyoruz anlamına gelmemeli...

► Neden gelsin ki? Müdafaa edilecek birsey mi görüyorsunuz?

Bazı okurlar, bazı çevreler böyle değerlendiriliyor. Çünkü Kongre'ye gidiyoruz. Kongreye giderken de, 385-400 delegenin hepsi de aday olabilecek niteliktirler. Aday olmak isteyen, seçilmek isteyen kişiler çeşitli şekillerde düşünebilir.

► Savunma amacı taşımıyor, öyle mi?

Taşımıyor. Evvela bu hususu peşinen arzedeyim. Ben bu başkanlığı 1974 yılında Sayın Tunç'a devreden adamım. Başkanlık benim olmasına rağmen... Çünkü 14 yıl Başkan Vekilliği yaptım burda ben. Amatör olarak... TEKSİF'in genel başkanı olarak, Rahmetli

Demirsoy'u ebedi istirahatgahına koyduktan sonra, çağrıldım bütün arkadaşlarıma... Halil Tunç Genel Sekreterdi. Dedim ki ona, "Siz Genel Başkan olacaksınız". Bu meselenin altını çizlim bir kere.

Türk-İş'in bugünkü yönetiminin işe başladığı tarihte, Türkiye'nin demokrasive geçiş döneminde büyük sorunları vardı. Biz, hür sendikacılığın olmadığı yerde demokrasi de olamaz prensibini ortaya koyduk. "Ne yapmak lazımlı" diye oturduk düşündük. Valilere söz geçirilebilecek kişilerin empoze ettiği 160 kişi bir araya gelmiş. Danışma Meclisi'ni oluşturmuş. Bu meclis konusunda bizim dahilimiz olabildi mi? Olmadı. Olamadı. Valiler bizim emrinizde değil ki, nasıl olsa id? Evet, bazı Danışma Meclisine aday kişiler veto edildi. Ama, onları veto eden kurye belki bugün birşeyler söyleyebildiğini ama o gün söylemedi.

► Türk-İş bu konuda somut bir girişimde bulundu mu? Herhangi bir direniş gösterildi mi?

Benden önce görev yapanlara zerrece toz kondurmak istemem ama olmadı. Olmadı. Böylece Danışma Meclisi toplandı. Anayasa Komisyonunu seçti. Sanki bu komisyonu Danışma Meclisi seçti gibi görünür ama inisiatif Konsey'deydi. Konsey bu komisyonu seçtiğinden sonra gördük ki, daha dünde kadar holdinglerin yanında olan, ya da destekçilerle onlara yıldız gösteren, çanak tutan kişiler işin başına geçmiş. Örneğin Aldıkaçı, örneğin Akyol... Bunlar profesör olana kadar, oldukça sonra, işçi laftı ağızlarına almamış insanlar. Burada Türk-İş ne yapmalıydı? Bu işten anlayan hukukçuları bir araya topladık, 43 maddelik gerçekçi bir çalışma yaptık.

► 45 maddeyi savıydım.

Gereklereyle birlikte 45 maddelik çalışmalarımız hazırladık. O 160 kişinin hepsine teker teker dağıtıldı. Arkadaşlarımlı bu arada takrirler vererek Danışma Meclisi'ni zorlama yoluna gittiler. Bütün çalışmalarını bizatlı izledik. Ama bizi Danışma Meclisi'ne sokmak bile istemediler... Bu işin Konsey'e gitme de vardı. Konsey'de önerdiğimiz hususlardan 6-7 tanesi yapıldı. Bunları içinde check-off da vardı. Lazımdı elbette check-off. Bugünkü sendikalın kapı açıksa, açık tutmak maddiyatla olur. Geçis dönemi... elbette bir anayasaya läzim. Gittik, bizatlı Konsey Genel Sekreteri ile bu konuda açık seçik konuştu. Bize, onlar İstanbul'da Sıki Yönetim Komutanlığından gördükleri sıkıntılardan habérümüz olup olmadığı sorusunu yönelikler: "İzmit'ten İstanbul'a hiç gitmediniz mi?" dediler. "Biz mecburuz bir daha Türkiye'yi 12 Eylül öncesine getirmemeye" dediler. Sonuçta, tekrardan Konsey'in başına götürelim işi dedik. Ama o günleri unutan varsa, hatırlatalım. Bizim Konsey'in kapsusundan bile geçmemiz kolay değildi. Anayasa kampanyasına arzedildiğinden önce bize söylenen hep söyle: "Siz hakkı olabilirsiniz. Demokrasiden yana olusunuzu saygı duyarız ama biz de 12 Eylül öncesine dönemeyiz. Biz Bu ihtilali onun iç

"Danışma Meclisi'nde, hangi holdingde görev alacağını hesaplayan profesörlerin bulunabileceğini ben düşünemedim tabii"

DİSK'in kapatılması: "Altı milyonluk beş milyonluk parti kapatıldı, Meclis feshedildi. Bu yanlış mı? Bence demokrasiye indirilen darbedir, yanlıştır. O da (DİSK kapatılması) yanlış olur herhalde."

yaptık." Elbette, yaptıkları ihtiialdi, başka birsey değildi.

Bir iki hususun üstünde durulabilir. Denebilir ki, "Bunlar check-off'u alırlar, gerisini bırakırlar." Böyle yapmış olan bir sendikacı bu masada, bu mevkide oturamaz. Ben 1945 yılında işçiliğe başlayan bir kişiyim.

Sonunda Anaya bilinen şekilde çıktı. Biz, ilerde parlementer demokrasije geçildiğinde bunların halledilemeyeceğini düşünüyoruz. Durmadan 12 Eylül öncesine dönülmüşinden söz ediliyor. Hep bu cevabı aldıktan sonra acaba biz ne yapabilirdik? Biz, Anaya'nın noksantalıklarının, parlementer demokratik rejime geçildiğinde halledilebileceğine inandık. O günlerde, o ihtiiali yapanıların bir kısmından aldık bu sözü. Ama bugün, "Ben yetkili değilim" deyişveriyorlar. Bunun gürası da Türk-İş yönetimine yüklenmemelidir.

► O günlerde Anaya ile ilgili umutlandırıcı sözleriniz var...Türk-İş'in tavrımda da büyük olumsuzluklar görülmüyor.

Anaya halk oylamasına sunulmadan iki gün evvel, ben, "Sandık başına gidelim" dedim. Ama, Anaya taslağı hazırlandığında ilk tepki yine Türk-İş'ten gelmiştir. Ben "Sandık başına gidelim" dedim. Evet, dedim. Anaya çıktıktan sonra da Konsey'in bir altındaki askeri komisyonla hür sendikacılığı savunmak için muhtelif temaslarda bulunduk. Anaya'nın hür sendikacılığı bağdaşmayan hususlarının tasih edilmesi lazım dedik. El-cevap: "12 Eylül öncesine getirmeyiz Türkiye'yi." Bir an evvel demokratik rejime dönmeye çalıştığımız söylüyorlardı, "Seçim yapacağız, gelecek olan parlemento sizin bu sıkıntılarınıza çare bulacaktır" diyorlardı. "Bunun adı da soyadı da demokrasıdır, hür sendikacılıktır" böyle diyorlardı. Neticede 6 Ekim seçimlerine gelindi. Biz, Türk-İş yönetimi olarak şu ya da bu partiyi destekleme yoluyla gidemiyorduk. O zaman vetolarının sayısı artacaktı. Ve biz, sanki Türk işçi Türkiye'yi 12 Eylül'e getirmiş gibi bir havayı ortadan kaldırımadık. Kafadaki istifham oydu. O istifhamı ortadan kaldırıbmak için zamana ihtiyaç var diye düşündük. Ama hâlâ, bu fatura bize neden kesiliyor sularımıza sahaklı bir cevap almadık. 6 Ekim seçimlerinden sonra bir hayli arkadaşımız veto edildi. Veto edilmelerde bugün Meclis'in durumu böyle olmazdı. Partilerin kuruluşunda, açıkça söyleyorum, siyasi tercihimi kulianarak bana gelenlerin çoğu mebus olmuştur. MDP içinde sendikaci arkadaşlarımız vardı, seçilemediler. Bu seçimdir. Yani bir seçime girip de kazanınca seçim iyi de kazanamayınca mı kötü olur?

Böylece seçimler yapıldı, parlemento kuruldu. Buradaki büyük talihsizlik, ANAP karşısındaki muhalefetin dağınık oluşuydu. Bu dağınıklığın faturası da bize kesildi. ANAP karşısındaki muhalefet dildik olsaydı, Özal "dedigim dedik" diye diretmekten vazgeçebilirdi. Biz yine bekledik. 1984'ün birinci ayına kadar...

► 1984'den sonra eylemlerin hızlandı mı?

1984'den itibaren ne yapılması lazım geliyordu? Başka türlü düşünceler ne yapardı bilmiyorum ama biz yönetim olarak, özellikle üçümüz. Bir kere, hiç kararımız olmadığı halde hem bakan hem genel sekreter olan arkadaşım durumu bizi sıkıntıya sokmuştu. ICFTU'ya gidinceye kadar çektiğimi ben bilim. 1984'de Türk-İş ilk defa ICFTU İcra Kurulu'nda temsil edildi. Böylece 86 milyon üyesi bir kuruluşu arkasına alındı.

► Eylemlerden söz ediyor musunuz...

İlk iş olarak, hür sendikacılığı bağdaşmayan hususları hükümete bildirdik. Sendikacılıkla milletvekili arkadaşımız kanalıyla

önergeler sunduk. Ama Meclis'ten ses çıkmadı. Meclis Başkanına, Başbakan'a, çalışmanın içindeki haberini olmayan Çalışma Bakanına bildirdi. Hiçbir sonuç alınmadı. Zirveler yaptık...O da olmadı.

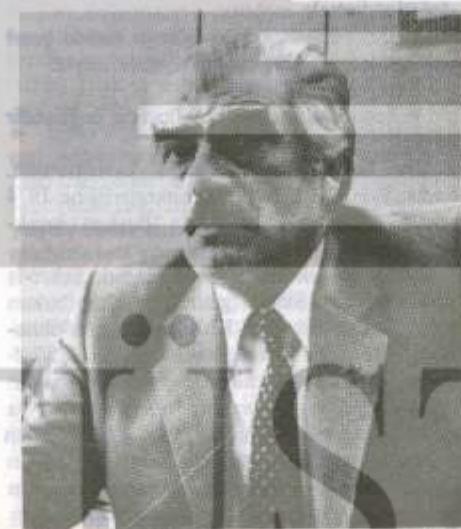
► Hiçbir sonuç alamadınız yanınızda?

Sonuç alınmadı. Hâlâ aynı lafla duyuyorduk: "Türkiye'yi parlementer demokrasije getirdik ama 12 Eylül öncesine getirmeyiz." Bunun üzerine kapalı salon toplantılarına başladık. "Parlementoya Çağrı" toplantısı düzenledik. Ama tesadüf...o günlerde Meclis'te bütçe görüşüslüyordu...

► Garip bir tesadüf değil mi?

Doğrudur. "Parlementoya Çağrı" toplantıya gelen parlementerler sayısı 25'i aşmadı. Bu toplantıya ICFTU Genel Sekreterini de getirttik. Bütün milletvekillerine Anaya'ya hür sendikacılığı bağdaşmayan hangi maddelerin bulunduğu izah eden geniş kapsamlı bir özet hazırladık; tek tek dağıttık. Ama bu toplantıarda, bize, hükümetin borazanı olan televizyon da yardımcı olmadı. Bütün bunların ardından Eylem Komitesiyle oturduk karar verdik. Bu kararların hangisi yapılmamıştır? Ben bunları kendimi ve arkadaşlarımla müdafia için söylemiyorum.

Türk iş hayatı için önemli sahneleri belgeleriyle ortaya koyan İzmir'den işe başlayalım dedik. Burada bir miting düzenledik. 80-90 bin kişiyi bir araya getirmenin zorluğunu bu işi yapanlar bilir; dışarıdan laf söylemek kolaydır. Polis her yanı sardı. Mitingimiz, "bundan sonra miting yapamazsanız" diye, gerek polis gerek iktidar yanlısı bazı kişiler, gerekse hükümet tarafından sabot edilmesi istendi. Biz miting alanında "Hükümet istifa" diyoruz, alandan birileri "Yuh" çekiyorlar. Bunun sebebini iyi bilmek lazım. Kim bunlar? Demiyorum ki bunlar içi değil, bunların demokrasi istemeklerini de söylemek istemiyorum. Ama bunlar, bizim bundan sonra hükümeti kınayacak olan mitinglerimizin yapılmaması için bize işaret vermiş kişilerdir. İzmir'de edindigimiz tecrübe, daha sonra Eskişehir'de kuliandık. Hiç kimse o miting için birsey söyleyemez. Kim söyler? Olsa olsa "Ben o mitingde neden konuşulmadım?" diye düşünen bir-iği arkadaş söyleşiler. Biz herseyi, Orhan'ın, Kaya'nın, Şevket'in yönetimde kalması için yapmıyoruz ki.. Biz buraya 404'le de yapılmıştık. Bunu herkes bilmeli, bilecek. Beş yıl önce benim saçlarımda böyle beyaz değişti. Elbette yaş ictabi beyazlanacak...

► Eskişehir sonrası eylemlerinizi neler oldu? Sonuç alındı mı?

Seçimler yaklaşıyordu. Aralarında, seçim yapılacak 10 vilayetin de bulunduğu 13 vilayette kapalı salon toplantıları, ama önce miting

yapılmış dedik. Bu konudaki müraacaatlarınıza ne oldu? Başbakan'a sormadan hiçbir bakan tuvalete bile gidemiyorken, İçişleri Bakanlığı gideceğimiz dört vilayetin valisini toplamış, talimatını vermiş. Yürüyüş ve miting yaptırmıyor. Biz yine de oralara gittik. Şehirlere konvoylarla girdik. N'oldu? Ağır toplarn Manisa'sı... "Onlara oy vermeyin" dedik, vermediler. ANAP'a ders verdiler.

Hâlâ kendini işeren sendikacı başkanı gibi gören hükümetin tutumu yüzünden zor durumda kalmışız biz. Bana göre bu böyle... İyi düşünün, ben olsaydım ne yapardım diyen insanın nezdinde de yapılabilecek hersey yapılmıştır.

► Anlatıklarınızın sonunda şöyle bir tablo oluşuyor Şevket Bey: 1980 sonrası gelişmelerinde, hep "12 Eylül'e dönülmeyeceği" cevabı aldığımızdan, beklediniz. Umudunuz yeni rejimde, hükümetteydi. Özal hükümetin döneminde size beklenmenizi söyleyenlerin vaadlerinin gerçekleşeceğini sandınız. Ve sonuçta, parlementer demokrasije getirilmiş olmasına karşın, yapılması gerekenlerin yapılmaması olmasının faturasının sadece Özal Hükümetine ait olduğunu mu söylemek istiyorsunuz?

Bugün içinde bulunduğuuz sıkıntıların, gerek demokratik gerekse hür sendikacılık sıkıntılarınızın tashih edilecek yerleri halledildi med.

► Yani Türk-İş gerekeni yaptı, gereken direnişi gösterdi ama hükümet bütün bunları göz ardı etti iddiasandınız. Bütün bunlara hükümetin kayıtsızlığı mı sebep oldu sizce?

Özellikle hükümetin başı hersey olduğuna göre, hükümetin başından bahsediyorum tabii.

► Peki, böyle olduğunu kabul edelim ve söz konusu, eksikliklerin sıkıntılarla yol açtığı söyleyen Anaya'nın hazırladığı dönemde göz atalım. 1982'de Türk-İş'in Anaya komisyonuna sunduğu öneriler metninde şöyle bir ibare yer almıyor: "...siyasi partilerin parlementoda temsil edilebilmeleri için yeterli baraj getirilmesi hükümete bağlanmalıdır." Yine aynı metinde deniyor ki: "...ilkemiz gerçekleri ve gerekleri göz önünde tutularak, yürüttüme gücünü kuvvetlendirici kurallar düzenlenmede yer almazıdır." Bu ibareleri şimdilik yorumlamamaya kalksak...

Demokrasi, tüm kuralları ve kurumlarıyla işlerse demokrasıdır. Demokratik ülkeerdeki çalışma hayatı bu değildir. Bunan adı hür sendikacılık değildir. Bağdaşmadığını ortaya koymak. Damışma Meclisi'nden sonra hangi holdingde görev alacağına hesaplayan profesörlerin bulunabileceğini ben düşünemedim tabii.

► Beklentileriniz olduğunu yineliyorsunuz. İbarelerin yorumu bu mu?

Elbette. Bunların bir an evvel Anaya'yi çıkarıp gidecekleri holdinglerdeki maaşını ne kadar yükseltibileceklerini düşündüklerini sanmıyorum.

► Aynı metinde, yani Türk-İş'in anaya hazırlığı sırasında komisyonuna sunduğu metinde söyle deniyor: "Türk-İş mevcut Anaya'mızda müeyyide bulunmamasını önemli bir eksiklik olarak görmektedir. "Neydi bu eksik müeyyideler? Türk-İş ne gibi müeyyideler istemiştir?

Müeyyideden kastımız, gelecek olan parlementonun istediği gibi harcket etmesini önlemek için müeyyide koymam demektir. Hür sendikacılığın tam manşıyla işlemesi için... Yüksek Hakem Kurulu ve grev meselesinden dolayı...

► 1961 Anaya'sında müeyyide eksiği vardı. Yamı.

Evet.
► ANAP Milletvekili Nevzat Biryik, olağanüstü partisinin hükümeti adına konuşarak şöyle demiş, hatırlarsınız: "Çalışma hayatını tanzim eden yasalar Damışma Meclisi'nde iken, Anaya

hazırlanırken müdafasını yapmadınız. Değişiklikleri niye önlüyoruz? sorulduğunda, 'şartlar öyleydi' cevabını veriyorsunuz. Siz o zaman çamurlu sahada futbol oynadınız da biz şimdî çim sahada miyiz? İstedığınız değişiklerin gerçekleşmesi için Anayasa'nın değişmesi lâzım. Çankaya'da 'bu anayasa'yı deldirtmem' diyen bir Cumhurbaşkanı var." Hâlinizde değil mi?

Hâlinizde elbette. Aklını peynir ekmekle yemedim. Şartlar öyleydi, filan demmişim. Hayır! Evvela onu söyleyen adamın Meclis'de işçi laftını ağızına aldığını, çalışmanın ç'sinden bahsettiğini gördük mü? O adamın imkânı da var. Görmek istemediği için Türk-İş'in çabalalarına kulak asılmaktı. Çünkü biz bunlara ug茲arırken, kendisi kimbilir neyin neresinde oturuyordu. Haberi yok birşeyden

► Geçmiş döneminde béklemek zorunda burakıldığımız söyleyorsunuz ama, bir ara Türk-İş açıklamaları anayasa konusunda da ümitler taşıyordu. Örneğin, 4.11.1982'deki Türk-İş İcra Kurulu açıklaması söyle diyor: "İşçi hak ve özgürlüklerinin kısıtlanamayacağı yolunda verilen sözleri 7 Kasım'da halkoyuna sunulacak Anayasa metni ve devlet adına sürdürülen resmi tanıtma çalışması teyid etmiştir." Bu açıklama yapıldığında Türk-İş'in bir yamla içinde olduğu söylenebilir mi?

Şu andaki bu hükümetin tavriyla Türk çalısanına karşı olacağımı, türk çalışanın hor görecini düşünenmedik. Parlamento teşekkül ettikten sonra ortaya koyduğumuz öneriler yerine getirilmemiş için bugün bu şekilde bir mütalaası verelebilir. Yapılacak bir işçi yapmadı diye görmediğim kendimizi. Hiçbir şey sözde kalmadı. Eyleme de dönüştü.

► Eylem dediniz de... 1 Mayıs 1986 tarihli, Türk-İş başkanlar kurulu bildirisinde olumsuzlıkların devamı halinde genel grev gündeme gelebileceğinden söz ediliyordu...

Genel grev gündeme gelebilir.

► o günden bu yana herhangi bir gelişme oldu mu?

Biz demokrasiden bahsediyorsak, demokrasiyi içimize sindirdiğimiz için bahsediyoruz. Tüm arkadaşlarımızın gayesi, Türk çalısanına biraz daha sağlıklı ve hür sendikacılığın ortaya konabileceği davranışları sağlamaktr.

Genel grev gündeme geldi. Burun kanamayınca önlem alınmaz. Pamuk konulmaz kan olmayınca ama ben o kanı akıtma yoluńu şuna anda görmüyorum. 22 Aralık'ta yapacağımız kongrede 87 yih için alacağımız eylem kararlarının, beraberce, ittifakla yürütülmeli halindeki durumun ne olacağına şuna anda kesiremiyorum.

► Genel grev sözü...

Gündeme gelebilir diye karar verdik. Gündem, Genel kurul gündemidir. Bazı teşkilat

baskanlarının "Yapılamadı...edilemedi" demesini biz tenkit olarak kabul ederiz ama hizmet yarısı olarak, muhalifet olarak değil. Türk-İş camiası içinde sağlanan bütünüüğün Özal'a cevap verebilmesinin bir yoludur bu diye düşünüyorum.

► Size bu tenkitler bir dinamik yaratıyor, o kadar. Öyle mi?

Dinamik yaratmak için yapıyor.

► Aynı konuya dönmek istiyorum. Genel Kurul'da genel grevin gündeme geliş...

Gelir demiyorum, gelebilir diyorum. Başkanlar Kurulu'nun bu bildiriyi imza edip eșebbi, bu komuda genel grev gündeme gelebilir demek içindir. Ben illâ-Başkanlar Kurulu'nun sağlıkla kararına rağmen gelecektir diyemem. Muğlaktır, bilmemnedir...istedikleri gibi değerlendirilirsinler.

► Türk-İş tarihinde genel grev çalışması, girişimi var mı?

Genel grev değildir. 70'lerde bir İzmir hadisesi var. Bir şalter indirme hadisesi o kadar.

► 2822 sayılı yasanın grev hakkında getirdiği sınırlamaları daha da ağırlatılan Grev Tüzüğü ile ilgili Türk-İş'in somut girişimleri ne olmuştur, ne olacaktı?

Polisiye bir tedbir bu: jandarmalı grev...bu yönetmeliğin çıkışın takip eden gün, Türk-İş Yönetim Kurulu görüşünü ortaya koydu. Bize bunları tashih edemeyişimizin faturasını bazı kişiler ve kuruluşlar bize kesiyor. İnsaflı olunursa, bu adres yanlışdır. Fatura bize ait değildir.

► Bu konuda somut bir girişim gerekmeye mi? Böyle bir girişimde bulunuldu mu?

(Şevket Yılmaz, odadaki bazı arkadaşlarıyla konuşması sırasında bu soruyu yanıtızı bırakı)

► Şevket Bey, şu sırarda klasik kavramları yeniden ele alıyor, tartışıyor. Örneğin "Demokrasi", "Demokrat" gibi sözcüklerin değişik tanımları çıkıyor ortaya. Size demokratik bir yönetim temel ilkesi ne olmalı?

Demokrasi 8-9 harf bir araya gelmesi değil elbette. Kaç milyon isek, o kadar milyonun sıkıntısı düşmeden, hükümetin bu kadar insanı düşünerek ortaya koyacağı sağlık, inandırıcı, ekonomik tedbirlerin müzakerede edilebileceği bir rejimdir.

► Demokrat kimdir size?

Demokrat, karşısındaki sevinç kişidir.

► Ya sendikal demokrasi?

Sendikanın kapısını herkese açmak. Seçimlerde herkesin oyunu en iyi şekilde alıp değerlendirmek.

► Bu dedığınız Türk-İş'in şu andaki genel yönetim kurul olduğunu söyleyebilir miyiz?

Evet, tabii.. Elbette.

► Sadık Şîde konusuna kısaca değinebilir miyiz?

Bu konuyu bir aydınlığa kavuşturalım. Sadık Şîde, Türk-İş Genel Sekreterliğine 1974 yılında gelmiştir. Halil Tunç'a "Başkan olacaksın" dedik:

"bir de genel sekreter seç" dedik: o da Şeker-İş Başkanı Sadık Şîde'yi getirdi. Şîde'nin bakanlığı Türk-İş Yönetim Kurulu kararla olmamıştır. Yönetim Kurulu kararı yoktur! Çağrılmıştır, "bakan olacaksın" denmiştir, bakan olmuştur. Kongre sonrası, "Ya bakanlık, ya genel sekreterlik" denince, genel sekreterlikten izin alıp gitmiştir. Genel Kurul'da seçilen kişinin işine ben niyet vermem. Yönetim Kurulu olarak ne yaparım? İzinli addederim. Öyle yaptık; ücret vermedik; toplantılar çağırmadık. Karar defterimizde imzayı yoktur. "Türk-İş yönetim" izi verdi, müffakkat etti.. "Hayır!" bundan dolayı ben, Avrupa'da sıkı çeken bir yöneticiyim. askeri idareyle hür sendikacılık bağdaşmaz. Avrupalı bunu böyle

düşünür. Ben böyle düşünürtüm; arkadaşlarımda böyle düşünürler.

Bundan dolayı, ben dedim ki, "ben bu adamlı çalışmam." Dedim kardeşim! Ama o Genel Kurul, Özal'ın, Evren Paşa'nın tayin ettiği adamlardan olmuşuyordu herhalde. Sokaktan toplanan kişiler de değildi. onların oylama hükmetsizlik, demokrasi hükmetsizlik olurdu. Benim mizacım verdığım sözü yememektir ama bir daha demokrasi sözünü ağzuma alamazdım. "Sen nasıl hür sendikacılığa inanmış adamsın?" derlerdi bana. Verecek cevap bulurdum ama Genel Kurul'a saygısızlık etmemek için böyle davrandım

► 1980 Aralık ayında, 141 sayılı Türk-İş dergisinde, 12 Eylül müdahalesi kastedilerek, "...yillardır doğru dürüst çalışmayan, daha doğrusu politik çıkarlar yüzünden çalıştırılmayan ve etkisini kaybeden devlet otoritesi bugün yerini etkin ve olumlu bir zihniyete bırakmıştır." denilmiştir. Yine aynı sayıda (haleen bu konuşmayı izleyen İcra Kurulu üyesi) Kaya Özdemir, o sırada tutuklu olan sendikacılara in... Türk sendikacılığının gerçek yoldan sapılarak da kaynaklı bazı hedeflere, bazı ideolojilerin emellerine alet kılınmak isteyenler, 12 Eylül'ün asıl sebepleridir" diyor. Şimdi bu fikirlere katılır musun?

Ben, hiçbir işçinin, hiçbir sendikacının demokrasiyi zedelemek istedığını tahmin etmiyorum. Türk-İş'in karşısında mücadele veren, karşısında faaliyet gösteren sendikacılara böylesine bir ceza almalarına gönül razi olmaz. İnançlarımız, hizmet anlayışlarımız farklı olabilir. Bu demek değildir ki, hür sendikacılığı yíkmak için demokrasının yara alması için gayret sarfeden vardır. Onu ben bilmem, yargı organı bilir. Benim bildiğim sudur ki, sendikacılık faaliyeti içindeyken, bu faaliyetten dolayı ceza gören bár sendikacılığı dışlinmemiye. Olmaması lâzım.

► Bu görüşle, DİSK'in kapatılması da kinamanız sonucu ortaya çıktı mı?

Ben DİSK'in kapatılmasını, kapatılmamı şey etmiyorum. Ben, hür sendikacılık yapan, işçije hizmet eden örgütlerin yöneticilerinin hiçbir şekilde ceza görmesine, hapse atulmasına katıyan karşım. O zaman iğne-çuvaldız meselesi ortaya çıkar. Sendikacılığın inanan kişi, sendikacının müşkül duruma düşmesini arzu etmez. Onun için söyleyorum. Kapatılıp kapatılmamı meselesine ben şey yapmıyorum.

Altı milyonluk, beş milyonluk parti kapatıldı. Meclis feshedildi, bu yanlış mı? Bence demokrasiyi indirilen darbedir, yanlışır. O da yanlış olur herhalde. O da yanlışır.

Ben, 12 Eylül öncesi ve sonrası hizmet eden Türk-İş yönetimlerini kinamıyorum. Kısa bir tarihe verdim. Eksigi vardır, fazlası yoktur. Kendimizi müdafaa etme durumu ortaya çıkmasın. "Bunlar zeytinyağı gibi su yüzüne çıkar. "diyenlere de prim vermeyim.

(Şevket Yılmaz ile yapılan söyleşiden sonra, söyleşimin yanında odaya giren Türk-İş Hukuk Danışmanı sayın Önder Aker, soruların birinde yer alan "müeyyide" konusuna değinmek ihtiyacı duydugu ve bu ibarelerin yer aldığı 3-4 sayfalık teksir halinde dağıtılan metnin, daha sonra Türk-İş'in Anayasa konusunda yaptığı resmi öneri metninde yer almadığını söyledi. Aker'in açıkladığını göre, 'O görüşte hatalı yönler vardır. Sonradan Türk-İş bunların tam tersini söyledi. Talihsiz bir görüşü bu. Türk-İş bünyesinden nastı çıktığu anlaşılr gibi değil. Ama resmi kayıtlara geçmedi.' ■

“Türk-İş içindeki mücadele tüm emekçi sınıfının mücadelesidir.”

“Tabanın seçmediği delegelerden oluşan bir genel kurulun demokratik olduğundan söz edilemez.”

Petrol-İş Boğaziçi Şubesi Başkan Yardımcısı Türk-İş Genel Kurul Delegesi ve Roche İşçi Roşat Tüysüz 24 Aralık 1986 tarihinde yapılacak Türk-İş Genel Kurulu Üzerine konuştu.

► Delege tespitinin sendikal demokrasının başlangıcı ve hiç ağışlardan düşürmeye “tabanın söz ve karar sahibi olması” prensibinin temeli olduğu düşünülmürse, Türk-İş içindeki birçok sendikada delege tespiti konusunda anti-demokratik bir sistem işletilip, bu sorun davallara konu olurken, söz konusu olumsuzlukların içinden gelen delegelerle yapılacak Genel Kurul sizce demokratik bir genel kurul sayılabilir mi?

Şimdi, seçimle gelmemiş, atamıyla gelmiş delegelerin zaten demokratik bir yöntemle gelmediğini açıktır. Ancak tabanın iradesiyle gelmemiş bu delegelerin yine de tabanın isteklerini gözardı edemeyecekler bir gerçektir. Bu genel kurulda eski delegelerin de eski düşünelerine sahip olarak geleceklerini sanmıyorum. Çünkü ülkemizin koşulları ortadadır. Toplu sözleşmelerde ve diğer konularda bunu çok bariz şekilde görüyorum. İşçi sınıfının kayıpları vardır ve genel kurul delegeleri de bunun bilincinde.

Türk-İş yönetiminin yasalarla karşı lutumu da açıktır. Baştan bu yana Anaya-saya ‘eve’ diyen bir Türk-İş başkanı vardır, acaba tabanın onayını alarak mı ‘eve’ demiştir? Ben şu kadarını söyleyeyim, tabanın seçmediği delegelerden oluşan bir genel kurulun demokratik olduğundan söz edilemez.

► Türk-İş’deki muhalefet, genelde sosyal demokrat bir muhalefet olarak adlandırılabilir. İşçi sınıfının sendikal sorulanlarından yola çıkan ve bu uğurda nice acılarla katlanarak mücadele bayrağını elden düşürmeye bir çok işçi, delege ve yönetici olduğu ve bunların kendilerini sosyal demokratik sınırlamadıkları düşünülürse, şu anda mevcut olan muhalefetin tümüne sosyal demokratlığı yakışır mı? İşçi sınıfının sendikal mücadelesinin birliğini parçalamak isteyenlerin ekmeğine yaşı sürmez mi?

Ebetteki bu düşüncede sahip olanlar, işçi sınıfının sendikal hareketinin birliğini parçalamak isteyenlerin ekmeğine yaşı sürer. Bunu her zaman toplumumuzda görmüşürdürü. Bunun acılarını işçi sınıfımız hep çekmiştir. Bunun bilincinde olarak, kesinlikle yanlış bir şey olduğunu söyleyelim. Türk-İş içindeki mücadele, tüm emekçi sınıfının mücadelesidir.

► Türk-İş üst yönetiminin bu genel kurulda değişeceğine inanıyor musunuz? Sizce, Türk-İş içindeki yönetimine muhalif olan bütün sendikalar, Türk-İş üst yönetiminin değişmesi için geçen genel kuruldan bu yana etkili, devamlı ve sınıf ve kitle sendikacılığının asgari müşterekle-

inde anlaşan bir muhalefeti örgütleyip, yönlendirmeyi başarabildiler mi?

Bu genel kurulda, Türk-İş yönetiminin değişeceğine kesinlikle inanıyorum. Ve değişimeli diriyorum. Zira, geçtiğimiz dönemlerde, işçi sınıfı sancılar içinde kırınırken, bu üst yönetim hiçbir şey yapmadı. İşbirlikçi zihniyetten hareket ederek Y.H.K’na üye vererek bunun acı sonuçlarını hep birlikte yaşadı.

Su andaki muhalefet sendikalar içinde belli bir grup oluşturmuş durumdadır. Bu noktada gerekli mücadelenin verildiğine inanıyorum.

Ben Türkiye’nim bir çok ilini gezdim. Gerek bizim şube genel kurulları ve gerekse, diğer bazı sendikaların genel kurulları dolayısıyla gittiğim yerlerde Türk-İş içindeki sendikalardan gelen yetkililerden edindiğim izlenim, bu genel kurulda Türk-İş üst yönetiminin kesinlikle değişeceği yönündedir.

► Eğer Türk-İş’te bir yönetim değişikliği gerçekleşirse ve yeni yönetim kendisinden beklenenleri kısa zamanda gerçekleştiremezse, hızla bir ypranma süreci yaşayabilir mi? Sizce, bu günde Türk-İş muhalefeti yönetim olmaya hazır mıdır?

Anti-demokratik bir mevzuat gündemeğen, secdiği takdirde yeni Türk-İş yönetiminin kısa zamanda her şeyi halleterek beklenmemelidir. Yeni yönetim herhalde bir yıllık bir süre içinde belli bir toparlanma dönemini geçirir. Ama bunun akabinde, sorunların çözülmeye başlayacağına inanıyorum.

Bence su andaki Türk-İş muhalefet yönetim olmaya hazırır. Çünkü bugün muhalefet yapan grup, bundan önceki genel kurulda da vardı. Demek ki muhalefet bugün başlamış değildir. Ve kesinlikle, bu muhalefetin yönetimde de başlayacağına inanıyorum.

► Hazırlıkları yeterli buluyorsunuz.

Evet yeterli buluyorum. Ebetteki ufak

tetek eksiklikler vardır. Ama bugün Türkiye genelinde baktığımızda, muhalefetin çok büyük bir destek gördüğünü de gözardı edemeyiz. Hatta, tarım sektöründe çalışanlar bile bir çok şeyi burdan bekliyorlar.

► Türk-İş yönetimi değişmez ya da değiştiği halde “klasik” Türk-İş politikası devam ederse, sizce gündemde yeni bir konfederasyon gelmeli midir?

Bence, çareyi yeni bir konfederasyonda aramak yanlış olur. Bu yanlışlık belki daha once de düşülmüştür. Ancak Türk-İş içinde mücadele bitmez. Eğer ‘klasik’leşmiş’ Türk-İş politikası, muhalefet yönetime geldiği halde de devam ederse, bu kesinlikle, yine Türk-İş içinde, tabanın doğrultusunda çalışarak düzeltillir. Gerekirse, yine yeni bir muhalefet oluşturulur. Olaya böyle bakıyorum. Bir daha tekrar edeyim, aynı bir konfederasyona karşıyım. Böyle bir şeyi düşünmek bile istemi yorum.

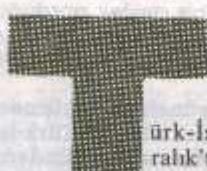
► 1 Mayıs 1986’da toplanan Türk-İş Başkanları Kurulu’nun aldığı “eğer bu olumsuzluklar devam ederse, gündemde genel grev gelir” kararının üzerinden altı ay geçti. Bu süre içinde olumsuzluklara yönelikleri ekledi: Yeni Grev Tüzüğü, asgari ücretin son yedi yılda reel olarak %44 arttığıının anlaşılmaması, Türk-İş’in yaptığı bir araştırmaya göre, asgari ücretli gelirlerin, ulusal gelirden doldurulan payın 1979’da %32,8 iken, 1985’te %13,5 düzeyine indiğinin ortaya çıkması gibi. Türk-İş’te bu konuda o günden beri hiç somut bir ses çıkmıyor. Sizce Türk-İş bir genel greve hazır mıdır? Genel grev konusunda ne düşünüyorsunuz?

Genel grev şanı, dikkat ederseniz Türk-İş’in son genel kurulunun yaklaşığı bir dönemde almıştır. Ben bu şanı ortaya atanları, Türk-İş içinde bir genel grevi benimsediklerine kesinlikle inanmıyorum. Ancak işçi haklarının bu kadar gerilediği bir dönemde, gerekirse, işçiler son çare olarak, genel grev de yapmalıdır diyorum. Zira, bugün sözleşmeli personel adı altında işçiler sendikal örgütlerinden mahrum bırakılmaktadırlar. Hatta birçok işyerinde geçici işçiler çalıştırılmaktadır. Dolayısıyla, işçilerin sendikal örgütlenmeleri engellenmek istenmektedir. İşverenlerin bu tur oyularına engel olunmalıdır. Bu ve bundan benzer nedenlerle gerekirse, haklarının geri alınması için işçiler eibeiteki genel greve giderler ve gitmelidirler.

► Son bir şey söylemek ister misiniz? Sınıf ve kitle sendikacılığının ükeleyenin Türk-İş içinde yaşayıp, kökleştrecek, tüm demokratik kurum ve kuruluşların tıpkı özgürluğun savunulmasında öncülük edecek işçi sınıfının haklarından hiçbir şekilde taviz vermeyecek, ekmek barışı ve özgürlükten yana bir yönetimin işbaşına gelmesi zarur dir. İşçi sınıfının beklenisi de budur.

Cevdet Selvi Türk-İş tarihindeki "ilk ciddi muhalefet" olduğu kanısında "İNANÇ HERSEYİ HALLEDER"

Eğer sevdikleri konfederasyonu düşünüyorsa bu işi çoktan kendilerinin bırakmaları lazımdır.

Türk-İş'in 22 Aralık'taki Genel Kurul'unda, başkanlık koltuğunu boş haliyle tasarladığında hayal gücü çalışmaya başlayan bir değil, iki kişi varındı. Bir, elbette, halen başkanlığı süren Şevket Yılmaz. O koltuğu doldurduğu kanısında olduğuna göre, (hayal gücünle bile gerek yok belki) doldurmaya devam etmeye düşümme pek doğal. Şevket Yılmaz ileriye yönelik bu düşüncesini başkasıyla paylaşmayı reddetmekte. Oysa Petrol-İş Başkanı Cevdet Selvi, başkanlık koltuğunu boş ya da işgal altında varsayıdı gibi, bu koltuğu gözdünde canlandırınca canlandırmaz, geriye dönük eleştirileri ve ileriye yönelik çerçeveler çizme mekanizması harekete geçiriyor. Şevket Yılmaz istediği kadar "Bunlar muhalefet değil, tenkitir; Türk-İş içinde dinamizm yaratmak için yapılmaktadır." derse desin, Cevdet Selvi yıllardır Türk-İş içinde en önemli muhalefet grubunun önderi olduğunu kanısında diretiyor.

Selvi, mikrofonu eline alıp kitlelere (ile de büyük kitle olması gerekmeyen) seslendiğinde (söylemeye diliyorum ama) bir zamanlar gök mavisi gömleği ve omuzunda güvercinyle yürekleri hoplatıp umutlar saçan birini anımsatır tavırları içinde. İlk dinleyişte, yüksek tonlardaki inişli-çıkışlı seslenisi baş çevirtiyor insana. Birkaç kez dinlediğinizde ise, sözlerinin toplamda söyle özetlenebileceği ayrimma varıyorsunuz: "Türk-İş bir çiftlik gibi yönetilmektedir... Bu yöneticiler idare-i maslahatıdır... Onurumuzu kazanmamız gerekdir... Türk-İş'in güvenilir, ciddi bir kuruluş haline getirilmesi gerekdir... inanç insanlar herseyi halleter..."

Söz inanca gelince, Cevdet Selvi'nin heyecanlı tavrı artıyor, yumrukları sıkılıyor, yüz kasları geriliyor, "İnanmak lâzım... inancı olmamıca... inanın insan... inanca sarılınca..." diye başlayan uzun bir cümleyi bir çırpda bitiririyor.

Ne var ki, Cevdet Selvi'den, "Nasıl?", "Kimlerle?", "Hangi yöntemle?", "Somut hangi önlemlerle?" gibi bazı can alıcı noktaları açığa kavuşturması beklenen soruların yanıtları, bu yazının yazılışı sırıldarda, net olarak çıkmamıştı. Bir çerçeveydi hep çizilen. İçindeki resmin hangi renklerin egemenliğinde olduğu, kompozisyonu, sınırları çizgileri tam olarak belirginleşmemektediydi. "Bana inanın!" diyordu sanki

Cevdet Selvi, "Yüzünüzü kara çıkarmayacağımı inanıyorum ben. Siz de bana inanın." "Peki... ihtiyacımız da var inanmaya... inanalım, ama nasıl?" sorusu gelince akla, yanıt sanki belliymi: Çünkü ben alternatifim."

Neye alternatif? Şevket Yılmaz'a, Samyorum ilk sorun burada düğümlenmekte. Ardından gelen sorun ise "Nasıl bir alternatif?" sorusunun yanıtını kafalarda iyice belirtmek.

Cevdet Selvi, kitleler karşısındaki tavına çok da benzeyen bir hava içinde, sorularımızı söyle vanıtladı:

► Eğer Türk-İş genel başkanlığına seçilirse, kimlerle, hangi ilkeler temelinde çalışmayı düşünüyorsunuz? Örneğin şimdi ben kendimi bir Türk-İş delegesi yerine koyuyorum. İsterim ki, Cevdet Selvi bir iki tane kadro ismi söyleşin, çalışma ilkeleri konusunda beni aydınlatınsın.

İkeler tek başına anlam ifade etmiyor. Belirli kişilerin eline en mükemmel ilkeleri verin, uygulama yapamaz. İnamak lazım, sahip çıkmak lazım. Onun için ilkeleri uygulayanlar, en az ilkeler kadar belki ilkelerden daha fazla önemlidir. Kadro meselesine gelince, şimdi benim kadroya isim tespit etmem mümkün değil bir kollektif çalışmadır. Pek çok sendikacının, pek çok arkadaşımın bir araya gelerek, ve ileriye dönük çalışmaları dikkate alarak, aramızda veya aralarında tespit edeceği isimlerle bu sorun çözülecektir. Pek çok sendika daha genel kurulunu bitirmemi

► Bu söylediklerimiz hep genel kurul öncesinde mi olacak?

Gayette tabii... Şu anda isim yoktur.

► Özellikle mi vermek istemiyorsunuz?

Hayır, yok. Gerçekte yok... Bunu özellikle boş bıraktık; hersey oluşup, temel unsurlar geliştiğinden sonra, isim tespit etmek daha kolay diye düşündük. Doğrudan doğruya isme girip, kişisel tartışmaları aşınmak gereği de vardı. Bu nedenle geciktirmektedir. Bir ekip, ilkelerde uygun biçimde bu kadroyu tespit edecek. Onun için isim vermek mümkün değil.

► Peki seçimde sizin taktikiniz taktirde uygulayacağınız politikayı somutlar misiniz?

Şimdilik tabii. Ben gene ana hatlarını söyleyebilirim. Çeşitli sendikalar bu konuda önerilerini hazırlıyorlar. İlkeler ve çalışma programı bu ekip tarafından, belirlenerek Türk-İş'e bağlı sendikaların önerilerinin bütünlendirilmesi şeklindeki çalışmalarnız da öntemizdeki hafta başlayacak. Taşlıklar çeşitli sendikalarımız tarafından bütünlendirilecek, gözden geçirilecek ve müsterek ilkeler programı biçimini alacak. Bu ciddi çalışmalarından önce, Türk-İş yönetiminin yapıp yapmadıklarına bakacağız, böylece eksikliklerimizi görüp, giderecek şekilde bir program ve ilke tespit edebilme olanlığını bulacağız.

Türk-İş'in ekonomik ve demokratik haklarının mücadelesi ve tüm emekçi halkımızın

uğradığı hakszılıklara karşı sorumluluğumu yerine getirebilecek bir işçi örgütü, ciddi büyük bir konfederasyon, işçi konfederasyonu olabilmesi için uyguladığı partileri yanlış politikanın tamamen değiştirilmesi sorumluluğu vardır. Özellikle son altı yilda görülen olumsuzluklar karşısında bunu artık herkes kabul etmiştir.

► Türk-İş'in "partiler üstü" politikasını sonuçları ne olmuştur?

İlk önce, işçi söz ve karar sahibi olmamıştır. İşçiyle diyalog kurulamamıştır. İşçiyle bütünlüğümüzde bir takım işlerin işi farklı düşünür, işi yapı farklı düşünür halde gelmiştir.

▲ Cevdet Selvi yalnızca profesyonel sendikacı olmak insanı bir yere götürmüyör.

► Biraz daha açar misiniz? Delege seçim sisteminin öneğin bunda payı oldu mu?

Doğrudan doğruya delege seçim sistemiyle değil, çalışma biçimile ilgili. İşçiyle bütünlüğe yönelik bir takım çalışmalar gösterilmemiş. Demokrasi var denen hiçbir toplumda sermayenin bu kadar at kosturduğu, talan ettiği bir ülke görmek mümkün değildir. Bu başka rejimlerde, sistemlerde olabilir. İşte bu boşluk giderilmelidir. Giderecek biçimde, demokrasının teminatı olabilecek biçimde bir Türk-İş olmalıdır. Ve bunun yapılması için dedigim gibi, tüm kamuoyunda çelişkilerden kurtulmuş, güvenilir, sözüne inanılır, verdiği sözü tutan bir yönetim olmalıdır. Ve bunun için de tabanla bütünlenebilir. Tabii ki, ne hazırlarsanız, hangi ortamı hazırlarsanız, sonucunu ona uygun alırsınız. Eğitimlerin bağımsız olması gereklili, çağdaş bir eğitim için çıkarlarını, ekonomik politikaları, demokrasının gereklerini, şeklinin, biçiminin ne olduğunu, buna neden sahip olmamız gerektiğini içermelidir. Çağdaş bir eğitim uygulanacak. Bağımsız eğitim hazırlanacak.

"Türk-İş Genel Kurulu'nda doğrudan ne işveren, ne de işçi temsil edilmektedir. Sermayenin oyu da yoktur, işçinin oyu da

► Bağımsız eğitimden kastımız nedir?

Bundan kastum tabi belirli. AAFLİ olabilir işçi sınıfına uygun olmayan, işçi örgütüne uygun olmayan kaynaklardan yararlanmak olabilir. Belki çok lüks otellerde seminerler yapılmayabilir ama kendi öz varlığımızın inançlarımız doğrultusunda bir eğitim geliştirmesinin daha onurluca ve daha sağlıklı olacağı inancındayım.

► Türk-İş'e AAFLİ'nin bütçe katkısı konusunda, bir orantı bir rakam var mı?

Yok. Seminerlerde harcama yapıyor. Özel para vermiyor.

► Sürekli bütçe katkısı olduğu ve buradaki bazi personelin giderlerini karşıladığı söyleniyor.

Bir vakıf var. Bazı personele ücret ödüyor. Nedir, ne değildir? Hiç ilgisi olmaması gereğinden bazi yöneticilere, bazi Türk-İş yöneticilerine ve personelinin bir bölümünü para ödemekte. Yeni bir proje var. Sanıyorum uygulamaya konacak. O da böyle bir para. Yani Türk-İş'te personele ve bazi yöneticilere para dağıtan bir mekanizma geliştirilmiş. Hiç gereği yok. Bunlardan uzak kendi öz kaynaklarımıza daha onurluca bir eğitimim, içeriği içinden yana, bir işçi örgütünün eğitiminin uygun olabilecek, çağdaş demokrat bir eğitimin hazırlanması gereğine inanıyorum. TISK, yanı işveren sendikaların konfederasyonu bir bütün olarak mücadele edebilmektedir. Oysa Türk-İş böyle bir birlikteliği sağlayamamış, bir güç oluşturup, bu olumsuzların üzerine gitme ihtiyacı duymamıştır. Bu defalarca onlara anlatılmış olmasına rağmen işçi ücretleri 6 yıldan beri %40 oranında geri gitmiş, yapılan sözleşmelerde Yüksek Hakem Kurulu'nun koyduğu şablondan ileri tek bir adım dahi atılmamış, gelişme kaydedilmemiştir. Bugün sermaye çevreleri etkinliklerini her alanda ciddi ve kendi sınıfları açısından sorumlulukla sürdürürken, işçi sendikaları konfederasyonun yeri, ciddiyetten uzaktır. Hersey, vakıt geçtikten sonra, oyalarmaca olarak, hatur için yapılmıştır.

► Türk-İş'in şimdiye kadarki eylemleri konusunda ne düşünüyorsunuz? Siz yönetimle geçerse, siz eylem politikasında farklılık olacak mı? Örneğin bir genel grev süzü edilmiş...

Yaşanan bu olumsuzluklar karşısında eylemlerin sorumluluğu düşünülmeli gereği ortadır. Kendi yasalarını çiğnenenlere karşı elbette onların anladığı sorumluluk içinde davranış zorunluğu vardır. Öncelikle, çiğnenen yasaları her seferinde açık seçik kamuoyuna anlatmak, bundan hiç vzuz geçmemek gereklidir. Sendikaların değişik yönlerle etkisiz hale getirildiği uygulamalar ortaya konmamalı ve tüm işçilerle diyalog kurularak, yüzütüze görüşüllerde bu durumun ancak onların tutum ve davranışlarıyla, dolayısıyla ciddi bir eylemle ortadan kalkabileceğini anlatılmayı ve dolayısıyla eylemler inançla, samimiyle geniş halk kitlelerinin katılımıyla olmalı ve bunlar sürekli arzetmelii.

► Genel grev lafi...

Genel grev lafi zaman zaman gündeme gelir. Ciddi bir tavırla söylemediği için ne halk inanır, ne de işçi. Güvensizliğin sonucudur bu. Türk-İş yöneticileri inançsız ve gereğinden zaman gücünü kullanmaktan acızzır. Eylem komiteleri kurulur, Koordinasyon kurulu kurulur, hiçbir işlev yapamazlar. Bunları oluşturulanların önerilerini bile ciddiye alamaz hale getirirler. İnancızığın sonucudur bu sanıyorum.

► Sizin Türk-İş içinde muhalefat oluşturmadığınız, yalnızca bir dinamizm yaratığınız iddiasına ne dersiniz?

Tabii öyle görmeye çalışıyorlar. Böyle bakmak istedikleri için böyle görüyorlar. Biz, Türk-İş içinde dinamik oluşturduk elbette. Zamanı geçmiş olsa bile, bir sürü eylem bizim baskımızla gerçekleşti. Mitingler, gösteri yürüyüşleri. Ama bunları yaparken de bize yönelik olarak, "içimizden rahat vermeyecekler var" dediler. Biz onları itmeseydik, giden haklarımdan daha fazlası da gidebilecekti.

Elbette, ilk adaylığımız ve muhalefetimiz söz konusu olunca, bunun mümkün olamayacağını söyleyenler çıktı. "Türk-İş'te böyle şey başarılabilir" diyenler çıktı. Moral bozmak için. Onların görmek istedikleri gibi değildir olay. İnançlı bir muhalefet, inançlı bir sendikal çevre, delegeler, saman gerçekliği değiştireceklerdir. Rahatsızlar, çünkü Türkiye'de bugüne kadar, 34 yıllık bir işçi konfederasyonunda, böyle erkenden çıkış da, "Bu yönetimi tepeden turnağa beğenmiyorum; işçi temsilci değil, gitmesi lazımlı" diyen hiçbir kişi çıkmamıştır. Tabandan örgütlenme sözlerinin yaygınlaşığı günümüzde, biz tabandan örgütlenme yaptık ve Türk-İş'in gerçek sahibine olayları anlatma imkânı bulduk. Bu nedenle, olay zannettikleri kadar basit değil ve sonucu da zannettikleri kadar kolay olmayacağı. Altı yıldır onurunu yitirme noktasına gelmiş işçilerin arasına dönerken, bu delegelerden bazlarının hesap edecekleri, düşünecekleri şeyler vardır kanınsıdayım. Bu şekilde, sağılıklı gelinmiştir bu noktaya; inançla gelinmiştir, sorumlulukla gelinmiştir. O bakımdan umdukları bulamayacakları kanınsıdayım. Hep birlikte göreceğiz.

► Cevdet Bey, çok sık kullandığınız bir sözcük var: İnanç. Şimdiye kadarki yönetimin inançsızlığını mı söylemek istiyorsunuz, yoksa siz duygusal tavrı daha şiddetli olan bir yöneticinizin de, onları soğukkanlı profesyoneller gibi mi görüyorsunuz? Ayrıca bir paneldeki konuşmanızda, "Çimse-İş Genel Kurulu'na karargâhlarına girdim" gibi bir cümle kullandıınız. Sanki bir düşman kampta savaş sırasında sızmış gibi... Bu denli uzak musunuz, düşman musunuz?

Inançlı değiller denemez belki. Ama insanların söyledikleri yetmez inançlı olduklarını göstermek için. Yapıtlarına bakmak lazım. Herkes inançlı olduğunu söyleyebilir. Soyut bir kavramdır.

► Ben de onun için üstünde durum. Siz çok kullanıyoysınız.

Bizim anladığımız, kitlenin arzuları doğrultusunda bir inanç. İnançlı insan oturduğu yerde duramaz. Onların inançları farklıdır. Dengeyi sağlamak, lütfül idare etmek... Bizi farklıdır. İnsan yaptığına, öğrendiğine inanmamışsa, yeterli binşırıya ulaşmaz.

Profesyonellik de önemlidir. Yalnızca profesyonellik bir yere götürmüştür insam. Sorumluluk duygusuya ele almak lazım meseleyi. Ayrıca, şunu da söylemek istiyorum: Çelik bile 20-25 yilda aşınıyor. Ülkemizde gelişen toplumsal olayları içinde 35 yıllık ve yeni gelişen sendikacılık içinde insanların yıpranması mümkün değil. Eğer sevdikleri konfederasyonu düşünüyorsa, bu işi çoktan kendilerinin bırakmaları lazımdır.

► Söylediğiniz var: Türk-İş'e bağlı sendikalar kendi yapıları farklılıklar arzediyor. Siz Türk-İş, genel yönetimini değiştirmeyi düşünürken bu yapıları hesaba katıyor musunuz?

Bazı sendikaların yapı değişimini gibi görünebilir hatta değişimini de olabilir. Ama son altı yıl çok yakıcı geçmiştir. %40 oranındaki enflasyon ortamında %40 oranındaki reel ücretin geriye gitmesi işçileri bunaltan bir hale getmiştir. Delegeler, temsili-

▲ Bir genel kurul
Partileriştü politikanın
değiştirilmesi gerekiyor.

ler, tüm sendikalar, temsil etikleri insanların durumunu değerlendirmek zorundadır. Aksi halde bu durumun böyle gitmeyeceğini bilmektedirler. Gerçekte, delegelerin çoğu şube başkanlarıdır, yani yöneticilerdir. Bunlarsa o altı yıl içinde, merkez yöneticilerinden fazla çekmişlerdir işlerin izdirabını. Yalnızlığın zorluğunu yaşamışlardır Türk-İş'i arkalarına alacaklarını sık sık savunmak, kendi aralarında da eleştirmek zorundadırlar. Geçen genel kurulda, sayın başkanım karşısında muhalif aday olmadığı halde, yarışa yakın oy almıştır. Aday yoktur, mücadele yoktur, yipratura yoktur. Buna rağmen oyların yarısını alabilmişse, geçen süre içinde olumlu hiçbir gelişme görülmemişse, sendikal faaliyetlerin açılmasına karşın yeni haklar elden gitmişse, bunun hesabını delegeler sormak mœcburyetiştir. Sendika ismi vermek istemiyorum, ama tahmin edilmeyen bir sendikanın başkanı başkanlığı kaybetmiştir. Şevket Yılmaz'ın genel sekreter adayıym diyen kişi değişmiştir. Delegelerde değişiklik vardır.

► Yeni bir konfederasyon konusunda ne düşünüyorsunuz?...

Türk-İş kongresinde başarılı sonuç alacağız ve yeni bir konfederasyona gerek kalmayacak. Temel inancım, işçi sınıfının birliği bütünlüğü doğrultusunda. Demokratik kurallarla olumsuz sonuç alırsak, bunun sonucuna katlanırız.

► Delege seçimlerinde anti-demokratik bir sistem işletiliyor. Böylece genel kurul demokratik olarak seçilmiş delegelerden meydana gelen savları var... Seçilirseniz birisi çıkış diyebilir ki, bu genel kurul pek demokratik seçilmemişti zaten. Seçilmeseniz de siz diyebilirsiniz ki, zaten genel kurul anti-demokratik olmuştu. Bu çok yanlışız...

Bazı sendikaların anti-demokratik bir şekilde delege seçtiği mahkeme kararları ile belli. Eğer biz seçilirsek bunu kimse iddia edemez. Bu bizim aleyhimiz bir durum. Demokratik seçimde gelen delegeler bizden yana. Zaten işçilerine teker teker sandık konsa %98 oyları biz alırız. Türk-İş genel kurulunda, maalesef, ne işveren ne de işçi temsil edilmemektedir doğrudan olarak. Sermaye'nin oyu da yoktur, işçinin oyu da. Hersey delegelerin vicdanına kalmıştır. Delege arkadaşları bu genel kurulda oylarını sermayeden yana mı işçiden yana mı kullanacaklarına, vicdanlarına dantşarak karar vereceklerdir.

ARA SEÇİM SONUCLARI ► YENİ PERSPEKTİFLER

"Sosyal demokrasinin ve sosyal demokrasiyi demokratikleşmenin tek 'mümkin' aracı sayanların 88 genel seçimine yönelik iktidar bekentilerinin suya düştüğü rahatlıkla söylenebilir."

Eylül ara seçimi sonuçları ANAP iktidarınının azınlık yönetimi olduğunu bir kez daha ortaya çıkardı.

Burjuva demokrasisi zaten azınlığın çoğunluk üzerindeki hakimiyetinin bir biçimidir. Neki ANAP iktidarı burjuva demokrasisinin de tüm kurallarını, meşruiyet kistaslarını hice sayan bir yönetim. O kurallardan en önde gelenlerinden biri demokratik hak ve özgürlüklerin, yurttaş haklarının kayıtsız şartlı geçerliliği ise, bir başkası da siyasi iktidarın serbest seçimle belirlenmiş oy çoğunluğunaya dayanmasıdır. Demokratik hak ve özgürlükler alanında ANAP yönetiminin ve ANAP'ın bir olgu kılan zihniyetin öteden beri olduğunu hep biliyoruz. ANAP yönetiminin oy çoğunluğununa dayanmadığı gerçeği ise bu seçimdeki yüzde 32'lik oy oramıyla şimdi çıkmıyor ortaya. Bundan sonra, önumüzdeki bir genel seçime kadar başımızda bir azınlık yönetimi olacak demekle de iş bitmiyor. Baştanberi, 83 Kasım seçiminden beri durum buydu.

Basında hep ANAP'ın "yitirdiği" oylardan söz ediliyor. Oysa ANAP o oyları nasıl almıştı ki? Şimdi yitirdiği söylenen oylar aslında ANAP'ın hiç almadığı oylardır! 83 seçiminin "özel" koşullarında başkalarına verilmesine müsaade edilmeyen oylar, özel müsaadeye mazhar partilerden biri olarak ANAP'a akitilmiştir. ANAP o oyları şimdiden alıp görünüyor ve 6 Kasım'da diğer iki müsaadeli partinin toplam oylarından daha az oy almış olduğuna göre **azınlığını** da azınlığını bulup da görmeyen — ya da görmezden gelen — gözlerden gizliyor.

Bundan başka, 6 Kasım'dan önce hazırlanıp yürürlüğe sokulan maksatlı, özel amaçlı seçim vasası da ANAP'ın işine yaramış, ülke çapında toparladığı her anlamda azınlık oylara rağmen parlamentoda "çoğunluğa" tırmanıp iktidara oturmuştu. Bu olgu da ANAP yönetimine, seçimden çıkan "oy çoğunluğu"na davranış bir görünüm yakıştırılmışına yardımcı oluyordu.

Boylece burjuva demokrasisinin temel kavramı milli irade özel düzenlemelerle eli

28 Eylül ara seçimlerinin üzerinden iki ay geçti. Seçim sonuçları geçen iki ayda yorumlandı, değerlendirildi. Kazanan, yitiren siyasal partiler (seçimlere girmeye hak kazanmış yasal siyasal partiler) saptanmaya çalışıldı. 12 Eylül rejiminin yitirdiği, demokrasinin kazandığı yazıldı, söylendi. Tüm bu değerlendirme çabalarının oldukça yüzyesel olduğu, derinlere inemediği, emekçi halkın, çalışan kitlelerin neyi yitirip neyi kazandığının ele alınmadığı gözlandı. Çalışan kitleler açısından 1988 seçimlerinin olağan sonuçlarına ilişkin ipuçları yakalanamadı. İşte aşağıdaki yazı bunu yapmaya çalışıyor. Bu yüzden de güncel.

Kolu bağlamış çarpıtlarak ANAP 6 Kasım'da ülkeninkaderini ele aldı ve bunun adı na o gün de, o günden bugüne kadar da "milli iradenin tecelli" denildi. ANAP yönetimine sanki burjuva demokrasisinin tüm meşruiyet kistaslarına uygun normal bir yönetimmiş gibi davranış hakkı kamuoyunda da bahsedildi.

Eylül ara seçimi sonucu bu aksak durumu şimdiden daha bir açılığa kavuşturmuştur. ANAP'ın 6 Kasım olsusuna dayalı zahiri görünümlü gerçek hüviyeti arasındaki aykırılığı tescil etmiş, bir daha vurgulamıştır.

Kaldı ki 28 Eylül'de ANAP'a çikan yüzde 32 oy da gerçekte ANAP'ın değildir. 1980 Eylülünden ve onun bir uzantısı olduğu "demokrasiye geçiş dönemi" ibareyle resmen ilan edilen 83 Kasım'ından bu yana çalışan yiğinların ve büyük seçmen çoğunluğunun başına gelenler ortadadır. ANAP'ın bundaki sorumluluk payı da. Bu durumda kim, nasıl iddia edebilir ki bu seçmen yiğinlarından ANAP yönetimi yine de yüzde 32 oyalarak her şeye rağmen çok oy toplayan birinci parti olmuştur?

Süleyman Demirel doğru söylüyor. ANAP'ın yüzde 32 oyunun ardından baskı, tehdit, şantaj yapıyor. Bu seçim'in önemini olgusunu budur. "Bize oy verin, işinizi yapalım!" dayatması, iktidarı değiştirmeyecek bu ara seçimde, ancak yüzde 32 oranında tutmuşur. ama o kadar da olsa tutmuştur. Bunu ANAP'ilar kendileri söylüyorlar. ANAP Meclis Grup Başkan Vekili Pertev Açıoğlu: "Bartın'ın Ebciler Köyü'nde 6 Kasım'da 467 oyumuz vardı. 25 Mart'ta 429 oyumuz oldu. Bu seneye kadar geçen sürede yediği, su gitgit, öğretmen gitgit, sağlık ocagi açıldı. Bu köy sandığa gitgit, bize ancak 8 oy çıktı. Demek ki hizmet götürmemeydik oy alacaktık. Yani hizmet götürdüğümüz yerlerde vatandaşın

bir bekletisi kalmadığı için bize oy vermedi." (Milliyet, 1 Ekim 1986). Artvin milletvekili Nevzat Biyikli: "Seçim öncesi yatırıma başlamak eski politikalardır. Milyarları döküp ne oldu?... Kimse kendini aldatmasın. ANAP'ın oy yüzde 32 değil, yüzde 12'dir. Geri kalan yüzde 20 iktidar imkânlarının getirdiği oydur." (Milliyet, 1 Ekim 1986).

Sözü edilen "İktidar İmkânları"nın da aslında ne olduğunu, yanı dökülen milyarlarla götürülen "hizmet"in halka neye mal olduğunu da Başbakanlık Danışmanı Adnan Kahveci her zamanı tımmazlığıyla dile getiriyor: "Biz ne yaptık? Eğer vatandaşşa 100 lira vereceksek bunun 30 lirasını subvanse ederek doğrudan verdik. 70 lirayı ise cebine koymak yerine hizmet götürdüük. Yatırım yaptık." (Milliyet, 1 Ekim 1986).

Yorumu ne gerek? Şecaat arzediyorlar!

Şimdiki buna ANAP'ların üç yıldır dillerine pelesen ettileri ve seçim kampanyası boyunca milletin gözüne içine baka baka tekrarlayıp durdukları "Bizim alternatifimiz yoktur. Bize destek vermezseniz 12 Eylül öncesine dönülür!" tehdidini de ekleyin. Bu çift yönlü tehdit de — anarsı ya da yeni 12 Eylül olur, tehditi de — hiç tutmamış mıdır? Hizmete müttefik uyarılar ve şantajla birlikte ancak yüzde 32 oy almaya yetecek kadar tutmuştur ama, her ikisinin birden sağladığı yüzde birimler düşündükten sonra yüzde 32'den de geriye Nevzat Biyikli'nin hesabıyla yüzde 12, ya kahır ya kalmaz! Kısacası, Eylül ara seçiminde ANAP'ın yüzde 32 oy gerçekte Turgut Özal ve yarışının 6 Kasım oldu bittilerinin dumen suyunda sürükleşen çok küçük bir azınlık eğiliminden öte bir şey ifade etmiyor. Yukarda da belirtildiği gibi bu durum baştan beri zaten böyle olduğuna göre, asıl şansı açacak şey "liberal" Başkanın bu kadar kısa sürede sandıkta uğradığı hezimet değil; asıl şansı açacak şey, genel kamuoyunu yansıtıcı iddiayı edilen basın ve kim siyaset çevrelerinde, genel başkanından en küçük belediye başkanına kadar ANAP'da var olduğu vechmedilen siyasi keramettir!

Demirel'in "başarısı"

O keramete pabuç bırakmayanların en başta gelenlerinden biri hiç şüphesiz öteden beri Süleyman Demirel oldu. Bunda haksız olmadığını da sonunda ispat etti. Ne kadar övünse yeridir. Şimdi herkes Demirel hayranı! Evet, DYP adına katıldığı seçim kampanyasında zamanlamayı ayarlamasındaki isabetten, yasaklıları delmede gösterdiği celadete kadar şimdilerde herkes Demirel'in nesine hayran değil ki? 6 Kasım genel ve 25 Mart ye-

"Basında hep ANAP'ın yitirdiği oylardan söz ediliyor. Oysa ANAP'ın şimdiden yitirdiği oylar aslında hiç almadığı oylardır."

re seçimleri ardından da Turgut Özal'ın öyle hayranları vardı. Birçogu şimdi Süleyman Demirel'in her dediğinde, her yaptığında keramet görür oldu!

Demirel'in "başarı"sı nedir, onu görelim.

12 Eylül'de bir kere daha şapkasını alıp "Benim yapamayacağımı bari siz yapın!" dierek tüm sorumluluklarından sıyrılp gittilerinden beri izlediği tutumun semeresini topluyor. "Olan oldu. Biz geleceğe bakalım. Koşulları değerlendirdip günümüzü bekleyelim. Bu günler de geçer..." Tavrı buydu. Kendisi, ara seçim sonuçları üzerinde ilk değerlendirmesini yaparken bunu söyle ifade ediyor: "Siyasetçi olmez. Akşam ölü, sabah dirilir... Mc Arthur'un sözlerine geliyor iş: 'Başarının yerine konulacak bir şey yok.' " (Milliyet 29 Eylül 1986.)

Evet, sahiden de başarılı Demirel. Ama ne'de başarılı? Neyin "başarı"sı bu?

Politikayı soyut birimlerle profesyonelle oynanan ve hedefi surf "başarı"ya ulaşmak olan bir oyun sananlar için, gerçekten de Süleyman Demirel'in 12 Eylülünden bu yana koşulları değerlendire değerlendire gününü bekleyerek —ve mağduriyetinin tadını çıkararak— elde ettiği başarının yerine konulabilecek hiçbir şey yoktur. 28 Eylül gecesinden beri basın ve siyaset çevrelerinde esen hava da, politikayı böylesi bir oyun sayanların sayısının bir hayli olduğunu gösteriyor.

Ne ki politikanın da, başarının da öylesi bizi ilgilendirmiyor. Biz, daha çok, politikacı Demirel'in olduğu akşamla dirildiği sabah arasında geçen altı yılda Türkiye'de neler olduğu, kimlere ne olduğu ve Süleyman Demirel gibi politikacıların olanlar karşısında ne yaptıkları ile ilgileniyoruz. Süleyman Demirel seçim meydanlarında hiç lâfını esirgemeden, ve yasakları delmenin hazzıyla, "ANAP yönetimi üç yılda memleketi batırı!" diye haykırırken, kendine doğacak günü o bataktı gördüğü izlenimini vermiyor muydu? Süleyman Demirel'in başarısı ile, yillardır demokratik hakları kısıtlanıp mutlak yoksullağa itilen çalışan yiğinlar ve başka kesimlerden milyonlarca insanın son üç yılda daha da betere giden somut yaştası, mağduriyeti arasındaki ilişki ne? Ya da Süleyman Demirel'in kazandığı başarı ile yiğinların uğradıkları kaybın telafisi ne ölçüde mümkün? Politikacı akşam ölü, sabah dirilir, evet! ANAP gibi futursuz bir azınlık yönetiminin yillardır "Paran kadar yaşa!" diyerek duvara sürdüğü, adeta kendine mahküm, esir muamelesi yaptığı insanların çocukları ilaçsızlıktan, hastanelerde bakımsızlıktan ve ihmaleden akşam ölüklere sabaha cesetleri kaldırıyor! Sokaklarda iftetiği satışı çıkarmış fukara ev kadınlarından, aile kızlarından geçiliyor! Topkapı pazarında fiyat düşürülmüş bayat ekmek satın almaya çıkanlar var! Süleyman Demirel'in dirileceği sabah bekleye dura geçirdiği altı yılda bu ülke insanların başına gelenleri bir bir saymaya kalksak bu derginin sayfaları yetmez.

Halkın durumu bu. Halkın durumu buyusa bunda Demirel'in, onun gibi akşam ölüce sabah dirilmekten başka bir şey düşünmeyeen yasaklılıkların bir paye gibi göğüslerinde taşıyip tafra satmayı politik marifet belleyen politikacıların hiç mi sorumluluğu yok?

Halkın durumu buyken ne görüyoruz? Küçük dağları ben yarattım havalarında devirmediğim çam bırakmayan bir yönetim DYP dışında ayrıca sola verilen yüzde 40'ı aşan oyla kurulan şamarı adeta yok sayarak aynı DYP'nin yüzde 17 civarında oy alması

beklenirken yüzde 24'e ulaşması karşısında "Başarının yerine konulacak bir şey yoktur!" diye pişkin pişkin, bencice böbürlenmiş bir Süleyman Demirel ve onun her yaptığında şimdi keramet görmeye hazır, adı liberal ve da "sol" a çıkmış alamının bir "kamuoyu"!

Seçmen kitlesi yillardır ANAP'tan ve ANAP'h' anlayıştan çektilerini bu ara seçimde eline geçen ilk fırsatla ANAP'ın yüzüne çarpı. Bunu yaparken de yüzde otuzun üstünde oyu -B.Ecevit ve DSP olsusunu dahil tüm aleyhî faktörlerle- rağmen sosyal demokrasije verdi. Demirel'in başarısı, genel seçmen kitlesi içinde sağ oylar üzerinde hâlâ iddia sahibi olduğunu gözlerde sokmuş olmasıdır. Bu olgunun seçim sonuçlarının geneline teşkil edilerek önce çıkarılmasıyla Süleyman Demirel'in altı yıl aradan sonrasında bir "kurtarıcı" gibi lanse edilmesi burjuvazinin kendine iktidar alternatif hazırlamasından başka bir şey değildir.

SHP hezimetinin nedenleri

Bu taktige geçerlik kazandıran oglular dan biri de, hiç şüphesiz, SHP'nin seçimde gösterdiği göze batiç başarısızlığı.

SHP beklememi —ve umutlarını salt SHP'nin başarısına bağlamış, 88 genel seçimde iktidarı SHP'nin cebinde keklik görevlerin de hiç beklemedikleri bir hezimete uğradı. Bu hezimetin nedeni soyut dizeyede salt "başarısızlığa" ya da "derdimizi anlatamadık" a bağlanamaz. Böyle bir " açıklama" açıklama değildir. Hezimetin gerçek, somut köküne inmek gerekiyor. O da şu:

SHP hezimete uğradı, çünkü kendini "demokrasije geçiş dönemi" denilen olguyla bağlı gördü. Demokrasiyi hedefleyeceğine, demokrasije geçiş'e razı oldu. ANAP yönetiminin ve onun ardından yasaklı anlayışın topluma tepeden inme dayattığı "istik-

"Süleyman Demirel'in altı yıl aradan sonra bir 'kurtarıcı' gibi lanse edilmesi geleceğe yönelik bir burjuva taktiğidır. Demirel, 12 Eylül'de bir kere daha şapkasını alıp 'benim yapamayacağımı bari siz yapın!' diyerek tüm sorumluluklarından sıyrılmıştıktan beri izlediği tutumun semeresini topluyor."

mekten israrla ve özenle kaçındı. Yıllar yahut halka ekonomik ve politik alanda çekirtilenlerin kendini kolay yoldan, kendiliğinden, iktidara götürmesine bel bağladı. Böylece rejimin belirlediği şartlarda hem "istikrар" a halel getirmekle suçlanmaktan kurtulmanın, hem de adeta hazırlıktır iktidara gelmenin mümkün olabileceğini sandı. Bir başka deyişle, sosyal demokrasının sınıfal konumundan kaynaklanan, içinde sürekli beslediği ikircilik tutumlarla kitlelere güven telkin etmekte yetersiz kalmağa daha baştan kendini mahküm etti. Türkiye'de seçmen kitlesi CHP'nin 74 ve 77 oy başarısını izleyen iktidar siyaskolarına tanık olmuş, sonuçlarını kendi hayatında yaşamıştır. SHP'de iktidara gerçekten aday olmayı kendine yakıştıran bir parti, bir siyasi hareket anlayışını, kararlılığını, sevkinin göremeyince onu sağ, tutucu ikti-

rarı korumayı fazla ciddiye aldı. "Geçici" olduğuna inanmayı seçtiği bir iktidar olgusunun belirlendiği sınırlar içine kendini kapsetti. 88 genel seçime kadar uzanan genel stratejisinde – 88'de iktidarız hatalı ne kadar kendini oyalarsa oyalasın – aslında iktidarı hedeflememi. Salt muhalefi kendine yakıştırdı. Geniş kitleler için son derece hayatı demokratik hak ve özgürlüklerle lafta sahip çıkmakla yetindi, demokrasının kazanılmasını kendi mevhum iktidar dönemine erteledi. Seçim bildirgesindeki demokratik platformu dahi (olduğu kadaryla) kitlelere mal etmekten, yani soyut vaadlerini, teahütlerini canlı ve somut bir iktidar platformuna dönüştür-

darlara meyletiiren geleneksel şartlanma çemberini kendiliğinden kırmaya gayretini göstermedi. Bu haliyle SHP'den de, eski CHP gibi, ne köy ne de kasaba olacağım görünce bunu oylarıyla bir kere daha tescil etti. (Bütün bu konularda Bülent Ecevit'in SHP'ye yönelik eleştirilerde haklı payı olduğu muhakkak. Fakat Bülent Ecevit ve DSP gibi bir parti SHP'ye bu tür eleştirilerle saldırmayı hiçbir şekilde haketmiş degiller. Bunun gerekli ayrıntılarıyla açıklanması başka yazıların konusu olabilir.)

Ne var ki SHP'deki bu tutum çok az istisna ile tüm demokrasi güçlerine arzı olan, çeşitli tezahürlerine 12 Eylül'den beri birçok vesile ile tanık olduğumuz genel bir tavır yansımıştır. Yukardan hiçbir kural tanımaksızın dayatılan yazılı ve yazılım kuralları çok kolay kabullenmek, yine öylesine dayatılan koşulları yeterince zorlamadan verilen yetinmek, demokratik hak ve özgürlüklerin inkârına karşı tavır almayı salt demokratik normlara uygunluk/uygunsuzluk tartışması düzeyine indirmek, demokrasi ve özgürlük özlemini sosyal demokrasiyi iktidarda görme umuduyla özdeşleştirmek; tek kelimeli, "demokrasiye geçiş dönemi" denilen şeyin "kaçılımaz"lığını, giderek "gerekli"lığını benimseyen bir tavır içinde olmak... Bu bakımdan, ara seçimde uğradığı hezimetten ötürü kimi demokrat, ilerici ve sol kesimlerden de SHP'ye gelen eleştirinin dozu, SHP'nin aslında ortak yetersizliklerin bir tür günah keçisi yerine konulduğu izleniminiister istemez uyandırıyor.

Genel seçime giderken

Böylece 88 genel seçime varacak sürecin genel tablosu da bugünden aşağı yukarı belli oluyor.

ANAP Yönetiminin seçimden aldığı söylenen "ikaz"ı gözeterek "kendine çekti dü-

zen vermesi"ne ne yapısı, ne konumu, ne de niyetleri elverir. Şimdiye kadar halka çekirdiklerini kendisinin "faziletî" diye sunmaktadır. Bundan geriye çark etmesi kendini, gerçek hüviyetini inkâr eder. Böyle bir seye onun anladığını anlamda ekonomi de, arasındaki sınıf ve zümre çıkarları da katlanamazlar. ANAP kendi kendine nasıl "alternatif" olacak? Olamaz. Oysa seçimden genel eğilimi açıkça resmiyetle binmiştir. ANAP'ın gerçek anlamda bir parti değil, 12 Eylül imkânlarını devşirmeye yönelik konjonktürel bir çatırbombası olduğu önumüzdeki süreçte parlamentoda ve yurt düzeyinde somut gelişmelerle ortaya çıkacaktır. Ama yine de bunun kisa sürede, ANAP'ı ANAP yapan çıkar mührlerinin zorlu direnciyle hiç karşılaşmaksızın, ANAP'ı parçalanıp dağılmaya götüreceğini sanmak fazla iyimserlik olur.

Süleyman Demirel ve DYP sağ oyların çoğuluğunu toparlamaya adaydır. ANAP uygulamalarının doğruduğu, daha da süreçteki genel hoşnutsuzluk ekonomi alanında Demirel'in IMF-ABD güdümlü reçetelerle hiçbir alternatif sunamadıkları gerçekini örtmeye devam edecektir. Bu bakımdan, Demirel'in de dediği gibi, "başarının yeri" başka bir şey koymaya gerek kalmamaktadır. Bu arada soyut ve kaygan "demokratikleşme" demagojisini ardında, "konuşan Türkiye"yi "konuşan Demirel" olgusuna indirmeye tavrı sürecek, sosyal demokrasi dahil her türlü sola duvar çekme misyonu daha da öne çıkarılacaktır. Sağ başında "yasak delme" sınırının tespiti gereği üzerine ikazlar şimdiden başlamıştır. Bu bağlamda eski siyâsiler üzerindeki yasakların kaldırılması gereği ile demokrasi güçleri üzerindeki yasakların teyidi arasında doğrudan bağlantı kurulmaktadır. ANAP'ın başındaki ve arkasındaki Demirel karşısında hemen pes etmeyeceklerine göre, merkezi ve yerel nüfuz mührlerine güven verme kaygusunun DYP'yi kısa erimde giderek daha da sağ, tutucu politikalara ve ataklara savurması kaçınılmazdır.

SHP'ye gelince, SHP, Erdal İnönü'nün seçim sonuçlarından alacaklarını söylediğinde dersi tam tersinden almışa benziyor. Ara seçim ertesinde partinin yönetim katında ileri sürülen değerlendirmeler ve yönetimde gerçekleştirilen tasfiyeler, yenilgiye kurban vermenin de ötesinde bir anlam taşıyor. Emekçi hakları ve demokrasi konusunda tutumlarının ne olduğu herkesçe bilinen hâkim sermaye ve otorite mührlerine ve genel olarak sağ, tutucu güçlere güven ve güvence verme teleşiyila, şimdiye kadar olduğundan da daha ürkük, oduncu sağ bir tavır ortaya çıkıyor. Geçmişin muhasebesinden kaçınılmaz ölçüde geleceği hesabi doğru çıkacak sanılıyor. Bu tavır SHP'yi giderek Halkçı Partileştiricek ya da parçalanma sürecine sokacaktır. Her iki halde de kaçınılmaz sonuç partinin kitleler nezdinde etkinliğini büsbütün yitirmesi olacaktır.

Kari-koca Ecevitlerin bundan sonra da süreçte muhakkak olan "ne yer ne yedirin" tavrı da buna eklenince sosyal demokrasının, ve sosyal demokrasiyi demokratikleşmenin tek "mümkin" aracı sayanların 88 genel seçime yönelik iktidar bekletisini şimdiden suya düşmüş olduğunu rahatlıkla söylenebilir. Geleceği ve demokrasiyi şkillendirmeye meşesini daha farklı boyutlarda ele almalarında yarar var.

Halkın Toplum
12 Eylül
SÜLEYMAN DEMIREL

GENÇLİK ÇAĞI

Binyillardır biriken toplumsal emek, insan başarılarının kaynağını oluştururken
en önemli sıçramasını çağımızda yapmış ve bu sıçrama sınırsız ve tükenmez dayanağı
-öneMLİ olARAK- gençlikte bulmuştur.

“

Bana bir lir verin, lir verin de, bir savaş türküsü söyleyeyim... Gökerden inerek sa-
rayları yakan ve kulüpleri aydınlatan alev alev yıldızlar gibi sözler... Yedi kat gökyüzüne vınlayarak yükselen ve en yucenin yakınına sokulmuş ikiyüzlülerini vuran piril piril muzraklar gibi sözler... Ben tepe den ırnağa sevinç ve türküüm, ben baştan aşağı kılıç ve alevim..." (Sosyal Gerçekçilik Açısından Alman Edebiyatı, Birinci Bası, 1970 - Heinrich Heine'nin Temmuz İhtilali adlı yazısından - s. 173)

T.C. Devleti kendisine emanet edilen, muhtaç olduğu kudret damarlarındaki asıl kanda saklı, 1972 ve 80' in kan, küf ve sidik kokulu izbelerinde bir avuç vandalistin "uygulama" alanı, üniversiteleri kışla, fabrikaları hayat törpüsü, tarlaları kör cehalet batağı, rastgele aramalarda en çok dikkat çeken şüphe ve korku kaynağı, sosyolojik olarak sosyal bir grup şeklinde tarif bulan, yaşı diñiyamazın eskitemediği biricik nesne: gençlik.

Gençlik, kendisinden en çok korkulan, kendisine en çok öğüt verilen -siz onu tehdit edilen okuyun- başında kavak yelleri eseninden, elini iş kazasında kaybedenine, kontak anahtarını bırakmacasına yarıştıranından, üniversite bırakmacasına parasızlık yarıştıranına, bir tuhaf, bir rengarenk, çelişkiler yumağı. Yine de hayatın dilinden anlayanların, gençliğin dilini de çözümleri pek zor olmasa gerek. Çünkü, hayatın büyük dolşumunun içinden geçmediği tek bir kılcal damar yok.

"Gençlik, insanı müjdeler" diyor, Milton "sabahın günü müjdelediği gibi." "Doğu bir söz, ama eksik. Çünkü gençliğin yalnızca yaşla ve gelecekle ilgili olduğunu düşündürüyor insana. Oysa, bize göre gençlik aynı zamanda bir davranış biçimidir de. Gençlik, olaylar karşısında alınan bir tavırdır.

Eskiçağ Atına demokrasisinin gençleri kısırtmak ve Tanrıları inanmamakla suçlayıp, ölüme göndererek ödüllendirdiği Sokrates'in ölümünden önceki toplumsal konumu bir bitimsiz gençliktir. Hayat'ın tarafından tüketilemeyen Sokrates genç olmuştu.

Gençlik atıma, değişime ve öğrenmeye açıklık ve yeniye sıratle ayak uydurabilme kabiliyeti ise, bütün nitelimelerin ötesinde

... anamda, bir gençlik çağıdır da. Dünya devrimci sürecinin unsurlarının (bileşenlerinin) dunyanın toplumsal dinamığının ekşenine her geçen gün biraz daha rahatça oturduğu, bilimsel ve teknolojik devrinin sonuçlarının sırasıyla insanın kullanımına açıldığı bir vaka'dır. Binyillardır biriken toplumsal emek, insan başarılarının kaynağını oluştururken, en önemli sıçramasını çağımızda yapmış ve bu sıçrama sınırsız ve tükenmez dayanagım -öneMLİ olARAK- gençlikte bulmuştur.

İnsan, tarih oncesinin son dem勒erini yaşamaktan olduğu bu çağda, kendi tarihine geçmişin en önemli potansiyellerinden biri olarak, gençliği görüyor.

Oyleye bu beklenenin dayanagi nedir; ya da bu beklenenin dayanagi olarak gençlik nedir? diye sormamın tam sırasıdır.

Sınıf veya katman niteliği olmayan, sosyal bir grup, toplumsal bir kategori olarak gençlik, değişik toplumsal sınıf ve katmanlarının heterojen bir bileşkesi olarak izah edilebilirse de, öğrenmeye ve değişimé en açık kategori olmak itibarı ile son çözümlemede,

toplumsal dinamığın önü açık sınıf ve katmanlarının yandığıdır. Bu özlu tarif bir çok açıdan ırıldanıp, eşlenmeye muhtacı.

Baştan başlayalım. Bir, gençlik, bir toplumsal sınıf veya katman değildir: çünkü o, üretim sürecinde homojen bir konuma sahip olamaz. O'nun konumu hep geleceğe yönelik ve belirsizdir. İki, gençlik toplumsal sınıf ve katmanların kendi içinden yandaş buldukları, bir sosyal kategoridir. (genç burjuvalar, genç küçük-burjuvalar, genç işçiler gibi) Üç, gençlik kendi dışındaki toplumsal sınıf ve katmanların, aralarındaki mücadelede yukarıdaki iki nedenden ötürü bütünsel bir tavır alamaz. Hatta kendi dışındaki bu mücadele onu da böler ve örneğin içeriçi-gerici gençler ayrılmışmasını koşullar. Dört, gençlik tüm bu parçalanmış haline ve kendi dışındaki toplumsal sınıf ve katmanların kendi üzerindeki temel oluşturucu etkisi ile rağmen, toplumun genel çıkarlarını, kendi çıkarlarının önüne alıp, görevce atulmaya, yeni tutkunu, öğrenmeye ve değişimé açık yapısı gereği, coğulukla tarlı sahnesine yeni çıkan ya da bir süreç boyunca binbir güçlükle yükselmekte

▲ İlk dilekçe.
1980 Eylül sonrası suskunlığını aşan Yıldız Üniversitesi öğrencileri.

bulunan toplumsal sınıfları ve onların müttiflerini sınırsız bir fedakarlıkla desteklemekten kaçınmaz.

* Tarih, sosyal dönüşümlerde gençliğin vazgeçilmez bir güç olduğunu göstermiş ve iktidara hazırlanan her sınıf ve ittifakının gençliği muhakkak yanına kazanmak diye bir sorunu olduğunu şüpheye yer bırakmayacak şekilde kanıtlamıştır. Bu bakımından özellikle işçi ve öğrenci gençlik, özel bir önemle ele alınması gereken gençlik kesimlerini oluştururlar.

Öğrenci gençlik ve özellikle yüksek öğrenim gençliği, bir toplumdaki aydınların en duyarlı kesimidir. Ideolojik mücadelenin alabildiğine keskin şekilde verildiği, en uç toplumsal çözüm önerilerinin türetildiği, hızla ilerleyip, ölçüsüz geri düşebilen bir kesim olarak öğrenci gençlik, her türlü etkiye açık bir bilgi biriktirme ve her yemi öğrenci genç gözüyle, dünyayı yeniden yorumlayıp, kurma sürecinde olduğu için, aynı özde olumlu ve olumsuz tohumları bir arada taşıır. Bu kararsızlığı, ideolojik oynaklısı ve nice istikrarsızlığı aşmanın, öğrenci gençliği, toplumsal güçler dengesi içinde sabit ve önceki hesaplanabilir bir faktör olarak, kalıcı bir yetkinliğe kavuşturmaların bilinen tek yolu, sınıf bilimi ilkelerinin, öğrenci gençliğine, bu ilkelerin sahiplerinin öncülüğünde ödünsüzce benimseltilmesidir. Bu olmadan, ya da bunun koşullarını oluşturmadan, öğrenci gençliğin istenilen yönde kendi kendini kanalize edebilmesinin mümkün olamayacağı bir gerçektr.

▼ 27 Ekim 1986.
YÖK yasasının
44. Maddesine
kurban olan arkadaşları
için oturma eylemi

Bu arada öğrenci gençliğin kanalize ediliş tarzı da ayrı bir önem taşımaktadır. Öğrenci gençliğin özgürlük sorunlarından yola çıkmak, ayakları yere basan bir tutum geliştirmenin ön koşuludur. Ancak doğaldır ki bu, olayın bir yönüdür; öteki ve tayin edici yön ise, öğrenci gençliğin sorunlarını tüm toplumsal sorunların bir parçası olarak görmek ve her özgürlük an ve durumda, özel'i, genel'e bağlayabileceğini bescerebilmektir. Toplumumuzda bu konuda yüksek öğrenim gençliğinin akademik-demokratik örgütlenmesi şeklinde üç veren öğrenci dernekleri önemli ve somut adımlar atmıştır. Ancak ayrı bir yazının konusunu oluşturacak denli karmaşık sorunlar halen mevcuttur.

Öte yandan, üretim sürecinde doğrudan doğruya yer alan işçi gençlik, ya da daha doğru söylendikte genç işçiler, toplumsal konularından dolayı, gençlik kesimleri arasında kendi iç tutarlılığı en yüksek kesimi oluşturmakla beraber, çoğu kez köylü gençlerle birlikte, en çok sömürulen, kültürüləştilerip, yozlaşırıtan gençlik kesimidir. Çocuk yaşılarında, komik ücretlerle, sigortasız ve her türlü iş güvenliğinden ve sağlığından mahrum olarak çalışan bu kesimin en önemli sorunu, "kendinin bilincine" ulaşamamış olmasıdır. Bu durum onu nesnel olarak güçsüzleştirirken de kendi öz çıkarları doğrultusunda seçimler yapıp, tercihler geliştirirken alıkoymaktadır. Ancak, gerçek gençlik içindeki niceliği, gerekse üretim sürecindeki konumu açısından işçi gençlik parçası olduğu sınıfa ve müttefiklerine vereceği deskele, onların toplumsal güçler dengesini de-

giştirebilme kabiliyetinde tayin edicibir öneme sahip olacaktır. Ancak bunun kuvveden fiile çıkabilmesi, daha önce de belirttiğim gibi, bu gençlik kesiminin siyaset "bilinci"nin gelişkinlik düzeyi ile orantılıdır. Bu konuda öğrenci gençliğin ileri unsurlarına sınıf biliminin taşıyıcılığını yapmak açısından, ihmali edilmez görevler düşmektedir.

Köylülüğe gelince... Bu toplumsal kitlelerin (zümreleşme) formasyonu toplumumuzda bu konuda yüksek öğrenim gençliğinin akademik-demokratik örgütlenmesi şeklinde üç veren öğrenci dernekleri önemli ve somut adımlar atmıştır. Ancak ayrı bir yazının konusunu oluşturacak denli karmaşık sorunlar halen mevcuttur.

Bir bütün olarak gençliğin, sorunlarını kapsayan genel programlar çıkarmak ve bu programları ülke genelindeki toplumsal sorunların bir parçası olarak algılatıp, gençliğin ileri unsurlarını, birbirlerine bağlı olan bu sorunlar için, gençlik içerisindeki bilişimsel sosyalist eğilimlerin ortak onderliği altında, topyekün, harekete geçirilebilmenin yollarını aramak; şimdiden sonuç alınması çok uzun sürecek gibi görünen bir perspektif sunsa da, zaman kaybetmeden harekete geçmek ve uskumuzu içinde yaşadığımız koşullara circa etmeden, ileriye doğru akmak elzemdir.

Dünya nüfusunun yarısından fazlasının 24 yaşın altındakilerin oluşturduğu düşünürse, gençliğin geleceğin ne muazzam bir potansiyeli olduğu daha rahat kavranabilir. Buna rağmen, kapitalist sosyo-ekonomik formasyon için, gençlik, önemli bir "sorun"dur. Gençliğin kendini "sorun" olmaktan çıkarıp, geleceğin enerjik kurucusu haline getirebilmesinin yolu iş bir taraftan gençlik için, daha önemli olarak da, geleceğin sahibi toplumsal sınıf için besbellidir.

* 1960'ların verili demokratikleşme ortamında, Türkiye gençliğinin görece özgür siyaset haretetiliği, gençliğin yapısından gelen değişik eğilimlerle farklı kanallardan aktı. Coğu zaman soyut anti-emperyalist ve ulusal motifler taşıyan bu haretetiliğin, kendi başına ve kendiliğinden bir özelliğe olduğu için, yersiz umutlar ve umutsuzluklar, devrimci cılgınlıklar ve pasifizm, maceracılık ve düzenle ulaşma eğilimleri içinde oradan oraya savruldu. Politikaya, bugünden yarına sosyal dönüşüm önerilerinin yükseldiği yerdən başlayan gençlik, zamanla "gerçek" görüldü. Böylece, gençliğin bir bölümü küçükburjuva radikalizmiyle flört edip "halkı kurtaranın" daha "gerçekçi" ve "kestirme" bir yolunu bulurken diğer bir bölüm de her kırdanışında kafasını rejimin yıkılmaz sandığı duvarına vurmanın eziyeti içinde devrimcilikten elliğini yakdı ve geleceğin gençliğinin önde, bir ibret tablosu olarak, tarihsel yerini aldı.

Sonraları, daha örtülü biçimlerde kendi-

ni yeniden üreten bu yaklaşımın bazen içlerinden ayrı yönler açılan başka yaklaşımını çıkarırken, bazen de aynı yaklaşımın değişik varyantlarını oluşturuyor.

Kuru-sıkı devrimbaz lafazanlıklar temelinde teslimiyetçilik çoğaltılırlar, toplumsal çıkışsızlığın girdabında maceracı yollarla "acil şifa" reçeteleri yazımı sıradanlaşdırır, gençlik, geleceğin sahibi sınıfın ham malzemesi olarak, işbilmez, acemi ellerde çok boyutlu tahriratlara uğratılıyordu. Bu, aynı malzeme ile çalışan bilimsel sosyalist gençlerin işini zorlaştırtıyor ve Türkiye sınıfı güçler dengesinde işçi sınıfı henüz siyasal ve ideolojik süreçleri etkileyen ağırlıklı bir güç haline gelemediği için de, gençliğin kendi dışındaki bu temel dayanaktan güç alabilme olanğını sınırlıyordu. Böylece, coğulukla gençlerin destek verdiği küçük-burjuva radikalist ve sol maceracı eğilimler kendileri zınhar kabul etmeseler de, resmi ideolojinin değişik tonlarının da etkisinde kaybedileceği baştan belli olan mücadelelere giriyorlar ve yeniden, yeniden tarihi tekerrür ettiriyorlardı. Muhtemeldir ki, bu eğilimler gelecekte de şu ya da bu kılık altında karşımıza çıksınlar. Bu, gencin, genç olarak kaldığı sınırlı zaman dilimi içinde, kendinden önceki tarihi, her dönemde yeniden kurmaya girişmesinin ve gençliğin istikrarsız sosyal konumunun doğrudan bir sonucudur. Ancak daha önce de belirtildiği gibi, bu eğilimle mücadele edip, onu etkisizleştirmek, genel devrimci harekete verdiği zararı marjinalleştirmek mümkün değildir ve bu görev bir yandan işçi sınıfının öncü güçlerine düşerken, öte yandan da gençlik içindeki bilimsel sosyalist unsurların kararlı ve düzeyi yüksek mücadeleşine bağlanabilir.

Gençliğe, her şeyin kendisiyle yeniden başlamadığını, tarih sahnesindeki henüz aşılmasın, kalıcı "yeni"nin, güncel siyasal ideolojik "moda"nın "yeni" style bir ve aynı şeyle olmadığını, sınıf mücadeleşinin enkestime yolunun sosyalist bilimin içinde yaşanan koşullar açısından belki de igneyle kuyu kazmak olarak algılanabilecek, ama asla susuz kalmayacak olan yolunda sabır ve inatla yüremekle bulunabileceğini kavratmak önumüzdeki dönemin en önemli görevlerinden birini teşkil edecektir.

Demokrasi güçlerinin muhalefeti, var olan sınırlı ve mecburi yumuşama ortamını veri kabul etmez, kendi öz dinamisinin unsurlarını asla bilincinde tutmaz, gençliğin de uygun biçimler yaratılarak alınacak katısıyla, altı yıldır yaşanan toplumsal kriz enkazının kaldırılmasında önemli virajları alabilir.

*
Günümüzde egemen ideolojinin gençliği dikt ettiğinde "birey" anlayışı, topluma karşı, köşeyi dönme felsefesinin gereklerine uygun, ve kendi içine kapalıdır. Sınıflara bölgün toplumun bireyi için, toplumun genel çıkarı gibi soylu bir ide, pek bir anlam taşımaz. Çünkü bu durumda birey ve toplum karşı karşıya ve celişkili iki kavram gibi görünür. Öyleyse her koyun kendi bacagından asılacaktır.

Bu birey kavrayışı, geleneksel ilişkilerin kimi kalıntılarıyla da bütünlüğe, gelecek toplumun insanı olan genci her yönden kuşatır. Yozlaşma, egoizm ve ataerkil ikiyüzlülük, bir süre sonra kendi kendini üreten olgular olarak lanse edilmeye başlanacak, toplumu içerenin çürütecektir. Öyle ki, kokusu Shakespeare'in bilinmeyen mezarına vardığında, şair, Danimarka Krallığı hakkındaki fik-

Fotoğraf: Sabahattin Alaca

rey olarak gerçekleştirmeye olanaklarına doğru açılması beklenen gençlik, kendisine sunulan bu yoz, ataerkil ve fukara sosyo-kültürel formasyonu asabilir ve reddebilir mi?

Bu soruya "evet" cevabını vereceğiz. Çağımızda bu "evet" iki şekilde gerçekleşme olanağı bulur. İlki, yeni bir toplumun kurulması için adanmış bir hayat ve çalışma; ikinci, kazanılmış bir toplumun inşasına tüm potansiyeli ile enerjik bir katılım yoluyla. Bu iki bölüm altında birey, ne kendini topluma karşı görür, ne de kendini yalnız belirli ilişkiler içinde var olarak, belirli bir hiyerarşinin ürünü olarak düşünür. O, genel içindeki ilişkilerini ve yerini tanıyan çağdaş insandır. Genel bağlı olduğu ve ondan ayrı olduğu yerler vardır ve bu ayrılık ve benzerliklerin diyalektigini o derinden tanır.

İşte birey olarak forme edilmiş sürecini yaşayan gençlik bu yolu seçmeli. O, kendisine çizilen soyut ve demagogik eğitimini sınırlarını reddetmeli, bir bütün olarak kendi potansiyelinin olanaklarına açılmasını bilmeli. Kendisini fakirleştirip, içine kapayan her türlü ilişkiye yadsımlı, sınıf biliminin ve soylu bir insan yaşamının sonsuz zenginliğine sahip çıkmak, onu kendine mal edip, onuna donanmalıdır. Gencin gerçekten eğitilmesi ve olumlu bir bireye doğru evrilmesinin içinde yaşadığımız toplumda başka bir yolu yoktur.

Büyük bir gençlik dostunun, bir zamanlar yazdıkları, bugüne de rehberlik ediyor.

"...İnanınız bana, bizde tam anlamıyla ahmak, dar kafalıca, Oblomovca bir gençlik korkusu vardır. Size yalvarırım, bu korkuya karşı bütün gücünüzle mücadele ediniz..."

"...Bugünün tehlikesi bizim tembelliliğimiz, sekilçiliğimiz, bilim adamlarına özgü yavaşlığımız ve girişkenlik karşısında duyduğumuz ihtiyarca bir korkudan ieri gelmektedir..."

Boylesi bir ortamın içinde, kendisini bi-

Ecevit üzerine aykırı düşünceler

Oysa halkın, tipki milliyetçilik gibi, özünde sınıfların ve sınıflar savaşının önemine sırt çevirmeye dayanıyordu.

Ecivet'in 28 Eylül 1986 ara seçimlerindeki tutumu, soldaki Ecevit eleştirilerine yeni bir ivme kazandırdı. Sosyal demokrasinin başarısı adına, 'ebeşir' dairesi meselindeki ananın davranışını bekleniyordu. Ondan Beklediğini bulamayanların hırçılığı, başka şeyler arasında, Ozal'ın solu bölmeyi oyununu Ecevit'in, ilk genel seçimlerin kaçınılmaz sonucuna olacağının inanılan bir sol ikilidir. Daha şimdiden engeldeği eleştirisine de yol açtı. Oysa herkesin bildiği bir sırda söz konusu solu bölmeyi. Kim isterdi hem de bile bile oyuna gelmeyi? Ama oyuna gelmeden oynamayacak durumlar vardır. Oyuna gelenler içinde, kendilerine oyun hazırlayıcların kafasıyla değil de kendi kafasıyla düşünme yolunu tuttukları için bile isteye oyuna gelenler vardır. Örneğin, Ulusal muhafiz örgütü Thier'nin oyuna gelmesi. Paris Komünü olur muydu? Alman genelkurmayının oyuna gelmeyi göze alması, Lenin mührülü tren biner miydi? Ornekler çoğaltılabılır. Kuşkusuz karışır, öneklerdir bunlar. Ama aşırı olmayan örnekleri de aniamamıza yardımcı olabilir.

Seçimlerde sol oyların bölünmemesi elbette önemliydi. Ama sol seçmenin istediği sol partisi oy verebilme yoluun açılması da önemliydi. Herhangi bir solun ilk seçimlerde iktidar olmasından belki daha da önemliydi. Soldan aman bekleyen birlik bütünlük duaları, sosyalist örgütlenmenin de cenaze duası olmamalıdır. Ayrıca Ecevit'İ böyle bir oyuna geldiği için eleştirmek, onu politika yapmakta direndiği için eleştirmek aniamına da gelebilirdi. Eleştirileceksse, politika yapmakta direndiği için değil, politikasından olur, politikasında içkin dünya görüşünden olur eleştirmeliydi.

Kuskusuz o da yapıldı. Örneğin DSP'nin kapılarını özellikle marksist sola sınıksı kapama politikası acı acı eleştirdi. Hele Ecevit'in bu eski politikasını yeni pazarlama dili, politik tutumlarının eleştirisini nerdeye kişisel onur sorunu yapmaya yakın kimi ileri aydınlarını kiplere bindiriyordu. Yoksas Ecevit'in istediği de bu muydu? Acaba bu erekte mi kimlerinin aklını durduracak şeyle söylemeye özen gösteriyordu? Pazarlama başarısını biraz da buna mı bağlamıştı? Komünizme denli karşı olduğunu herkese, özellikle de görmek istemeyenlere göstermek için kimi ileri aydınlarını okesinden mi yararlanmak istiyordu?

Gerçekten de komünizme, örneğin bir Demirel'den daha az karşı değildi Ecevit. Üstelik sanat ve edebiyata açık kişiliğiley, komünizme karşı olmak için, o farçılarda bez olmayan Demirel'den dahaince, daha derin, daha 'entel' nedenleri de olabilirdi. Ne ki Demirel açıkça antikomünist olduğunu arzı seçat eyler, böylece komünist oldukları varsayılan yurttaşların yasal örgütlenme ve siyasal savaşım haklarından yoksun bırakılmalarını, öyleyse demokrasiden, öyleyse yurttaşlık statüsünden dışlanmalarını isterken, Ecevit, ola ki söz konusu incelik ve derinliğin de etkisiyle, aynı yurttaşlara karşı: "Sizin gibi düşünmüyorum, size karşıyı: gene de yasal örgütlenme ve siyasal savaşım haklarını sununa degen savunacağım" der gibidi. Diyordu da DSP'nin kapılarını 'daha soldakiler'e kapatırken, onlardan da kendi partilerini kendilerinin kurmalarını diliyordu.

Ecivet'in bu kapalı kapı politikası, 'daha soldakiler'e karşı açık kapı politikası izlemekten yana görünen kimi SHP'lı sosyal demokratlar arasında da eleştiriliyordu. Acaba kendi partisini kuruncaya (ya da yasa-laştırıncaya) değil, devrimci ve demokratik bir konukseverlik mi göstermek istiyorlardı marksist sola karşı bu sosyal demokratlar? Yoksas kendilerini sollayacak toplumsal grupların başına vurma, onları politik ve ideolojik yöneticilerinden yoksun bırakmak üzere, 'daha sol'dan koparabildikleri aydınları kendi içlerinde eritip dönüştürmeye yönelik 'transformatif' bir politika mı söz konusuydu? İyi ama Ecevit'in kapıları da DSP programını benimseyenlere kapalı değildi ki. Hem Kucagina oturup, hem sakalını yollamıştınlere kapalıydı. Türkiye'deki genel ekosistemde aydınların simgeleyen kimseleme kapalıydı. Halkı güdülecek sürü sanmakla suçladığı bu tür aydınları, kendi halkçılık ve demokrasi anlayışı açısından, eleştiren Ecevit, halkı hor görüp sevkinci zihniyetin, halkın kopuk devrimciliğin üzerine gittiğini söylüyor.

Gerçek bir halkçı olduğu yadsınamazdı Ecevit'in. Ama halkçılığı halkı sevmekle bir tutma yolunda, kimi ileri aydınları da kapsamında alan yaygın bir eğilim vardı. Bu yüzden halkın çok seven bu aydınları, halkçılıkla halkçılarla yarışa girişmeleri önlenemiyordu. Oysa halkçılık tipki milliyetçilik gibi, özünde sınıfların ve sınıflar savaşının önemine sırt çevirmeye dayanıyordu. Öyleyse ki-

mi ileri aydınlarımızın, ilerleme soruları konusunda, kendilerini sevgi dolu yüreklerine göre değil, ama sınısal ölçüde göre sorgulamaları gerekiyordu.

Kendini ayrıcalıklı bir kası oluşturacak denli özerk ve bağımsız bir kategori olarak gören genel ekosistem aydın tavrinin karşısında Ecevit'in yaptığı eleştiri özünde hakydı. Ama attığı taşın dediği kuşu vurması için, genel ekosistem aydın tavrinin karşısına, kendi organik aydın seçeneği ile çıkmak ve bu seçeneğin üstünlüğünü göstermeliydi. İşe güç olan da buydu. Güçlü Ecevit'in yeteneklilarından değil, organik aydınların entellektüel etkinliklerini halkçılıkla bağıdaştırma olanaksızlığını doğuyordu. Organik aydınların entellektüel etkinlikleri, sınıflarına işlevinin turdeşlik ve bilincini verecek ideolojiyi hazırlamaya onu tüm toplumun içine isleyen bir dünya görüşü durumuna dönüştürmek üzere toplum ölçüsünde örgütlenip yaymayı, böylece obur sınıflar üzerinde politik ve ideolojik yönetim yeteneğine sahip hegemonik bir sınıf durumuna gelecek sınıfların egemenliğinde, ama bu egemenlikte de önce, hegemonyanın toplumsal tabanının genişliği oranında demokratik bir toplum kurmaya yönelik etkinliklerdi. Bu tür bir etkinlikle belirginleşen bu aydın türünün de, sınıfların ve sınıflar savaşının önemine sırt çevrerek halkçılık konumlarında yer diması beklenemezdi.

General ekosistem aydınlarının karşısına çıkarabileceğini kendi organik aydın seçeneğini, Ecevit olسا olsa kırsal tipi 'organik' aydınlarında bulabiliyordı. Kimlerdi bunlar? Gramscigil bir dile söylemek gerekiyor, büyük bölümüm bakımından genel ekosistem kapitalist sistem tarafından henüz yeterince dönüştürülmüş devinime geçirmemiş kentlerin, özellikle de küçük merkezlerin, köyü ve küçük burjuva yığınlarına bağlı, bu açıdan 'organik' niteliklerini korur görünen genel ekosistem aydınları, genel ekosistem 'organik' aydınları. Gene de gerçeklikte kimlerin 'organik' aydın olduğunu irdelemek gerekiyor. Gerçi her aydın, bellili bir sınıfı bağlayan bir bağ vardı. Ama tek başına bu bağ, her aydının o sınıfın organik aydın durumuna gelmeye yetmezdi. Entellektüel etkinliğin organik niteliği, ıstiyapısal düzeyde görüldüğü işleve göre belirlenirdi. Oysa kırsal tipi 'organik' aydınların entellektüel etkinliği, ıstiyapısal düzeyde köyü ve küçük burjuva yığınlarını egemen güçler yaranan etkisizleştirilmesi yönünde etkili ol-

yordu. Buna göre onu köylü ve küçük burjuva yiğinlara bağlayan bağı karşın, kırşal aydın, toplumsal-siyasal işlevi bakımından, gerçeklikte egemen güçlerin "organik" aydınıydı. Onun halkçılığın yatkınlığını da açıklayan bu ikincil durum, aynı zamanda, tarih bir politika için sağlam bir dayanak olamayacağını gösteriyordu.

Oyleye Ecevit geleneksel aydın tavırları yüzünden dışaladığı kimî ilerici aydınlar arasından çıkacak sarsılmaz halkçılarla daha tutarlı bir halkçı politika izleyebildi.

Devletin entellektüel ve moral temeli olarak, ustayaşsal uzantısı ancak ilkel ve penteşî bir sivil toplum oluşturabilecek toplumlarda kök salabilirdi halkçılık. Halkçılığın ülkemizde bu denli yaygınlık ve saygınlık kazanmasının temel nedeni de buydu. Ama demokrasi, gurbüz bir sivil topluma sürekli etkileşim içindeydi. Bu ikisi, karşılıklı olarak, birbirinin hem nedeni, hem sonucu, hem de göstergesiydi. Gurbüz bir sivil toplumsa, can ile canan arasında değil, ama organik aydınların yaratıcı, eğitici, örgütleyici ve yönetici etkinlikleri aracılığıyla, toplumsal yaşamın bütün düzeylerinde yansyan demokratik bir sınıflar savaşımı arasında oluşur ve gelişirdi.

Halkçılıkla demokrasi, genellikle sanıldığından tersine, bir noktadan sonra pek de bağdaşacak gibi görünmüyordu.

Dinsel konuda da eleştirdi Ecevit. Din konusunda da, Örneğin onu tarikatlara göz kırmakla eleştirecek denli tieri gidenler oldu. Oysa Ecevit, aydın geçinen kimî çevrelerin, dinine, geleneklerine bağlı diye, geniş halk kesimlerini sağcı gibi gerici gibi görmelerinden yakınıyor. Allah demekle gerici olunmayacağına anlatmaya çalışıyordu.

Allah demek ya da dememek, siyasal yaşamımızın demirbaş sorunlarından biriydi. İsmet İnönü, bir zamanlar bu sorunu "Allahismarladık" demekle çözmeye çalışmıştı. Şimdi Ecevit'in, dinsel inançlarını yerine getirdikleri için, sosyal demokrat olamayacakları düşüncesyle sağın kucağına atıldıklarını söylediği kişilerde toplamak, onları sağcı partilerin tutuslarından koparmak için giriştiği çabalar doğru değerlendirmek gerekiirdi. Halk müslümanlığı ile "şeriat müslümanlığı" arasında, hiç değilse yüntembilimsel bakımından yapılacak bir ayrımcı, Ecevit'in bu konudaki tutumunu daha iyi değerlendirme olanağını verebilirdi. Kaldı ki böyle bir ayrımcı yapılmadıkça, geniş halk kesimleri karşısında demokrasi ve laiklik gereklerini yerine getirmeye yönelik çabalardan "abesle istigai" olarak görülebilmesi de olasıydı. Çünkü aşağılı bir devlet ideolojisiydi "şeriat müslümanlığı". Bir devlet ideolojisi olarak da, devlette denetleniyordu. Osmanlı devleti, Tanzimat'a degen, genellikle sanıldığı gibi bir din devleti değildi. Tersine, "şeriat müslümanlığı" bir devlet diniydi. İnsanların ancak yargıç kararlarıyla mahkûm edilebilmeleri bir devlet ne denli hukuk devleti yaparsa, sözelimi padişahların ancak

seyhülislam fetvasıyla hal edilebilmeleri de bir devleti o denli din devleti yapabiliirdi. Osmanlı İmparatorluğu'nun laik bir devlet olduğu gibi yanlış bir tezi, gerçeklikte "şeriat müslümanlığı"nın özgürlüğü temellendiriyordu. Laiklik dinin devlette denetlenebilmesini de öngerektirmiyordu? Asağılı bir despotizm olan Osmanlı İmparatorluk devletinde bu koşullun, belki Cumhuriyet döneminden de güçlü bir biçimde gerçekleştiği yadsınamazdı. Cumhuriyet laisizmine de, gerçekten laisizm olabilmek için, İslamiyeti özünde bir ibadet sorunu olarak görev halk müslümanlığının yönetim kahyordu. Demokratlaşabilmenin de gereklerinden biriydi bu. Asağılı devlet ideolojileri eski aşağılı toplumların Batılılaşma, Batılı bir toplum durumuna dönüşme sürecini engelliyordu. Oysa bir devleti biçimini olarak demokrasi, batılı sınıflı toplumların, bu toplumlara karşılık düşen sınıfsal devlet biçimlerinin varoluşunu ongerekteriyordu. Buna güven, getirebilmek için, katıksız bir "şeriat müslümanı"nın Sait Halim Paşa'nın tanıklığında da başvurulabilirdi.

Für Türkiye'de Çağdaşlaşma kapsamında Niyazi Berkes'in aktardığı gibi (1973 baskısı s. 367-368), Sait Halim Paşa'ya göre, Batı ve İslam uyguluklarının sorunları da temelden farklıydı. Örneğin Batı'da demokrasi sorunu büyük ve mücadeleli bir sorun olmuştu. Çünkü Batı toplumu eşitsizlik ve sınıf bölünüşü üzerine kuruluydu. Batı toplumu feodal beylerin, kralların, imparatorların, oligarşlerin hükümlüleri bir toplumu. Taassup ve mullahiyelin hüküm sürüşü yüzünden, özgürlük savaşları Batı'da zorlunu olmuştu. Batı toplumunun "sosyal sorun" ile, sosyalizm sorunlarıyla bu denli uğraşması sınıf savaşları içine düşmesi bundandı. Oysa İslamlık eşitlik ve kişi özgürlüğe dayanıyordu. Onun için de İslamlıkta ne demokrasi sorunu vardı, ne özgürlük yokluğu, ne de sosyalizm gerekliliği. İslam toplumlarında da böyle sosyal sorunlar olduğunu düşünmek, kör bir laiklikten başka bir şey değildi. Bizim toplumumuzun sorunlarına anayasal rejim, yaşama organları, parlamentarizm gibi Batı'ya özgü önlemleri uygulamaya çalışmak, yalnızca anlamsız eylemler olmakla kalmaz, İslamlığın kendini geliştirmesini de engellerdi. Paşa, diye ekliyordu Niyazi Berkes, Batı uyguluklarının hastalıklarının belirtileri olan bu gibi ilaçlara müslüm toplumların muhtaç olmadığını cesaretle savunuyordu. Aynı görüşü başka yazarlar da savunmuşlardır.

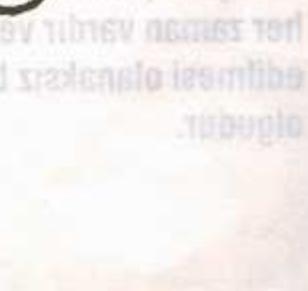
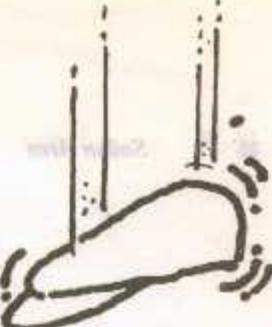
Bati toplumunun eşitsizlik ve sınıf bölünüşü üzerine kurulduğunu, oysa İslamlığın, dolayısıyla doğu toplumunun, aşağılı toplumun eşitlik ve kişi özgürlüğüne dayandığını düşünürken, Sait Halim Paşa, kolektif devlet mülkiyetine dayanan aşağılı "sınıflı" toplum ile, özel mülkiyetle dayanan batılı sınıflı toplum arasında özsü bir ayrımcı yapımadıkları için, sınıflı toplumu yalnızca özel mülkiyetle dayanan batılı sınıflı toplum görünümü altında düşünen marksist aşağılı üretimi tarzı teorisyenlerinin yanıtlığını paylaşıyor, bu konuda onların coğuna ongeliyor.

Aynı yanlışlığı Ecevit'in de paylaştığını bir kaç kez görmüştük. Örneğin 1986 martında, Madrid'de, Nilgün Cerrahoğlu ile yaptığı bir söyleşide de, Türk toplumunun soyululuk geleneğinin olmadığını, Batı

li anlamda feodalizmin olmadığını, Batı'daki anlamda serfliğin, köleliğin olmadığını doğru bir biçimde saptadıktan sonra, toplumumuzun daha eşitlikçi bir gelenek içinde bulunduğu iteri sürüyor, bunun demokrasiye geçiş bakımından bir kolaylık sağladığını sonucuna varıyor. Ama o "daha eşitlikçi geleneğin", bir devlet biçimini olarak demokrasiyi temellendirilebilecek bir gelenek olmadığını gözardı ettiği için olacak, gene aynı söyleşide, tarihimiz boyunca halkın yönetime katılmışının, yönetimi dolaylı olarak bile etkilemesinin hep engellendiğinden, halkın yönetimden dışlanmasıyla bağlantılı olarak, Türkiye'nin elitist bir geleneği olduğundan da yakınıyordu. Bu elitist gelenekle, o daha eşitlikçi gelenek arasında organik bir ilişki bulunduğu gözden kaçınıyordu.

Oysa söz konusu eşitlikçi gelenek, Kanuni Sultan Süleyman'a atfen ve sonrasında Cumhuriyet diline "köylü efendimizdir" özydeyiyle çevrilen: "Velinimetî ülem readyar!" hikmetini, hem de edimsel bir gerçeklik olarak temellendiriyordu. "Velinimetî ülem"in öyküsünü biliyorduk. Bu eşitlikçilik, şimdi bir gelenek olarak, demokrasiye geçiş için değil, olsa olsa halkçılıkta devam için bir temel oluşturabilirdi.

Ama halk müslümanlığı ile "şeriat müslümanlığı" arasında yapılacak bir ayrımcı, bu akımlardan biri ya da obürü içinde yer alan yurttaşları demokrasiden distalama girişimlerine kılıf hazırlama gibi bir işlevi de olmamayıdı. Ve isteyen bunların birine ya da oburune, hatta her ikisine de rahaça karşı çıkmameli, özgürce savaşım verebilmeliydi. Kuşkusuz demokrasiden distalama girişimlerine yaşılmadan. Ve kendileri de demokrasiden distalama girişimlerinin nesnesi olmadan. Bu da, toplumsal yaşamın bütün düzeylerinde, "despotik diktatörlük" yöntemlerle bastırılmış, demokratik bir sınıflar savaşının özgür varoluşunu, ya da aynı anlama gelmek üzere, gurbüz bir sivil toplum oluşma süreci karşısındaki engellerin bir bir aşılmasını ongerekteriyordu.

Paylaşım, demokrasi ve Sosyalist Parti

Paylaşımda üstün durumda olan ve iktidarda da ağır basan sınıf için yapılacak en iyi iş, siyasal savaşımı diğer bir deyişle iktidar savasını durdurmak, ya da olabildiğince kısıtlamaktır.

Bilindiği gibi toplumsal gelirin ya da aynı anlamda olarak dünya nümetlerinin paylaşımı insanlar arası savasının ve çekişmelerin temel konusudur. İnsanlar adına bu paylaşımın haka (adalelli) olmasını isterler ve bunun için savasın verirler. Nasıl bir paylaşımın adalelli olacağının ise o nümetlerin (milli gelirin) elde ediliş biçimini belirler. Üretimde olan katkısı çok olanın çok, az olanın az olması adalelli bir paylaşım sayılır. Katkı sadece emek biçiminde olsaydı bu tür bir çözüm hiçbir sorun yaratmadı. Ama biliyoruz ki, çağımızda kapitalist ülkelerde, bazı kimseler toplumsal üretimi emekleriyle değil sermayelerile katılmaktadırlar. Bunlar kapitalist (sermayedir) sınıfı oluştur. Açıktır ki, bu sınıfın da katıldığı bir paylaşım savasında paylarını ne olacağını, herkesin tâbiymazsa kabul edeceğine bir biçimde, belirlenmemiş çok güç hatta olanaksızdır. Ayrıca, belli bir anda emekçilerle sermaye sahipleri arasında kararlaştırılmış ve o dönemde hakkaniyetli sayılan bir paylaşım üretimin nesne koşulları yanı taraflar arasındaki güç dengeyi değişikçe bu niteliğini yitirir ve paylaşım savasını yeniden başlar. Bu nedenle çeşitli sınıflar ve çıkar gruplarından oluşan toplumlarda paylaşım savasını (sınıflar savasını) her zaman vardır ve bu yok edilmesi olanaksız bir olgudur.

Hiçbir toplumda bazı insanlar toplumun büyük çoğunluğunun düpədüz haksızlık olarak görücegi biçimde kendilerine ayrıcalıklar (yüksek gelirler) sağlayamazlar. Böyle bir toplumu disiplin altında tutarak bu haksız kazançların sürekli olarak sağlanmasına ne polis yeter ne de hapishaneler. Çünkü bular büyük çoğunluğun hakkaniyeti bulduğu ve benimsediği düzenlemelere karşı çıkan küçük bir azılığı denetim altında tutmak içindir. Polisin gücü ancak bunda yeter Yoksa büyük çoğunluğun karşı olduğu bir düzenlemeyi hiçbir polis gücü koruyamaz. Bu nedenle, milli gelirden alımları pay goze batacak kadar yüksek olanlar bunu herkesin kabul edeceğini gerekçelere dayandırmak zorluğunu duyarlar.

Çeşitli sınıflar ve çıkar gruplarından oluşan toplumlarda paylaşım savasını (sınıflar savasını) her zaman vardır ve bu yok edilmesi olanaksız bir olgudur.

Işte bu noktada devreye, din, ahlak, hukuk, felsefe gibi üstyapı kurumları girerler. Bunların temel işlevleri, çipak gözle bakıldığı zaman görülebilir, leke kadar büyük toplumsal haksızlıklar, onlara çeşitli gerekçeler bularak gizlemek ve/ya da kabul edilebilir hale sokmaktadır. Örneğin, 'her olsun sevin bir hikmeti vardır' 'beş parmağın hepsi bir değildir', 'insan dediğin kanaatkar olmalıdır', 'büyüklerimiz daha iyi düşünürler' gibi dinsel ve ahlâksal kökenli halk deyişlerinin bu işlevleri açıktır. İşlevlerini bu kadar açık değil de daha dörtlü bir biçimde yerine getiren birçok başka dinsel, ahlâksal ve hukuki ilke ve kurallar da vardır.

Demek oluyor ki, içinde yaşadığımız toplumda her gün rastlamakta olduğumuz olayları ve fikir akımlarını ve bunlar arasındaki çatışmaları doğru bir biçimde anlayıp değerlendirebilmemiz için, herşeyden önce bunların ekonomik çıkar (paylaşım) savasını ile olan bağlantlarını bulmaya çalışmalıyız. Bu bağlantılar her zaman açık ve doğrudan olmayıabilirler ama mutlaka vardır.

Bu gerçek uluslararası ilişkilerde çok daha açık bir biçimde görülür. Hiçbir savaş, ittifak ya da uluslararası hiçbir yardım salt hukuk, salt ahlak ya da salt insancı duşuncelerle açıklanamaz. Hepsinin temelinde maddi-ekonomik çıkarlar vardır. Zaten çok farklı taraflar bunu gözlemezler, hatta tersine vurgularlar bile. Çünkü örneğin, bir İttifakın karşılıklı çıkarlarına dayanması o İttifakın sağlamlığını bir kanlı sayılır. Fakat yineleyelim ki, bu aynı gerçek, Ülke içindeki toplumsal ilişkilerde olaylarda bu açıklığıyla ortaya konulmaz.

Ekonomik çıkar savasının bir tarafında milli gelirlerin alındığı pay az, diğer tarafında da çok olanlar vardır. Ekonomi biliminin temelleriyle hadde edecek olursak bunlar sömürmenin sınıfı ve tabakalarıdır. Bu savaşında üstün durumda olanlar aynı zamanda siyaseti iktidarı da elleninde tutarlar ya da en azından bu konuda büyük ağırlık sahibidirler. Ekonomik üstünlükleri anlara bu olağanı sağlar. Siyaseti iktidara sahip olmak da bu sefer onlara ekonomik üstünlüklerini güvence altına almak ve onu daha da geliştirmek olanağını verir. Demek oluyor ki, herhangi bir sınıf ya da tabakanın paylaşım savasındaki başarı derecesi

siyaseti iktidardaki ağırlığına bağlıdır. Siyaseti iktidardaki ağırlıklarını arturanlar ekonomik durumlarını da düzeltirler. Bu konuda başarısız olanların ise ekonomik durumiları da bozulur.

Bunedenledir ki, paylaşımında üstün durumda olan ve siyaseti iktidardada da ağır basan sermayedar sınıf ve etrafındaki diğer bir deyişle iktidar savasını daha iyi yapılacak en iyi iş, siyaseti diğer bir deyişle iktidar savasını durdurmak, ya da hiç de olabildiğince kısıtlamaktır. Bir süredir bizde de siyaseti iktidar tarafından uygulamak istenen bu politikanın adı 'depolitasyondur'. İktidarlar bunu da ne kadar başarılı olurlarsa sömürde o ölçüde kolaylaşır ve gelir paylaşımındaki adaletsizlik de o ölçüde artar.

Demek oluyor ki, bir ülkede politikanın ve politik savasının özü ve konusu ekonomik çıkar çekmektedir. Buna göre politika (siyaset) sağcılık, paylaşımında üstün durumda olan sermayedar sınıfın, sivilcülük de yenicik durumda olan işçi ve emekçi sınıfların yanında olmak demektir.

Sociluğun birbirinden kesin bir biçimde ayrılmaması gereken iki ayri tür var. Birinci tür sivilcülük var olan kapitalist düzeni esas alır ve bunun içinde kalmak koşuluyla işçi ve emekçilerin paylarını elde etmeyi amaçlar ve bu yönde çaba gösterir. Bu tür sivilcülüğü sosyal demokrasi diyoruz. Diğer tür sivilcülük ise, var olan kapitalist düzeni sosyalizm yoluyla değiştirmeyi esas alır. Bu gerçekleştiği zaman artık toplumda sermayedar bir sınıf olmayacağından paylaşım sadece herkesin harcadığı emeğe göre yapılabilecektir. Bu tür sivilcülüğü (marxist ya da bilimsel) sosyalizm diyoruz.

Bir ülkedeki gelir dağılıminin (paylaşımının) adaleti sayılmasının temel koşulu herkesin tek tek ya da ortaklı bir biçimde çıkarlarının savunmada tam bir özgürlüğe sahip olmasıdır. Bu koşul yerine getirildikten sonra artık kimseyin gerçekleştirmiş olan gelir dağılımindan yakınımeye hakkı olmaz. Bu koşul aynı zamanda gelir dağılıminin sürekli olarak daha iyiye doğru değişmesinin de güvencesidir.

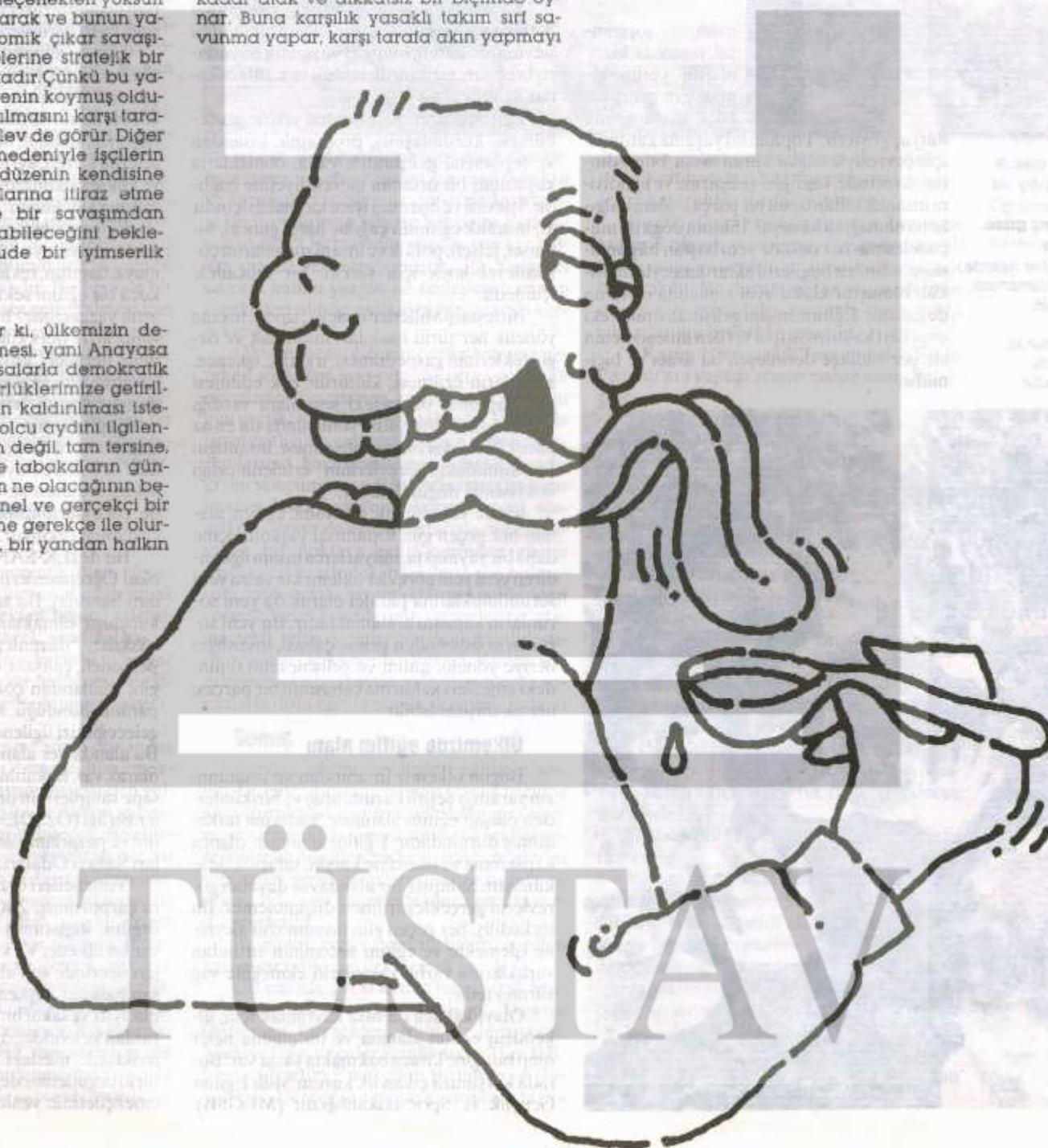
Diğer tarafтан biliyoruz ki, demokrasının bir tanımı da herkesin çıkarlarını savunmada özgür olması bulunmaktadır. Demek oluyor ki, demokrasi savaşımı ile paylaşım savaşımı aynı şeydir, aynı şeyin iki ayrı görünümüdür. Bundan açıkça anlaşılacağı üzere, bir ülkede demokratik hak ve özgürlüklerin kısıtlanması, aslında, bazı insanların (emekçi sınıfların) ekmek savaşımında elleriń kollarının bağlanması ve böylece yaşam düzeylerinin düşürülmesi ve daha azla yetinmeye zorlanmaları demektir. Örneğin sendikal hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasında bu açıkça görülmektedir. Bu kısıtlamalar nedeniyle işçiler gerçek güçlerini açıkça oraya koymamakta ve bu yüzden de milli gelirden hakları olan payı alamamışlardır. Fakat demokratik özgürlüklerle ekonomik çıkar savaşımı arasındaki bağlantı her zaman bu kadar açık ve dolaylı değildir. Ornek olarak tıpkı özgürlüğe Ceza Yasasındaki 141 ve 142 nci maddelerle getirilmiş olan kısıtlamayı ele alalım. Bu maddeler esas olarak var olan kapitalist dönemin değiştirilmesini savunan ilkleri yasaklamaktadır. Bu yasak toplumu temel bir seçenekten yoksun bırakmadan aynı olarak ve bunun yanı sıra, bugünkü ekonomik çıkar savaşımında sermaye sahiplerine stratejik bir üstünlük de sağlarken, çünkü bu yasak, savaşının sermayenin olmuş olduğu kuralları içinde yapılmasını karşı tarafa dayatmak gibi bir işlev de görür. Diğer bir deyişle bu yasak nedeniyle işçilerin ve diğer emekçilerin düzenin kendisine yanı savaşının kurallarına itiraz etme hakkını yoktur. Böyle bir savaşından adalellî bir sonuç çıkabileceğini beklemek elbette ki beyhude bir iyimserlik olur.

ekonomik gereksinmelerini ve haklarını hiçe saymakla, diğer yandan da vurgulanıkta ve aşırı sömürüden yana olmakla eş anlamlıdır.

Demokratikleşme ile ilgili olarak vurgulanması gereken önemli bir nokta da şudur: Bilimsel sosyalist düşünce ve örgütlenmeye konulmuş olan yasak kaldırılmışlığı ülkemizin tam anlamıyla demokratik hak ve özgürlüklerle sahip olması olaksızdır. Bu yasak ülkemizin demokratikleşmeye sürecinde bir düşüm noktası işlevini görmektedir. Öyle ki, bu düşüm çözülmemişçe demokratikleşme süreci orada tıkanıp kalmaktadır. Gerçekten, yukarıda da değinmiş olduğum gibi, bu yasak sadece konulduğu yerde kalmamakta, doğası gereği, yasak olmayan hak ve özgürlüklerin de kullanılmalarını kısıtlamakta ve etkinliklerini azaltmaktadır. Bu durumu sanki, takımardan birinin gol atmamasının yasaklandığı bir futbol maçına benzetebiliriz. Böyle bir maça yasaklı olmayan takım, gol yemeyeceğinden emin olduğu için, aksi halde asla curet edemeyeceği kadar atak ve dikkatsiz bir biçimde oynar. Buna karşılık yasaklı takım sırf savunma yapar, karşı tarafta atın yapmayı

duşunmez bile. Sonuç olarak yasaklı takım orta sahada da gerçek gücünün çok altında bir oyun çıkarır. Oyle ki, tarafları bile "yasaklı olmasalar da gol atamazlardı" diye düşünebilirler. Oysa, yasaklı takım gerçekten gol atamayacak durumda olsaydı bile, eğer söz konusu yasak olmasaydı, hiç kuşkusuz daha iyi bir oyun çıkarır ve ayrıca karşı takımı da daha ölçülu ve dikkatli oynamaya zorlardı.

Bu nedenle bilimsel sosyalist düşünce ve örgütlenme yasağının kaldırılması ve bilimsel sosyalist bir partinin yasal olarak kurulması, ülkemizin demokratikleşmesinin ve demokrasının tüm kurum ve kurallarına gerçek bir işlerlik kazandırılmasının temel koşuludur. Ülkemizin gündemindeki birinci maddenin demokratikleşme olduğunu düşünenlerin bu gerçeki daima gözünden tutmaları ve her fırsatı vurgulamaları gerektir.

EĞİTİMİMİZİN SORUNLARI VE EĞİTİM EMEKÇİLERİİNİN GÜNCEL GÖREVLERİ

Eğitimin üzerine düşenleri yerine getirebilmesi, kurumlaşmış, programlı, insandan ve toplumsal gelişimden yana, olanaklarla kuşatılmış bir ortamın mevcudiyetine bağlıdır.

İnsan, toplumsal yaşamda birey olarak yerini almak için geniş bir bilgi donanımına ihtiyaç gösterir. Toplumsal yaşama katılmak için çevresiyle bağlar kuran insan, bilgi edinme sürecinde, kişiliğini geliştirmeye ve kendisini insanlık kültürünün bir parçası olarak algılamaya olağuna kavuşur. İnsanın doğa ile mücadeleşinin her nesilde yeni baştan başlamaması, edinilen bilgilerin aktarılmasıyla mümkün olmuştur ki, bu aynı zamanda eğitimde özüdür. Eğitim, insanı gelişimin öndeği engelleri kaldırma için verilen mücadelenin ele geçirildikçe derinleşen bir aracı ve biçimidir.

▼ Okulun birinci günü.
"İnsanın doğa ile mücadeleşinin her nesilde yeni baştan başlamaması, edinilen bilgilerin aktarılmasıyla mümkün olmuştur ki, bu aynı zamanda eğitimde özüdür."

Doğuyla birlikte dipsiz bir eğitiliş kuyusuna düşen insan olene kadar toplumun, kendisine ve kendisinin de topluma karşı duyduğu sorumluluğun bir gereği olarak sürekli eğitilir.

Kapsadığı alanın genişliği, yüklendiği görevin yaşamsallığı, sorunlarının bir çığ gibi büyümesi, felsefi, bilimsel ve politik boyutlarıyla eğitim, tarihini ilk insanlı zamanlara kadar uzatır.

Eğitimin üzerine düşenleri yerine getirebilmesi, kurumlaşmış, programlı, insandan ve toplumsal gelişimden yana, olanaklarla kuşatılmış bir ortamın mevcudiyetine bağlıdır. İşlevini ve önemini iyice kavradığı içinidir ki, insanlık eğitiminin çağdaş hatta güncel, bilimsel, felsefi, politik ve insanı sorunlarını çözümleyebilmek için sürekli bir mücadele içindedir.

Birleşmiş Milletler'in ailek, savaş, insana yönelik her türlü baskılardır, insan hak ve özgürlüklerinin gasbedilmesi, ırkçılık, işkence, kadınların ezilmesi, kültürün yok edilmesi gibi yaşamsal önemdeki sorunlara verdiği değerin yanı sıra eğitim sonucunda da en az öncekiler kadar önem bahsetmesi, insanlığın bu konudaki görevlerinin ertelenmeziği noktasında düşümleniyor.

İçinde yaşadığımız dünyada, eğitim, alanını her geçen gün toplumsal yaşamın içine daha bir yeryazıkta, milyarlarca insanı ilgilendiren yeni yeni görevler eklemekte ve bu yeni sorumluluklarına paralel olarak da yeni sorunların kapısını aralamaktadır. Bu yeni sorunların üstesinden gelme çabası, insanlığın ileriye yönelik atılım ve gelişmesinin öndeği engelleri kaldırma çabasının bir parçası olarak düşünülebilir.

Ülkemizde eğitim alanı

Bugün ülkemiz insanından ve insanımıza yarattığı çeşitli kurum, araç ve birimlerden oluşan eğitim alamız, kaderine terkedilmiş durumdadır. Eğitim alamız, olana kapsamusuna ve önemine karşın, sahipsiz bırakılmıştır. Sahipsiz bir alandaysa dayatan görevlerin gerçekleştirilememesi düşünülemez. Bu terkedilmiş, her geçen gün insanımızın aleyhine işlemekte ve eğitim sisteminin sırtından varaklılarına varlık katanlarının ekmeğine yağ sürmektedir.

Olayı kabaca da olsa kavramak için, ülkemizin eğitim alanına ve bu alanda neler olup bittiğine kısaca bakmaka yarar var: Burada karşımıza çıkan ilk kurum Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığıdır (MEGSB).

Daha önceleri Maarif Vekâleti, Millî Eğitim Bakanlığı adlarını da taşıyan bu kurum, eğitimin örgütlenmesinden ve Türkiye'deki orta dereceli okulların öğretiminden birinci derecede sorumludur. Bakanlığın tüm illerde ve tüm ilçelerde birer müdürlüğü, ayrıca kendisine bağlı birimlerden oluşan bir ağı vardır.

Eğitim alanımızın ikinci büyük olgusu okullardır. Son zamanlarda iyice yayılan dini eğitim veren kurumları ve özel okulları bir tarafa bırakıksak bile, ana okullarından başlayıp, ilkokul, ortaokul, lise ve meslek liselerini içeren, ayrıca YÖK'e bağlı üniversitelerin yüksek okullardan oluşan okullar ağı yurt sathına yayılmıştır.

Eğitim ile ilgili, yayın, arac gereç gibi ihtiyaçları piyasaya sunan üretimden pazarlamaya, dağıtım, reklam ve satışa kadar uzanan koca bir eğitim sektörü de eğitim alanımızın artık vazgeçilmez bir parçası oldu. Çocuklarımıza artık ders kitapları, yardımcı yayınlar, ünite dergileri, ansiklopediler, çocuk kitaplarından oluşan zengin bir yayın ağını içinde açıyorlar.

Kapitalizmin tüketim isterisinin eğitim alamının en içra köşelerine kadar yayılması, taze beyinlere bayat ve köhnemiş bilgilerin sokuşturulması sürecini başlatıyor. Böylece de çocuklarınımız bir eğitim enflasyonunun girdabına çekiliyor.

Bir de ILK-SAN var eğitim alanında (İlkokul Öğretmenlerinin Sağlık ve Sosyal Yardım Sandığı). Bu sandığın öğretmenlerin bir kuruluşu olmaktan çıkarmak için yapılan baskular, "düzenlemeler" var. Ve eğitim personeli, çalışanı, emekçisi var. Göründüğü gibi sanıldan çok daha geniş milyarlarca paranın döndüğü, milyonlarca insanımızı geleceğimize ilgilendiren bir eğitim alanı var. Bu alanda yer alanların bir bölümü örgütü olarak var. Bakanlık, bağlı birimler, özel derse sahiplerinin orgutu olan Özel Dersancılar Birliği (ÖZ-DE-BİR), eğitim alanına üretimi ve pazarlaması ile katılanların bağlı oldukları Sanayi Odaları, Ticaret Odaları var.

Yöneticileri cezaevlerine atılmış, cezaları çarptırılmış, 200 bin eğitim emekçisinin örgütü, kapatılmış bir dernek, TÖB-DER var bu ülkede. Ve kapatılan bu örgütün üyeleri üzerinde son altı yıldır gittikçe yoğunlaşan baskilar... İşkence, cezaevlerine kapatılma, işsiz ve sakat bırakılma, esinden çocukların ve evinden ayrı kalma, ekonomik-demokratik, mesleki çıkarlarını koruyan her türlü örgütlenmeden mahrum edilme, eğitim emekçillerinin yeniden örgütlenmelerini ön-

lemeye çalışan yasal düzenlemeler...

Gelenen noktada eğitim alanı bir açmazla karşı karşıyadır. Öyle bir açmaz ki, eğitimde söz hakkı olanlar en geniş maddi olanakları ve örgütülükleri ile istedikleri gibi faaliyet gösterirlerken, eğitimin yükünü çeken, eğitime emek veren, eğitimi gerçekleştiren emekçilerin söz hakkı yok.

Eğitim emekçileri dışındaki cahilâne ve keyfi yöntemlerle kendi istediklerince eğitimi yönlendiriyor, istediklerini yapıp, yaptırıyorlar. Bu ise, doğal olarak eğitimin asıl işlevini yerine getirmesini önüyor.

İnsana kişiliğini kazandırmak, onu evrensel kültürün bir parçası ve hasası haline getirebilmek, insan sevgisiyle dolu, sorumlulu, dayanışmacı, akılcı, bilimsel ve üretme yönelik bir eğitimle mümkünür. Ancak çıkar esasına göre örgütlenmiş bir eğitim sisteminin bunları gerçekleştirmesi elbetteki düşüncesizdir.

Eğitimin gerçekleştirilemesi

Devlet, toplumun en örgütlü gücü olarak eğitimi düzenlerken insan faktörünü ve eğitimin ihtiyaçlarını yok sayamaz. Her ne kadar ülke pratiği — bütçede silahlanmaya ayrılan paranın eğitim harcamalarına ayrılanından kat be kat fazla olması örneğinde görüldüğü gibi — bunun tersini kanıtlamış görünümü veriyorsa da, sonsuza kadar bunun böyle devam edemeyeceği açıklıdır.

İnsanlar, özgürlük, eşitlik, barış, kardeşlik içinde yaşamak, yeteneklerini özgürce geliştirmek için savunuyor eğitimi. Oysa eğitmen güçler için eğitim yalnızca sistemin devamı için basit bir dışiden başka bir şey değildir. Bu çelişkili durumda, insanların görevi devleti eğitime gerekli önemi vermesi için zorlamak, çağdaş bir eğitimin gerçekleşmesi için uğraş vermek olmalıdır. Bu uğraşın bir temele oturabilmesi ve ses getirebilmesi için eğitim emekçilerinin örgütleriyle birlikte eğitim alanı içinde yer almaları gereklidir. Gündümüzde bireylerin demokratik hak ve özgürlüklerini korumak ve güçlendirmek için örgütlenmelerinin önünde engeller olduğu bir vaktadır. Bu engellerin aşılması yolу bininci ve kapsamlı bir mücadeleden geçiyor.

Eğitim emekçilerinin güncel görevleri

Görevi, yaşamı savunmak olan eğitim emekçileri, kişiliğin gelişmesini sağlayacak ve eğitim alanına gerçekten hizmet edebilmeyen koşullarını yaratacak, sendikal haklarını tüm kamu çalışanlarıyla birlikte er-geç elde ederek, bu alanda var olduğunu ve eğitim alanının gerçek sahibi olduğunu göstermelidir.

Grev ve toplu sözleşme silahı donanmış böyle bir sendikal örgütlenme, eğitim emekçilerinin eğitim sorunlarının üstesinden gelmeleri için elzemdir. Bu önemli adım alınmadığı surece eğitimde yapılabilecek düzenlemelerin aldatıcı önlemler olmaktan öte bir anlam taşımayacağı açıklıdır. İlyice bilişmeli dir ki, tek tarafında ağırlık olmayan bir terazi ile adalet sağlanamaz. Eğitim emekçilerinin sendikal örgütlenme sorunu, ülkenin demokratikleştirilme kavgası ve demokratik hak ve özgürlüklerin kazanılması ile ilgilidir. Eğitim emekçileri, demokratikleştirme mücadelesine katkıda bulunabilmek için bireyler olarak uğraşırken bu mücadelenin bir parçası olan kendi örgütlenme haklarını da almak yolunda ayrıca bir uğraş vermek duru-

gütlenen eğitim emekçilerinin ekonomik-demokratik ve meslekî örgütlenme mücadelelerini kararlılıkla sürdürmüştür.

Bugün eğitim emekçisi, birakın kendisini kültürel olarak yetiştirmeyi ve geliştirmeyi, aldığı maaş ve ücretle geçimini sağlamaktan bile acizdir. Bu durum eğitim emekçilerinin demokrasi mücadeleşine canla-başa sahip çökümlerinin nesnel koşuludur.

1 Kasım 1986 tarihli Tercüman'da Emin Pazarcı'nın yaptığı araştırmanın sonuçları ilginç:

"1966 yılında bir maaşla altı altın alabilen öğretmenler bugün bir buçuk maaşla ancak bir altın alabilmektedir."

"1966 yılında emekli ikramiyesi ile apartman dairesi alabilen öğretmen için, bugün emekli ikramiyesi ile bir gecekondu alabilmek hayaldır."

"1966'da bir maaşla on çift ayakkabı alabilen öğretmen bugün ancak Sümerbank'tan üç buçuk çift ayakkabı alabilecek durumdadır."

"1966 yılında bir maaşla üç buçuk palto alabilecek olan öğretmen bugün aynı maaşına on bin lira eklerse bir palto alabilecek durumdadır."

Bu tablo elbette değiştirilecektir, değiştirmelidir.

Eğitim emekçileri demokrasi mücadeleşinin yılmas savunucuları olarak, tüm çalışanlarla birlikte kendi ekonomik-demokratik ve meslekî örgütlenmelerini kazanmak, eğitimin ve öğretimin demokratikleştirilmesi için mücadele etmek azmindeler. Onların bilinc ve duyarlığı da bunu gerektiriyor. ■

"Kapitalizmin tüketim isterisinin eğitim alanının en ücra köşelerine kadar yayılması, taze beyinlere bayat ve köhnemiş bilgilerin sokuşturulması sürecini başlatıyor."

(*) 26 Kasım 1985 tarihli Cumhuriyet Gazetesi, "Öğretmen?" başlıklı makale, İlhan Selçuk.

İşkencenin dinamiği

"güçlü devlet" imgesinin neredeyse kutsallaştırıldığı bizim toplumumuzda,

devletin "işkence yasalara göre suçtur, dileyen mahkemeye başvurabilir" diyerek,

sorumluluktan sıyrılmaması mümkün değildir.

12

Eylül atmosferi dağlıktır. İşkence olayları ve cezaevlerinin durumu yavaş yavaş yazılı basında yer almaya başladı. Büyük tıraflı günlük gazetelerde pek fazla yansımama da, bazı haftalık ve aylık dergiler bu konunun üstune cesaretle gittiler. İşkencelerin itirafları yayıldı, polis sorgulamalarında ya da cezaevlerinde olen tutuklularla ilgili davranışlar açıldı. Başta Diyarbakır, Adana, Amasya, Marmar, Metris olmak üzere birçok cezaevindeki yaşam koşulları tutukluve hükümlülerin kendi ifadelarından mahkeme tutanaklarına geçti. Erbil Tuşalp'ın işkence belgelerine dayanan Bin Tamik adlı kitabı en çok okunan kitaplar listesinin başında yer aldı.

Ama bütün bu olup bitenler kamu vicdanını isyan ettirmeye yetmedi. İşkence uygulamasının geçmiş yüzlerce kişi, yasal yollara başvurmak yerine susmayı ve acılarını içlerine gömmeyi tercih ettiler. Günlük basın'nın güçlü gazeteleri, bir başka ülkedeki "soydaşlarımıza" yapılan baskuları kinarken, kendi ülkemizin insanlarından yükselen teryatılara sırnlarını kapadı. Devlet Başkanı her fırsatta "işkence iddialarının ükenin dışındaki itbarın sarsmamış amaçladığını" yinelemeye devam etti.

Ülkenin yakın siyasi geleceğini belirleyen ara seçimlerinde, bu konuyu kamuoyunu etkileyebilecek cărihikta bulmadılar ki, ne muhalefat partileri seçim konuslarında işkence sorununa eğildi, ne de iktidardaki partisi bu yönde kendini savunma gerekini duydu. SHP'li bazı milletvekilleri işkence olaylarıyla ilgili kişisel çabalar, partinin ana muhalefat politikasına yansımadığı gibi, içerdiken eleştiriye uğradı. 12 Eylül 1984'teki müdürlüklere karşı en serî eleştirileri yönetmekten çekilmeyen Demirsel-Cindoruk ekibi, bu konuya ağızlarına bile almadılar.

Sonuçlanan birkaç davada hükm giveler dışında, işkenceler ve onları bundan yonelen güvenlik yetkilileri huzur içinde aramızda daşıyor. SHP Milletvekili Fikri Sağlar'ın yakınlarında İçişleri Bakanına

verdiği soru önergesi, dosyasını gözden geçirliğimiz zaman, resmi kayıtları "işkenceden olduğu saptanın ve gözaltına alındıktan sonra akitbeli bellî olmayan" kişilere ait listedeki 253 olaydan 37'sinin 1984-85-86 yıllarında, yanı toplumumuz "demokrasije geçi" sürecini "başarıyla" tamamladıktan sonra meydana geldiğini görüyoruz. Unutulmasın ki bunlar sadece basına yansıyan ve mahkeme tutanaklarına geçen olaylardır. Demek. Sorun kimlerinin görmek ya da göstermek istediği gibi, acılı bir geçmişin arşivlerinde kalmıyor, sürüp gidiyor.

Ohalde burjuva demokrasisinin asgari koşullarının yerine getirildiği herhangi bir ülkede parlamento ve kamuoyunu ciddi şekilde sarsacak boyutlarındaki bu olaylar karşısında bizim gösterdiğimiz duyarlılığı ve çekingenliği nasıl açıklıklayacağımız? Özellikle ara seçimlerinde 12 Eylül'ün dayatıldığı sınırlı demokrasi çerçevesini artık genişletmek istedığını dile getiren toplumumuz, bu insanı acılarla karşı nasıl bunca sessiz ve tepkisiz kalabiliyor?

Bu konunun kamuoyuna yeteri kadar duyurulmadığını ya da bizim tepkisiz bir toplum olduğunu ileri sürebilir miyiz? Haftalık ve aylık yayınlarının sadece 15-20 bin kişilik bir okur-yazar kesiminin içinde kaldığını, en etkili kitle iletişim araçlarından günlük basın ve TRT'de işkencenin hiçbir zaman gündeme gelmediğini kabul etsek bile, 1980'den beri binlerce insanın başından geçen sorgulama, tutuklama ve "hapislik" deneyimlerinin kulaktan kulğa yayılmadığını düşünmek olanağı yok. Anadoluhun her yanında bir yakam ya da akrabası bu "tezgahian" geçmiş en az birkaç aile var.

Gelen olarak bireysel haksızlıkların ve acıları ancak aile, dost, hemşeri gibi feudal bir ilişkî zinciri içinde paylaşabilen insanlarımız, bu acının sorumluların başka bir birey, aile ya da hemşeri grubuya, pekâla ortak tepki de gösteriyor. Kan davalı, köy ve mahalle kavgaları ya da futbol maçlarında olağanüstü boyutlarda varan "dayanışma duygusunu" düşünürsek, toplumsal duyarlılık ya da tepki eskiğinden de herhalde söz edemeyiz.

Fakat yakınlık bağı ne olursa olsun, bireysel acının ya da haksızlığın uygulayıcısı devlet'te, bu tepki ve duyarlık esigi birden bir yükseliyor. Burada, bir yandan bireyle devlet arasındaki erişilmez uzaklığın

kavranmasını güçleştirilen soyutlama efsikliği, öte yandan da devlet'in tartışılmaz güçlüğü karısında bireysel iradenin kendisini silme mekanizmaları rol oynuyor. Diyalim, hayat pahalılığından yakınından sorumluluk zincirini bakkal, kasap, toptancı ve kabzıma'dan öteye götürmemeyen, devletin ekonomik tercihlerini, sınıfta yapısını sorgulamayan düşunce sistematik, poliste işkence gören yakınının suçlusunu, karakol polisinin ve komiserinin üstündeki bir "makam'da ve siyaset otoritesinde arayamıyor. Devlet ve siyasi otoritenin karşı gelinmez gücünün simgesi olan polis ise, sade yurtaşın katandası, ya devletin "emir kulu" ya da doğrudan doğrula devletin kendisi olarak şekilleniyor. Her iki halde de, suç kavramı bir türlü neilige kavuşturulamıyor, suçlu aramak ya da hesap sormak fikri, bireyin kendi gerçeklik dünyasına sağlamıyor. Bu baraj aşıldığında da, karşısına daha karmaşık ve içinden çıkmaz güçlükler diziyor. Once şahsında devleti simgeleyen polisi, Jandarmayı gardıranı suçlayabilecek cesareti bulması gerekiyor. Bir yıllık "hikmetinden sual olunmaz" güçlü devlet geleneğiyle yoğunlaşmış sıradan yurtaşın bu cesareti göstermesi hiç kolay bir iş değil. Kültürümüzde devlet ancak anonim türkülerde ve ağıtlarda suçlanabilir.

Sıradan yurtaşın bu barağı da aşığına versayarsak bu kez "devletin polisi"nden, "devletin mahkemesi"nde hesap sormaya aklının yaraması gerekiyor. Çünkü çok haklı olarak, mahkeme onun bilincinde bireyler arasında uyuşmazlıklara çözüm bulan "devlet kurumu" olarak yerelmiştir. Yasama gücünün, yürütme gücünü yargılayabileceğinin anlayışının Büyük Millet Meclisi'nde bile yadrigandığı bir ülkede, yurtaşın polisten mahkemedede hesap sorabileceğini, kavramakta güçlük çekmesini doğal karşılık zorundayız. Bir an için yurtaşın bu bilince ulaşlığını ve güven içinde işkenceden hesap sormaya karar verdiği düşünelim: Bu kez de insanı yıldıran bir adlı bürokrasiyle uğraşmak, dava'yı alabilecek cesareti ve sabır sahibi avukatlar bulmak, mahkeme masraflarını karşılamak, belge ve tanık topiamak, içinden çıkmaz tıbbi raporların ve "adlı tip müdaelalarının" peşinden koşmak gerekiyor.

Belirli bir yere varmış ya da sonuçlanmış işkence dâvalarının dosyalarını incelediğimiz zaman, siyasi dâvalarda suçlama ve suçu kanıtlama yolunda olağanüstü kolaylıklar bulan adlı bürokrasının, işkence suçu konusunda nasıl asılsız engeller çıkardığını apaçık görüyoruz. Adalet Bakanının "işkence bir insanlık

"Toplum olarak alnímiza kara bir leke gibi yapışan işkenceyi ortadan kaldırmanın yolu 'yasal' değil 'siyasal' dır."

"Görev hiyerarşisi, sanıklan bir an önce senaryoya uygun itiraflar alınmasını beklemektedir."

suçdur. Tespit edilenler mahkum edilmişlerdir dediği günlerde. "Behçet Dinler'in İşkenceden Öldürülmesi iddiasıyla açılan davada, beş sanık polis memurundan hiçbirinin mahkemeye bile çıkmadığında tanık oluyoruz. Tunceli'de aranan kocasının izini sürmek amacıyla, yakınlarda kocasıyla cinsel ilişkide bulunup bulunmadığını sağlamak için, karsını doktor muayenesine çıkarmak gibi aklı almadır yöntemler icat eden emniyet örgütü. Dinlerer davasında, kendin bünyesinde çalışan sanık polis memurlarını bulup mahkemeye çikaramıyor. Aynı davada ki tanık polis memurlarının ise, biri Belçika'da biri de İsviçre'de görev olduktan için ifadeleri alınamıyor ve avukalların, bunların ifadelerinin Emniyet Genel Müdürlüğü aracılığıyla alınması istegine karşı, mahkeme başkanı "bunun en az beş senे sürecekini siz de biliyorsunuz" diyor (Yeni Gündem 19-25 Ekim 1986).

Yillar önce bir dernek üyesi, bir yazı, bir konuşturma nedeniyle "güvenlik soruşturması" sonucu, binlerce insan ise almayaçan ya da işten atan devlet aygıt, İşkence yaptığı 4 kişiden üçünün sakat kalmamasına birinin ömesine neden olmak iddiasıyla yargılanan, 13 ay 20 gün hapis cezasına çarptırılan ve bu cezasi ifaç edilen Emniyet Amiri Kemal Kartal'ın Sakarya Emniyet Müdürlüğü emrine atamasını yapıyor. Adalet Bakanı "Hükümet İşkence suçuna hoşgörülüytle bakıyor. Muhterem basının İşkence meselesinde zaman zaman değişik görüşler ileri sürümesi kendi toplumumuz, kendi insanımıza karşı haksızlıktır" derken, Kemal Kartal davasında aygıt, bir kişinin ölümüne, üç kişinin sakat kalmamasına neden olan İşkenceciye 13 ay 20 günlük bir cezayı uygun görüyor. İfaç suçluyu sadece 5 ay hapse atıyor ve adaletin eli-kolu olan emniyet aygıt, "bu cezanın memuriyete engel olmadığını" ileri sürerek adı geçeni yeniden göreveye deviyor. İş bu kadarla da bitmiyor, aynı olayda başına bıgli verdiği iddia edilen "Eskişehir Emniyet Müdürlüğü kadrosunda görevli polis memuresi 34 yaşındaki Nurhan Varlı, Emniyet Genel Müdürlüğü Disiplin Kurulu'nun 1986/169 sayılı kararı ile meslekten ihraç ediliyor" (Hürriyet 18 Kasım 1986).

Daha birçok örneği sıralanabilecek bu olaylar iki türlü yorumlanabilir. Dışa dönük basın açıklamalarında İşkence suçunu mahküm eden yöneticilerin ya bu mekanizmayı önlemeye gücü yetmeyip ya da önleme istemiyor. Türkiye'de Devlet otoritesinin, kendi aygıtını bireysel çıkar ilişkilerinin söz konusu olduğu alanlarda yeteri kadar denetleyemediği öteden beri bilinir. Ancak bizde devlet memurunun, otoritenin gizli ya da açık desteği olmadan, hiçbir bireysel maddi çıkar söz konusu değişken, yasaları çiğnayarak bir yurtaşa eziyet etmeye حتا onu öldürmeye gözle almasının mümkün değildir. Sıkı yönetim dönemlerinde sorumluların yaparı ve adı mahkeme zabıtalarına "kontrgerilla" diye geçen ünlü örgütün bile, düşpedüz emir-komuta zinciri içinde çalışan görevlilerden ibaret olduğu, eski sıkı yönetim sorumlularından bazı emekli generalerlerin kendi ifadelerinden anlaşılmıştır.

Işkenceyi, Devlet Güvenlik Kuvvetleri içinde, "suc işlemeye eğilimli" bazı "dengesiz" kişilerin, kontrol edilemeyecek bireysel uygulamalar gibi kabul

etmekse büssütün tutarsız bir açıklamadır. İşkencecinin toplum dışı bir tür "ruh hastası" kimliğine sahip olduğu yolundaki anlayışların hiçbir bilimsel temeli yoktur. İşkence ruhsal rahatsızlık üretir ama ruhsal rahatsızlık, İşkenceci üretmekte belirleyici neden değildir. Mahkeme tutanakları ve basında çıkan polis ifadelerinden, sonrasında başı derde giren İşkencecilerin, adeta odullendirilmeyi beklerken, haksızlığa uğramış gibi bir psikoloji içine girdikleri anlaşılmaktadır. Siyasi otoritenin, basının, TRT'nin "Komünist", "Hain" ve "Eski" diye nitelendirdikleri siyasal suç sanığı, onların gözünde belirli yasal hakları ve güvenceleri olan bir insan değildir. Görev hiyerarşisi ise, sanıkta bir an önce senaryoya uygun itiraflar alınmasını beklemektedir. Görev yerinde modern elektrikli cihazlar, falaka, cop vb araçlar hazırlır. Bu tabloya bir de sorgucunun kişiliğini, kültür düzeyini, koşullanmışlığını ve hedefini şarşmış ökşesini katarsak, siyasi suç sanığına insan muamelesi yapmasını beklenenin fazla iyimserlik olacağını daha iyi kavrarız. Sadece bizim toplumumuzda değil, otoritenin özgür bireysel iradeye egemen olduğu her toplumda İşkence uygulayacak dengeli, uyumlu, binlerce "iyi aile baba" bulabilirsiniz. Bu otorite siyasal olabileceği gibi, dinsel ya da geleneksel de olabilir. Psikoloji alanında yapılan deneyler çalışmalar, siyasal ya da dinsel güç şorheitenin egemen olmadığını Batılı toplumlarda da, biliçsiz ve bağımlı kişilik yapısı nedeniyle, bu kez başka güç odaklılarının otorite haline dönüşerek, özgür bireysel iradeyi kolaylıkla silibileceğini göstermiştir. Uyarı diye adı çikmiş Batılı toplumlarda devletin göz yumması halinde, herhangi bir güç odağını en canavarca İşkencecileri uygulayabilecek yüzlerce insan bulması işten bile değildir. Ne var ki, bu toplumlarda birey, devlet karşısında bizdeki kadar savunmazır değildir. Devlet göz yumsa bile, haksızlığa uğrayan ya da İşkence gören bireyi savunacak, gerçekten bağımsız mahkemeler ve özkar baskı kurumları bulunabilir.

Cagımız henüz dünyanın hiçbir yerinde haksızlık etmemi, ezmemi, İşkence yapmayı ve öldürmemi kabullenemeyecek insan türünün tümüyle yok edemediği gibi, tek tek bireylerin, bir başkasının uğradığı haksızlık karşısında korkmadan isyan ederek, güçlü bir kamu vicdanı oluşturabilecek erdem düzeyine de ulaşramamıştır.

Ohalde nereden bakarsak bakalım, bu insanlık dışı uygulamanın sorumluluğunu, donup dolaşıp devlet aygıtlına dayandığını kabul etmek zorundayız. Hele yukarıda belirttiğim gibi "güçlü" devlet形象ının neredeyse kutsallaşlığındı, bizim toplumumuzda devletin "İşkence yasaları göre suçtur, dilayen mahkemeye hâvurabilir" diyerek sorumluluktan sıyrılmış hiç mümkün değildir.

Devletin emniyet örgütü İşkence sanığını mahkemeye çıkarması veya İşkence suçusunu yeniden görevde attırsa ve bir mahkeme başkanı ifadelerin alınmasının bile "beş yılda" bitmeyeceğini itiraf ediyorsa, Devlet İşkenceciye arkası çıkarıyor demektir.

Siyasi otorite, "resmi ideoloji"ye ters düşen görüşleri "vatan hainliği" ile suçluyorsa, "devletin emir kulu" olarak koşullandırdığı güvenlik güçlerine, "siyasi suçluya İşkence yapılabilir" yolunda en azından cesaret veriyor demektir. Yönetim, idam hükümlüler için "onları asmayip da besleyelim mi?" diyeysa, güvenlik görevillerine ve cezaevi sorumlularına "intaz" çağrı yapıyor demektir.

Oyleseyse toplum olarak alımiza kara bir leke gibi yapılan İşkenceyi ortadan kaldırmakın yolu "yasal" değil, "siyasal" dir. Politik ufukları "piyasa ekonomisi"nden öteye geçmeyen sözde liberaler, demokrasiyi siyasal haklarının geri verilmesinden ibareti olan, günümüzün demokrasi havarileri, kendi dışındaki solu çizgi dışı kabul eden sosyal demokratlar, dünyanın her demokratik ülkesinde legal örgütlenme hakkına sahip olan siyasal görüşleri içlerine sindiremediği sürece İşkence nin dolaylı suç ortaklısına devam edeceklerdir.

“24 OCAK EKONOMİSİ”NİN “RASYONEL”İ

Günümüzde Türkiye ekonomisindeki tekelciliğin eriştiği boyutlarda ekonomiye müdahaleyi daha azaltmak, yani ‘ekonomiyi liberalleştirmek’ istense de yapılabilecek, fiilen uygulanabilecek bir şey değildir.

24

Ocak kararları Türkiye ekonomisinde dönüm noktası olarak değerlendiriliyor. “Kararlar”ın alındığı tarihte Başbakanlık Müsteşarı olan ve kendisi “kararlar”ın kotarılmasının, daha sonra da uygulanmasını başıbaşa sorumlusı, bir diğer deyişle “24 Ocak Ekonomisi”nin “mimarı” olarak takdim eden Başkan Turgut Özal, bu kararlar sayesinde Türkiye ekonomisinin “yapısal” bir değişiklik geçirdiğini iddia ediyor. Özal’ın “yapısal değişiklik”ten kasti ekonominin “liberalleştirilmesi”, Buna göre devletin ekonomiye müdahalesi aşağıye indirilecek, pazar ekonomisinin doğal işleyisi için gerekli ve elverişli şartlar sağlanacak, böylece uzunca sayılamaası gereken bir sürede (Özal “en çok 4 yıl” diyor.) ekonomi istikrara kavuşacak ve daha sonra da liberal ekonominin kuralları doğrultusunda hızla gelişecekti.

“24 Ocak kararları”nın alındığı tarihten bu yana yaklaşık 7 yıl, “kararlar”ın gerektiği politikaların etkin bir şekilde uygulanabilmelerinin fiilen imkan dahilinde girdiği 12 Eylül 1980 tarihinden bu yana ise 6 yılraşın bir süre geçti. Yani “24 Ocak ekonomisi” 4 yıldan hayli uzun bir süredir yürürlükte. Ama Türkiye ekonomisi bir türlü vaad edilen “istikrar”a kavuşmuş değil. Enflasyon hızı yükseliğini koruyor, dış ticaret açığı büyümeye devam ediyor, kalkınma hızı mitemeważî yüzdeleri aşamıyor, yatırımların önu açılmıyor, toplam dış borç miktarı artıyor ve il... Önümüzdeki dönemde de savadığımız -ve saymadığımız- ekonomik göstergelerde düzelmeler olacağını bir birliği yok. Dolayısıyla ekonominin istikrara kavuşturulmasını olduğren “24 Ocak politikası” varlığını koruyacak gibi gözüüyor. Böylece tanımı ve işlevigereği geçici olması gereken “istikrar programı” kahci bir nitelikle bürüneniyor. Bir istikrar programı kahciaşıyorsa bunun anla-

mı o ülkede ekonomindeki istikrarsızlığın da kahcilaşığıdır. Bir başka deyişle “24 Ocak kararlarına sadıq ve bunları uygulamayı sürdüreceğiz” demek bu kararların, ekonominde istikrarı sağlamak bir kenara, istikrarsızlığı devamlı yeniden ürettiğinin ve üretmeye devam edeceğini itiraflı demektir.

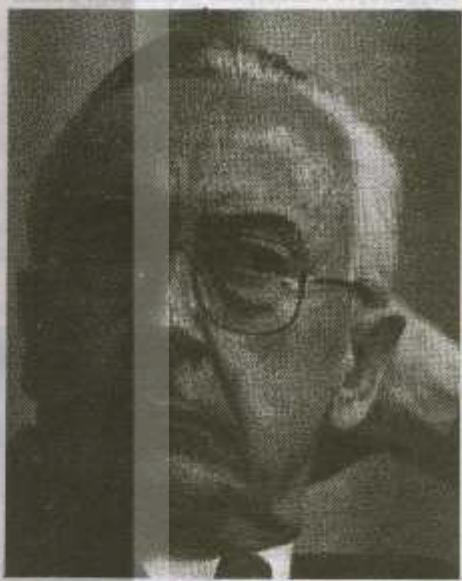
İstikrarsızlığın kronikleşmesi

“24 Ocak kararları” doğrultusunda Türkiye ekonomisi “yapısal” bir değişiklige uğradı ise bunu “ekonominin liberalleşmesi”nde değil, istikrarsızlığın kronikleşmesi daramak daha doğru olur. Gerçi istikrarsızlık da Türkiye ekonomisi için yemi bir olgu değildir. Hatta demibeşil ki, en azından İkinci Dünya Savaşı’ndan bu yana ekonominde istikrarsızlık Türkiye’nin başta gelen meselelerinden birisi olmuştur. Ama yine de -hic olmazsa sermaye sahipleri açısından- 50’li, 60’lı ve 70’li onyılların bir kısım dönemleri istikrar göstermiştir. Şimdi ise böylesi dönemler Kaf Dağı’nın ardından gibi görünüyor. Türkiye ekonomisinde “yapısal” bir değişiklik söz konusu ise, bu olsa olsa eskiden arada bir de olsa gelen istikrarın artık hayalden oteye geçmeyeceği bir ekonomik yapıya ulaşmış olmalıdır.

“Ekonominin liberalleştirildiği” ıddiasına gelince bunun ne kadar gerçeklik payı taşıdığını söz götürür. Bugün devlet, 24 Ocak 1980 öncesi ile kiyaslandığında ekonomiye belki de daha fazla -ki çoğu ekonomistin görüşü bu doğrultuda- müdahale ediyor. Bu müdahalelerin liberalleşmenin önünü açtığı iddia edileceksse, bu ne “önünü açma”nın sınırsızlığı, ne de liberalleşmenin esprisiyle bağdaşır. Zaten günümüzde Türkiye ekonomisindeki tekelciliğin eriştiği boyutlarda ekonomiye müdahaleyi daha azaltmak, yani “ekonominin liberalleştirilmek” istense de yapılabilecek, fiilen uygulanabilecek bir şey değildir. İktidarda kim olursa olsun devlet, günümüz Türkiye’sinde ekonomiye müdahale etmek, eğer ekonominin istikrara gerçekten kavuşturulması söz konusu ise bu müdahaleyi daha da yüksek dozda yapmak zorundadır.

Ama “ekonominin liberalleşme”den kasıf kısa sürede yükünü tutma imkanlarının Cumhuriyet tarihimin hiçbir döneminde görülmemiği ölçüde bollaşması ve bunu paralel olarak lüks ve fuzuli tüketimin alabildiğine azması ise o zaman bu iddianın doğruluğu en ufak bir kuşku götürmez. Örneğin hayatı ihracattan vurgun vurmak veya “benim mercedesim daha pahalı” yarışmasına girmek Türkiye de hiçbir zaman bugunku kadar serbest olmamıştı.

Aslında istikrarsızlığın kronikleşmesini de ekonominde yapısal bir değişiklik olarak görmemek gerekir. Çünkü istikrarsızlık mevcut ekonominin, Türkiye kapitalizminin onmaz hastalıklarından sadece birisidir. Ekonomindeki sancının, genel bunalmının menşei bu yapının kendisidir. Bu yapı, yani Türk ekonomisine öz ve biçim kazandıran üretim ilişkileri -ve bunların içinde bilhassa tayin edici öneme sahip kapitalist metropollere bağlı-, tekeli ilişkiler- varlıklarını korudukları sürece ekonomindeki istikrarsızlığın üstesinden gelinmesi ihtiyalî son derece zayıftır.

▲ IMF Başkanı Camdessus “bir kuş tutmuş..”

Oyleyse “24 Ocak ekonomisi”nde neden ısrar ediliyor? Boylesine başarısız olan, en azından onu uygulayanların başlangıçta ilan ettikleri hedeflere ulaşılması aradan 7 yıla yakın bir süre geçtiği halde mümkün kılmanın -ve bu gidişle de mümkün kılacağı benzeyen- bir ekonomi politikası için hâlâ daha ısrarla savunuluyor ve sık sık “24 Ocak’ın prensiplerinden dönüs olmayacağı” vurgulanıyor? Neden bu ekonominin başka “alternatif” olmadığı, “tartışılmaz bir muta” kesinliği ile ileri sürülebiliyor ve sosyo-ekonomik formasyonda nitel değişikliklerden yana olanlar dışında kimse de چکip gerçekten dış dokunur bir alternatif getiremiyor? “Yegane çözüm” olduğu ileri sürülen “çözüm”的 çözüm olmadığını hayatın kendisi kanıtladığını gör hâlâ daha bu yolda ısrar ediliyorsa bunun bir “hikmet”i olması gerekmeli mi?

Gerekir ve vardır da.. Ama bu “hikmet”i

“Hayali ihracattan vurgun vurmak veya ‘benim mercedesim daha pahalı’ yarışmasına girmek, Türkiye’de hiçbir zaman bu kadar serbest olmamıştı.”

ekonominin istikrara kavuşturulmasını olduğren “24 Ocak politikası” varlığını koruyacak gibi gözüüyor. Böylece tanımı ve işlevigereği geçici olması gereken “istikrar programı” kahci bir nitelikle bürüneniyor. Bir istikrar programı kahciaşıyorsa bunun anla-

isterseniz "24 Ocak ekonomisi"nin *rasyoneli* diyećim buna "24 Ocak kararları"ni kotaranların ve uygulayanların iddialarında değil ki olmadığını gördük—"24 Ocak ekonomisi"ni *dayatınanların amaçlarında* ve bizzat bu ekonominin işleyi mekanizmasında bulabiliriz.

1970'li yılların panoraması

"24 Ocak ekonomisi"nin "rasyoneli"ni görebilmek için 1970'li yılların sonuna doğru Türkiye ekonomisinin panoramasını, çok kısaca hatırlatmakta yarar var.

1970'li yılların ortalarında Türkiye sanayii canlı ve hareketli bir dönem yaşıyor. 12 Mart döneminden çıkışta Merkez Bankası rezervleri geçmişte hiç crıslımedik miktara ulaşmış. Buna özellikle işçi dövizlerinin sağladığı imkan eklenince sanayi yatırımları büyük teşvik görüyor. Ve daha sonraları işadamlarımızın "altın çağ" diye adlandıracakları bir dönem başlıyor.

Ozellikle 1960'lı yılların ikinci yarısında ilk "büyük" atılımını yapan özel sektör sanayinin başlica özelliği *montajcılıktu*. 1970'li yıllarda özel sektör yatırımlarında da bu olgu varlığını koruyor. Sanayide üretilen malların üzerinde "Türk Malı" damgası var ama üretimde kullanılan ithal malı ham madde ve ara malların maliyetteki oranı çok yüksek, bazı hallerde yüzde 80'lere, hatta yüzde 90'lara ulaşıyor. Bu hammadı ve ara malların ağırlıklı bölüm ise Batı'nın metropollerinden veya onların kontrolündeki mührklardan ithal ediliyor. Öyle ki, bu ithalattaki aksamların sanayi üretimi son derece olumsuz yönde etkilememesi mümkün değil. Kisacasi sanayi, hem döviz imkanlarına, hem de kapitalist metropollere sıkı sıkıya bağımlı.

Türkiye sanayisinin ikinci önemli özelliği *İç pazaraya yönelik bir yapıya sahip olması*. Bu durum, "yerli sanayinin korunması" gereğisiyle bilerek seçilmiş bir tercihin sonucu. Dış pazarlar adeta kurtlar sofrası ve Türk sanayi ürünlerinin -isterse büyük oranda ithal girdileri ihtiyaç etsin- bu pazarlarda rekabete girmesi imkansız denecek kadar zor. Üstelik kalitenin yanı sıra itinalı ambalaj, nakliye, pazarlama v.b. ilave denebilecek "külfetler" var dış pazarın. Oysa gümruk duvarlarının güvencesi altında, kalite, ambalaj, pazarlama v.b. konularda fazla külfetlere girmeksızın, üstelik ihracatın gerektirdiği formalitelerde lüzum kalmaksızın iç pazarda, yine iş adamlarının deyişiyle "yok satmak" mümkün. Tabii, böyle yapısallaşan bir sanayinin ürünlerinin iç pazarda devamlı müşteri bulması lazım. Bu problemin çözümüne de 1970'li yıllarda gelir bölüşümünde, son derece adaletsiz olan eskilere nisbetle olumlu denebilecek (ücretlerin ve aylıkların milli gelir içinde en yüksek oranlara bu dönemde ulaşlığını hatırlayalım) gelişmelerle sağlanıyor.

Sanayinin bir başka özelliği ise *tekelci* yapısı olması. Bu nedeniyle iç pazarda rekabetin belirleyici rol oynamaması, imalatın kalitesinin yükseltilmesi doğrultusunda kaygı ve girişimlere yol açmadığı gibi malların fiyatlarının da, kârı azamileştiren sevivelerde belirlenmelerini mümkün kılıyor.

Ana hatlarıyla böyle yapısallaşmış bir ekonominin Türkiye şartlarında uzun sayılacak bir dönemde bunalma düşmesi kaçınılmazdı. Çünkü hem sanayinin, hem de yeni yatırımların gerektirdiği döviz miktarı gün geçtikçe kabarıyor, buna karşılık döviz getirici kaynaklar ya yerinde sayıyor, ya da daralyorlardı. 1970'li yılların ikinci yarısı-

nın ortalarına gelindiğinde Batılı metropolere alabildiğine bağımlı Türkiye ekonomisi de hemen hemen karaya oturmuştu. Zamanın Başbakani "70 sente muhtaç" kalmış olmaktadır yakınıyordu.

Döviz getiren başlica kaynak olması gereken ihracatın ağırlığını hâlâ daha tarım ürünleri teşkil ediyordu. Bunların ihracında ise ithalattaki artışı karşılayacak bir artış söz konusu değildi ve olamazdı da.

Süleyman Demirel "tüyülerini yoldus.."

Dış ticaret açığının kapatılmasına yardımçı olan öteki döviz kaynakları da zamanla yetersiz kalınmaya başlıdilar. İşçi dövizleri başlangıçta can kurtaran simidi işlevi görmüştü. Ancak bir noktadan sonra işçi dövizleri de yetersiz kaldılar.

Diğer döviz kaynaklarından turizm geliri, net girdi söz konusu olduğunda çoğulukla eksi bilanço veriyordu. Dış mütahhitlik hizmetlerinin ise dış dokunur bir döviz kaynağı olamayacağı anlaşılmıştı.

Sonuçta döviz ihtiyacını gidermek için tek bir çare kalmıştı: *dış borçlanmalara hız vermek*.

Ozellikle kalkınmaka olan bir ülke için dışardan sağlanacak kredilerin hayatı olduğu bilinir. Bu krediler elverişli şartlarda alınırlar ve yerinde kullanıllarsa, ülkenin kalkınmasında inkâr edilemeyecek katkıda bulunurlar. Öyle ki, bu kredilerin kullanılması sayesinde, hem ülke döviz açığını katabilsin, hem de ekonomi, kredilerin ana para ve faizlerini vaktinde geri ödeyecek bir yapısallaşma doğrultusunda gelissin.

Oysa 1970'lerin ikinci yarısından itibaren Türkiye, şartları en elverişsiz ve ağır olan kredilere dahi "yılana sarılı" gibi sarılıyordu. Bu tür döviz imkanları en yararlı olabilecek doğrultuda değil, döviz deliliğini kapamak için son derece savruk bir biçimde kullanıyordu. Bunun sonucunda da Türkiye'nin dış borçları hızla kabarıyordu. Ve asıl önemli, Türkiye ekonomisi bu borçların geç de olsa geri ödenebileceği bir gelişme perspektifini hiç mi hiç göstermiyordu. İşte "24 Ocak kararları"nın alınmasının ve uygulamaya konulmasının rasyonelinin temelinde vatan başlica olduğunu.

"24 Ocak"ın esas minarının Uluslararası Para Fonu (IMF) olduğu biliniyor. IMF'nin ise sadece Türkiye için değil benzer durumda her ülke için belli bir reçetesini olduğu da biliniyor. Bu reçetenin hedefi dış borçlanması açmaza girişim olunan ülkelerin dış borçlarını geri ödeyebilecek bir politikaya zorlantırır. Burada da IMF'yi ilgilendiren ilk başta kreditörlerin çıkarları. Ama kim IMF karşıtı kişilerin sandıklarının aksine, ülkenin özgür şartları, ekonomik durumu, hangi uygulama-

lara gidilirse dış borç meselesinin çözümünde gelişmeler olabileceği vb. konular da IMF'yi ilgilendiriyor. Çünkü IMF'nin reçeteşi kalkınmaka olan ülkeyi Batı'nın metropollerine daha sıkı bağlanmayı da içeriyor.

IMF'nin önerileri nelerdi?

1970'lerin sonuna gelindiğinde IMF'nin Türkiye'ye önerdiği ekonomi politikasının özeti şuydu: "Madem ki dış kaynak problemini çözmemiştiniz, borçlanıkça daha borçlanıyorsun, öylese dış ticaret açığını kapat, bunun için de ihracatını artırabilirsen artırm ama ithalatını mutlaka kıs."

Ithalatın kısıtlaması demek, başlica, 1) yatırımların asgari düzeye indirilmesi, 2) iç pazarın yönelik sanayi imalatının ve bir ölçüde hizmetlerin azaltılması demek. Çünkü döviz harcamaları en çok bu iki alanda yoğunlaşıyor. Özellikle de sanayide kullanılan ithal mali makina teçhizat, hammadde ve ara mal lar ithalatın ağırlıklı bölümünü oluşturuyor.

1970'li yılların sonuna gelindiğinde yatırımlar zaten asgari seviyede seyrediyordu. Dış kaynak yetersizliğinden pek çok proje yarı kalmış, ya da hepten terkedilmiş durumdaydı. Kisacasi yatırımları daha da kısıtla surctüyle yapılabilecek döviz tasarrufu fazla önem taşımıyordu. Bu durumda iç pazarın yönelik sanayi imalatının kısıtlaması daha da önem kazanıyordu.

İç pazarın yönelik imalatın azaltılması için iç pazardaki talebin kısıtlaması lazımdı. Bunun da zorunlu şartı iç pazardaki alım gücünün düşürülmesiydi.

Alım gücünün düşürülmesinin yollarından biri yüksek fiyat politikası izlenmesi olabilir. Nitelikim "24 Ocak kararları"ndan ilk uygulamaya konanlar KİT ürünlerine getirilen astronomik zamlar olmuşlardır.

Ancak yüksek fiyat politikası tek başına yetmezdi. Nitelikim yetmiyordu da. 1977'nin ikinci yarısından sonra başlayan, o dönemde kadar görülmediği fiyat sıçramaları sonucunda enflasyon başımı alıp gitmiş. Döviz kılığı yüzünden fabrikalar peyderpey paydos edecek duruma gelince "kendi dövizini kedin bul" yoluna gidilmesi sonucunda, döviz için başlangıçta yapılan çite ödemenin bedeli maliyete katlıyordu ve fiyatlar hızla yükseliyordu. Bunu dengelicebilmek için, özellikle işçiler, o günlerin şartlarında sendikal haklarını kullanarak toplu sözleşmelerini, enflasyonu iyi kötü karşılaşabilecek oranda gerçekleştirebiliyorlardı. Böylece fiyat-ücret spirali, bir ölçüde ücretler aleynine olarak, hızla turmuyordu. Ayrıca döviz eksikliğinden sanayi hayatı düşük kapasitede çalışıyordu ve mal arzı azalmıştı. Bu olgu da talebi yükseltici bir faktör olarak rol oynuyordu. Talep yüksek olduğu sürece de sanayideki iç pazarın yönelik üretim eğilimi canlılığını koruyordu. Bunun anlamı ise, sanayinin ihtiyaçları döviz talebinin yüksekliğini koruması demekti.

Sanayideki kapasite düşüklüğü dış pazarın yönelik imalatın canlandırılması doğrultusunda kullanılsayıdı yine dövizde ihtiyaç olmayacağı mıydı? Elbette olacaktı ama bu döviz ihtiyacı iç pazar için imalattaki gibi *karsılıksız* olmaktan kaçacaktır ve ihracat yolundan, üstelik kâma değerinin de eklenmesiyle fazlasıyla geri dönecekti. Ne ki iç pazarda talep yüksek olduğu sürece, iç pazarın satmanın önce de gördüğümüz çeşitli avantajları nedeniyle sanayicinin dış pazarla yönelik olmuyordu. İş adamlarımız istedikleri kadar, "ne yapmışlarsa vatana ve millete hizmet ol-

sun diye yaptıklarını iddia etmeler, sermaye bildigini okur. Sermayenin ilk bildiği ise kârin azamileştirilmesidir..

Gelirlerin düşürülmesi

Yüksek fiyat politikası tek başına meseleyi çözmeye yetmediğine göre geriye tek bir çare kahyordu: İç pazarda talebi yüksek tutan gelirlerin düşürülmesi. İşte "24 Ocak ekonomisi"nin bir *rasyoneli* varsa o da bundan başkası değildir.

Bilinir, sanayi ürünleri için başlıca *yığınsal* müsteri şehrler halkıdır, gelir dağılımındaki yerleriyle söylesek başlıca *ücretliler ve aylıklar*dır. Öylese ücretler ve aylıklar düşürülmelidir ki iç pazardaki talep de kısıtlılsın.

"24 Ocak ekonomisi"nin temel içraatinin bu olduğunu bilmeyen kalmadı. Ücretlerin ve aylıkların milli gelir içindeki payının son dönemlerde izlediği seyir bunun kanıtı. 1979 yılında ücret ve aylıkların toplam gelir içindeki payı yaklaşık yüzde 33 iken bu oran 1985'te yüzde 19 civarına düşmüştür (Dünya gazetesi 29 Ocak 1986, Cumhuriyet Gazetesi 23 Şubat 1986)

Ancak hemen altı çizelim, "24 Ocak kararları", o günlerin şartlarında, ücretlerin ve aylıkların iç pazarda yaratıtları talebin IMF'nin istediği oranda kısılmamasına yetmezdi. Çünkü işçiler, toplu sözleşmelere enflasyonu karşılayacağına tahmin ettikleri ücret talepleri ile geliyorlardı ve çoğu zaman da istediklerini, yahut istediklerine yakın imkanları elde ediyorlardı. İşçilerin elde ettikleri ücret artışları da diğer aylıklara, özellikle de memur maaşlarına az çok emsal oluyordu. Kısacası iç talebin fiyat artışı yoldan kırılmış girişimleri ücretlerin de yükselmesi yüzünden istenen sonucu vermiyor.

Ancak, bilinmeyen, 12 Eylül 1980 tarihinde

den itibaren durum köklü bir şekilde değişti. İşçiler sendikal haklarından mahrum edildiler ve toplu sözleşmeler Yüksek Hakem Kurulu eliyle bağlanmaya başladı. İşte pek çok işadamı "24 Ocak kararları"nın esas olarak 12 Eylül 1980'den sonra uygulanabilme imkanına kavuşduğunu dile getirirlerken bu olguya işaret ediyorlar.

İç pazardaki talebin kısılmamasının bir diğer sonucu da enflasyonun hızlanması olacaktı. Talep kısıldığı ölçüde sanayi mallarına olan tahaccum de azalacak, böylece fiyatlar bir dengeye kavuşacaktır. Nitekim reel ücretlerde ve aylıklarda meydana gelen olaganüstü düşmeler sonucu, pek çok kimse sadece en zaruri geçim maddelerini alabilir hale geldiler ve gerçekten sanayi ürünlerinin iç pazardaki talebi azalırken enflasyon hızı da 3 haneli yüzdelerde 2 haneli yüzdelere düşmeye başladı. Ne ki enflasyon hiçbir zaman sorumluların "makul ve kabul edilebilir" buldukları seviyelere çekilemedi. Çekilmesi de mümkün değil. Çünkü toplam milli gelirin yarısından fazlasını eline geçirilen küçük bir azılığın aksılla durgunluk verecek lüks ve gereksiz tüketimi teşvik edici vergi politikalarında ısrar edildiği süreçte yükseliş enflasyon hızlarından kurtulunması imkansızdır.

İç pazardaki talebin kısılmaması demek, üretim yapısı iç pazaraya yönelik yapısal değişmiş sanayide büyük atıl kapasiteler yaratmak demektir. Oysa sanayicilerin en büyük sıkıntılarından ve şikayetlerinden birisi 1970'li yılların sonuna doğru hızla artan atıl kapasitelerdir. İşte "24 Ocak kararları"nın bir yamda bu atıl kapasitelerin dış pazaraya yönelik imalat doğrultusunda kullanılmasını öngörüyor. Ne ki ihracata yönelik üretimi adapte olmak pek çok sanayicide son derece zor geliyordu. Ancak gene aynı sanayiciler "24 Ocak kararları"nın yerinde buluyorlar ve 12 Eylül

▲ Turgut Özal *pişirmiş...

1980'den sonraki uygulamaları var güçleriyile destekliyorlardı. Özellikle dış pazarında rekabet şansı son derece az olanlar iç pazarın daralmasından şikayetçiydiler ama onlar da ücretlerin ve aylıkların düşürülmüş olmasından alabildiğine memnundular. Bu durumda iç pazarın daraltılmasına razı olmaktan ve imalatta ihracata da yönelik tedbirleri almaktan başka çare kalmıyordu. Üstelik "24 Ocak kararları" da ihracata teşvik edici pek çok unsur getiriyordu.

Bu teşviklerin *başında* yine ücretlerde sağlanan indirimler geliyordu. Gerçekten Türk sanayi mamülünün dış pazarda kalite açısından rekabete girebilmesi imkansız dennecek mertebede zordu. O zaman da kalite eksikliğinden meydana gelen açığın fiyat dü-

Prof. İzzettin Önder

Yüksek enflasyonu kaçınılmaz kılan bir bütçe

Günümüz uygulaması ile, orta ve düşük gelir grupları - yeterince - vergi yükü altında tutulmaktadır. Vergileme açısından diğer gruplara ulaşmak ise, teknik bir sorun olmaktan çok siyasal demokrasi ve tercih meselesi dir.

Bütçeler kaynak ve gelir dağılımı mücadelesinin kamusal arenadaki görüntüsünü oluşturur

Bütçeler, mekanik ve yansız başlıklarla döneme citt planlanan içraatin malî görünümü olarak kabul edilebilir. Ancak bütçeler bunun ötesinde birer siyasal doküman niteliği taşımaktadır. Bütçelerin siyasal doküman olma özelliği, içerdikleri harcama ve gelir kalemleri bileşiminden kaynaklanmaktadır. Harcama bileşimi, kamu kaynaklarının hangi grubun ve ne tür ihtiyaçların karşılanmasıyla kılınlığını, gelir bileşimi ise, söz konusu faaliyetlerin finansman yükünün topluma nasıl dağıtıldığını gösterir. Diğer tıfside bütçeler, genel halları ile, ekonomi düzeyinde yürütülen kaynak ve gelir dağılı-

mı mücadeleşinin kamusal arenadaki görüntüsünü oluşturur.

Gelişen ve kamu hizmetleri ile ilgili bilinç düzeyi yükselen toplumda, kamu kesiminin ekonomideki payı giderek yükselsin. Bu potansiyel gelişmenin önündeki tek etkili engel, vergi barajıdır. Zira, kamuşal karar organları, vergi geliri sağlayabildikleri doruk kamu harcamalarını artırabilirler. Vergi olgusu ise, vergi veren çevreler iki yönü ciddi bilinçlenmeye iter. Buralardan birincisi, kamu kesiminin sınırlarını daraltmak ve veya hizmetleri kendi çıkar doğrultularında kanalize etmek, ikincisi ise, doğrudan veya sosyolojik bir maske ile gizlenmiş olarak vergi yükünü ekonomik ve politik olarak güçsüz gruplar üzerinde yıkmaktır.

Bütçelerin ekonomideki büyüklükleri, gerçekten 1980'li yıllarda düşme eğilimi içine girmiştir. Anılan dönemin başında milli gelirin % 23-24'u dolayında pay itade eden bütçeler, son yıllarda doğru % 18'lere kadar gerlemiştir. Böylece milli gelirde göre giderek daralan bütçelerde harcama kalemlerinin gelişme trendleri oldukça ilginç görülmektedir. Bütçelerde eğitim ve sağlık gibi beşeri sermaye harcamaları çok düşük bir yer işgal etmektedir. Eğitim harcamalarının 1984-1986 dönemi ılıbarıyla bütçeler içindeki pay ortalaması % 13.9 iken, bu oran 1987 yılı bütçesinde % 11.5'e gerlemiştir. Çok cihaz olmaksızın beraber, aynı olumsuz gelişme sağlık kalemindede de görülmektedir. Zira, sağlık harcamalarının anılan dönemde ılıbarıyla bütçelerdeki nisbi payı % 3 olduğu halde, 1987 yılı bütçesindeki pay ancak % 2.8 dolayındadır. Su işleri

şüktüğü ile kapatılması zorunluğunu doğuyordu. Devlet ihracata sağladığı sübvansiyonlarla bu rekabette ihracatçıya yardımcı oluyordu ama bu kadaryet miyordu, işte bu şartlarda düşük içi ücreti, ihracatları üretiminde ve onların dış pazarda alıcı bulmalarında sanayiciye hazır gibi yetişmiş oluyordu.

24 Ocak ekonomisinin başardığı...

"24 Ocak kararları"nın ve bunların gündümünde şeşilenen ekonominin kuşkusuz başka veciheleri de var. Ama ona damgasını vuran başlıca motif iç pazardakıtalebinkiliği, bunun için de özellikle ücretlerin ve aylıkların düşürülmüşdür. İşte "24 Ocak ekonomisi"nin "başardığı" da sadecce budur. Ama bu kadarı dahi bu ekonomi politikasının 7 yıldır neden yürürlükte olduğunu ve olmaya devam ettiğini açıklar. Hatta denilebilir ki "24 Ocak ekonomisi" hemen münhasırın bu nedenle yürürlüğe konulmuştur ve yürürlükte tutulmaktadır. Yoksa başta da doğduğum gibi, resmen açıklanan hedeflerine 7 yıl sonra da ulaşamayan bir ekonomi politikasının neden yürürlükte tutulduğunu açıklamak hiç de kolay olmazdı.

"24 Ocak ekonomisi"nin "resmen" açıklanan amaçlarının hemen hiçbirini gerçekleştiremeyecek, bu politikanın esas mimarı IMF öyle bir ekonomi politikası ile öngördüğü hedefe, yani Türkiye'nin dış borçlarını ödeyebilir bir ülke haline getirilmesine acaba ulaşabildi mi? Yahut da ne ölçüde ulaştı?

Biliniyor, Türkiye'nin dış borçları devamlı yükselen bir trend gösteriyor. "24 Ocak kararları"nın alındığı tarihten bu yana geçen yaklaşık 7 yıl boyunca da dış borçlar azalmadı, arttı. 1979 yılında 13,6 milyar dolar olan dış borç 1985 yılı sonunda 25 milyar doları aştı. ("Dış borçlarımızın görünüşü", Özgün Akgün, Milliyet, 6 Mayıs 1986) Yani

6 yıl içinde dış borç yükü yaklaşık iki kat arttı. Demek ki Türkiye bu dönemde, borçlandırdan, yaklaşık 11 milyar dolar daha az dış borç ödemesi yapabilmiş. Öyleyse IMF'nin onuru de mi gerçekleşmedi?

Denebilir ki "IMF'nin onuruşunun gerçekleşip gerçekleşmediğine kesin karar vermek için bir süre daha beklenmesi gereklidir. Çünkü borç meselesi uzun vadeldir. Türkiye bugün borçları artan bir trend gösterse bile bu borçlar sayesinde gelecekte, ekonominin gelişip büyümesi sonucu trend tersine dönecek ve Türkiye borçlarını temizleyecek bir ülke haline gelecektir."

Ne "24 Ocak ekonomisi"nin mantığı, ne de mevcut ekonomik göstergeler böylesi bir perspektife işaret ediyor. Bu gidişle Türkiye'nin dış borçlarının azalmayıp devamı artacağı kesin. Ancak bir nokta var: Son dönemlerde Türkiye külliyyetli miktarlarda borç alıyor ama azımsanamayacak miktarlarda borç ödüyor. Örneğin 1985'de ödenen dış borç miktarı 3,9 milyar dolar oldu. Bu yıl ise dış borç ödemelerinin 4,3 milyar doları aşağı tahmin ediliyor. Toplam döviz gelirlerinin 1/3'ünden fazlası dış borç ödemelerine gidiyor. Bu nedenle Türkiye dış alemden belki de "borçlarına sadık" bir ülke imajı verebiliyor. Öyle olunca da dış kaynaklar, Türkiye'nin dış borçlarının devamlı artmasına bir ölçüde müsamaha gösterip, borç vermekte fazla mahzur görmüyorlar. Basında "Türkiye'nin kredi bulmakta itibar kazanmakta olduğu", "dış borç açısından güvenilir bir ülke haline geldiği" yolunda çıkan haberlerin nedeni bu olsa gerek.

Kaldı ki IMF'nin de Türkiye'nin dış borçlarının devamlı arttığını, "24 Ocak kararları"ndan sonraki 6 yıl içinde ilave 11 milyar doları aşın borç yükü yüklenmesine fazla bir itirazı olmadığı görülmüyor. Öyleyse

IMFyi esas ilgilendiren "Türkiye'nin dış borçları" meselesi değil miydi?

Hem söyle, hem değil. Bir kere Türkiye kim Latin Amerika ülkeleri gibi iflas bayrağını çekip dış borçlarını hepten ödeyemez bir ülke haline gelmiş değil. Hayati değer olan döviz girdilerinin önemli bir bölümünü dış borç ödemelerine ayırmak. Yani Hükümet IMF'nin yaptığı politikaya uymaya özen gösteriyor.

Ama asıl önemli sorun IMF'nin ne olduğunda. Burada bu konuya girecek değilim. IMF'nin "Batı"nın kontrolündeki özellikle de ABD'nin gündeminde olduğu bir sıra değil. Yani Türkiye'de olup bitenler Washington'u ne kadar ilgilendiriyorsa IMFyi de o ölçüde ilgilendiriyor. Böyle olunca "borclu ülkelerin rejimlerinin ya da problemlerinin değil, sadece borçlarının IMFyi ilgilendirdiği" görüşü de biraz yüzyesel kahyorum. Yoksa ne den IMF Türkiye'nin dış borçlarının devamlı artmasını anlayışla karşılasındı. Meğer ki Türkiye'de, ABD'nin ve "Batı"nın onayladığı bir ekonomik sistem geliştirilsin ve meğer ki bu sistemi güvenmeye alan bir siyasi rejim oluşturulup konsolide edilsin! ■

Neden IMF Türkiye'nin dış borçlarının sürekli artmasını anlayışla karşılaşır?
Meğer ki Türkiye'de, ABD'nin ve 'Batı'nın onayladığı bir ekonomik sistem geliştirilsin ve meğer ki bu sistemi güvenmeye alan bir siyasi rejim oluşturulup konsolide edilsin."

(*) TÜSİAD'ın eski başkanlarından Ali Koçman 24 Ocak kararlarının 12 Eylül 1980'den sonra "daha ciddi ve daha kararlı" uygulanabileceğini söyledi. ISO Başkanı İbrahim Bodur "12 Eylül olmasa da 24 Ocak kararları uygulanamaz ve başarılı olamaz." diyor.

karyolları, bayındırılık, madencilik v.b. gibi temel yatırımların bütçeler içindeki payları da giderek gerilemektedir. 1987 yılı bütçesinin % 16,9'unu işgal eden yatırımlar, yıllık % 50,5 hızla artan bütçede, ancak yıllık % 41'lik bir artış kaydedebilmisti.

Bu harcama kalemlerinin görevi olarak boşaltıldığı yerleri ise, iki önemli harcama kalemi doldurmaktadır. Bunlardan birincisi Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarı'nın harcaması, diğer ise borç taiz ödemeleridir. HDTM harcamaları, 1986 bütçe rakamlarına göre, % 56,4 oranında artarak, 1987 yılı bütçesi içinde % 28'lik bir yer kaplamıştır. Özel kesimi sübvansiyon vergi ladeleri ve bazı faiz ödemelerini kapsayan bu kalemler, son derece hızlı bir gelişme göstermiştir. Yine aynı şekilde hızlı gelişen bir harcama kalemi de borç taiz ödemelerini içeren, transferlerdir.

Kamu harcamalarının finansman yükünü yönlendirme çabaları, sadece giderek artan dozda ve yüksek faiz haddinde borçlanmaya başvurma politikasının geliştirilmesi yönteminde değil, aynı zamanda vergi gelirlerinin bilesiminde de yansımaktadır. Kamusal finansman yükü görevi olarak dolaylı vergiler ve dolaylı vergiler gurubu içinde de kurumlar vergisine oturtulmaya çalışmaktadır. Kurumlar vergisi, gelir vergisine oranla çok daha yüksek dozda yansıtılabiligidinden dolayı, bu oranda dolaylı vergi niteliğine bürünmektedir. Bununla beraber, kurumlar vergisinin de dahil edildiği gelirlerden alınan vergiler grubu, 1987 yılı bütçesinde, konsolide bütçe gelirlerinin % 41,8'ini oluştururken dolaylı vergilerin

payı % 44,8 dolayındadır. Her iki grup verginin de gelişme trendi izlendiğinde, birinci grup vergilerin görevi payının giderek azaldığı ikinci grup vergilerin görevi payının ise giderek arttığı gözlemlenir. Nitekim, 1982-1985 dönemi ortalaması olarak birinci grup vergilerin görevi payı % 40,5 ikinci grup vergilerin nisbi payı ise, % 30 dolayındadır.

Kamu kesimi harcamalarının finansmanında sadece bütçe gelir kalemlerinde görülen finansman araçları kullanılmamakta, bu gelir kalemlerine hiç yanıtmayan başka araçlar da kullanılmaktadır. Bu bağlamda en önemli kaynak kamu personeline yapılan ödemeler mekanizması yolu ile söz konusu personelin vergilendirilmesidir.

Kamu kesiminin yine bir tür dolaylı vergileme yeri olarak kullandığı kaynak KİT'lerdir. KİT'lerinne yapılan zamlar kesinlikle dolaylı vergi niteliği taşımaktadır.

1987 yılı bütçesinde ongörülen gelirlerin sağlanması, ancak hedef olarak sapılmış olan % 20'un üzerinde bir enflasyon ile söz konusu olabilir. Bu durumda enflasyon, sadece ongörülen vergi gelirlerinin sağlanması koşulu değil, takat aynı zamanda bu gelirlerin sağlanması hafifinde ortaya çıkacak yüksek bütçe açığının da kaçınılmaz sonucu olarak gündeme gelmektedir. Devamlı ve bol vergi kaynağı sorununu çözmemeyen bütçeler aynı bütçe açığı yaratma eğilimini içine girer.

Enflasyon spiralinin çok ciddi bir halasını oluşturan kamu kesimi, temel gelir kaynağı sorununu çözmediği sürece, tüm

yan yollara rağmen sonu gelmez bir açıma girmiştir. Gelir sorunu altındaki bütçede önce ton uygulaması olagan sınırların üzerinde geliştirildi ve böylece bazı hizmetlere özel kaynak ayrılmış, bazı hizmetlere ise gereği kadar kaynak ayırmayarak, yapay kaynak yaratma yöntemi yaygınlaştı. Yürütmeye organına da geniş yetki ve hareket serbestisi sağlayan bu sistem bir yandan bütçe hacmini düşük göstermekle, diğer yandan da kamuşal tercihlerin sıfırlamasını engellemektedir.

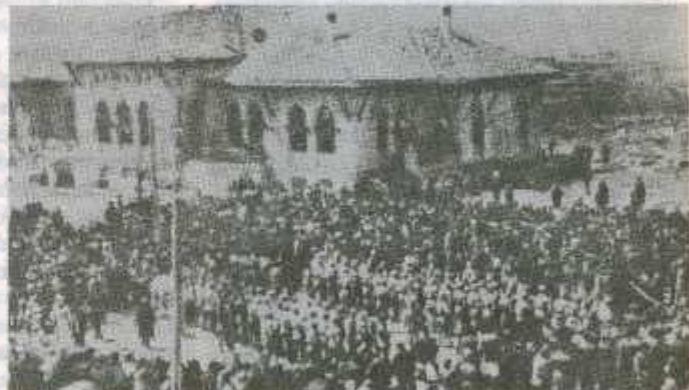
Yogun gelir sorununun bütçe hacmi ve açıkların gözlemlenmesi amacıyla geliştirilen ikinci yöntem, borç anapara tutarlarının borçlanma ve ödeme esnasında bütçede gösterilmemesidir. Örneğin 1987 yılı bütçesinde borç ihtiyaci 920 milyar lira olarak gözükmemektedir. Oysa, yine bu dönemde borç anapara ödemeleri de dikkate alırsak, borç ihtiyacı, yani bütçe açığı takiben 3 trilyon liraya yükselir.

Kamu bütçesinin ekonomide yaşanan enflasyon spiralinin önemli bir yenisinden başlatıcı olmadan ve yukarıda açıklanan like dişi yan yollara sapmadan kamuşal işlevlerini yerine getirebilmesi, vergi düzgününün çözümlemesine bağlı bulunmaktadır. Günümüzde uygulanması ile, orta ve düşük gelir grupları yeterince vergi yükü altında tutulmaktadır. Vergi ile açıdan diğer grplara ulaşmak ise, teknik bir sorun olmaktan çok siyaseti demokrasi ve tercih meselesi dir. ■

T.B.M.M. GİZLİ CELSE ZABITLARINDAN

— Efendiler! Celse-i hafiyeyi kuşat ediyorum.

KURTULUŞ SAVAŞI SIRASINDA MİLLET VE VEKİLLERİ

Konya Milletvekili Vehbi Bey: Köylü, onlar gazi biz şehit kuralının karşısında.

Bir kere de biz gazi, kasaba eşrafı şehit olsun diyorlar.

K

Kurtuluş savaşı Türkiye'sinde, ekonomi ningerliği, üretimin yetersizliği, nüfusun azlığı, mali olanaksızlıkların sıkıntıları ve savaşın finansmanında büyük güçlüklerle karşılaşıldığı bilinmektedir. Tüm bu olanaksızlıklara karşın, savaş halkın özverisiyle kazanılmıştır.

Azılıklar dışındaki Anadolu halkı köylüdür, tarımla uğraşmakta ve askerlik yapmaktadır.

Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi bir devlet olarak örgütlenmenin adımlarını atmaya çalışmaktadır.

TBMM gizli celselerinde 1921 ve 1922 yılında en çok tartışılan konulardan birisi de memurların sayısının artırılması nedeniyle yapılan harcamaların fazlalığı, yolluklar ve aylıklardır. Halkın askerlik karşısındaki tutumu ve bu nedenler, vergiler nedeniyle milletvekillerince yapılan açıklamalar, dönemin Türkiye'sinin sınıfsal yapısı konusunda ipuçları vermektedir.

Aşağıda milletvekillerinin konuşmalarından alınan bölümelerle, o dönemin toplumsal yapısından görüntüler verilmektedir.

Aylıklar, yolluklar

1922 yılı bütçesi tartışılırken Konya Milletvekili Refik Bey sunuları söylemektedir (1): "Efendiler, çeşitli bakantlıklara sevgimiz arkaadaşlarımız görevlerini yapmak için çok çabaşıyoruz ve organizasyon hizmetine ugrahımlarıdır. Geçen sene... demışım ki; efendiler çok rica ederiz, burada Babil'i teşkilatını canlandırmayalım. Masaları çoğaltılmışın,

biz buraya bir iş için geldik, bu işin etrafında toplandık. Meclis'in durumu, ordunun karargâhı niteliğindedir. Gerekirse yapılması zorunlu olan hizmetleri bizzat kendileri üstlensinler... Bayındırlık, geçensene altı yüz bin lira Bayındırlığa verilmiştir. Kararlaştırdığımız Bayındırlık bütçesi bu sene karımıza üçbucuk milyon lira olarak çıktı. Ekonomi Bakanlığı kendi bakanlık dairelerine ilişkin örgüt kuruyor. Bu da bir çok parayı gerektiriyor. Maarif öyle, Sıhhiye öyle, öyle öyle ve bu örgütçülük derdi kısmen bizimle de ilgili. Biz de bir takım örgüt hastalığma uğradık. Kazaları liva, livaları il yapmak hastalığına düşüktür. Müfit Efendi, bu örgütlenmenin, örgütlerde görevlendirilecek memurların masraflarının karşılaşamayacağını söylüyor.

Hakkari Milletvekili Mazhar Müfit Bey, milletvekili ve memur aylıklarına yapılan zamara karşı çıkıyor: "Yeni bir hastalık görüyorum: Zam hastalık... Kendimizden başladık. En ufak memura kadar zam yapalım diyoruz.

"Arkadaşlar, işte bugün de biz saat birden beri Muavazeli Maliyede toplandık ve bütçedeki 17 milyon açığı kapamanın çaresini düşünüp ve bunun için bir takım vergiler teklif edeceğiz ve işlemler duruyor, kabul ediniz diyeceğiz. Biz masrafları azaltmaya uğraşıyoruz. Bir tarafdan görüyoruz ki zam, zam, zam... Nereye gidiyoruz, ne oluyor Allah'ı kınıma? Dinleyen yok, dertleşelim. Ne oluyor? Biz zaten vergilerin yükü altında ezilen köylüyü, çiftçiyi, sanatkari bir kat daha ezecek yeni kanunlar getireceğiz. Hâlâ zam, zam..." (2).

Kütahya Milletvekili Ragip Bey'e göre, halkın TBMM üyelerinin aylıklarının artırılması görüşmelerinden rahatsızız: "Daha sonra bendeniz Karahisar'a ve Eskisehir'e gittim. Geçdiğim yerlerde bütün halkın rabbine hokki için Büyük Millet Meclisi'nin bu görüşmesinden nefret edecek derecede şikayetçiydü. Rıca ederim ahlığımız para yeterlidir ve bu sorunu uzun uzadıya söz konusu etmek uygun değildir." (3).

Oysa, Bursa Milletvekili Operatör Emin Bey'e göre verilen yolluk ve yevmiyeler yetersizdir: "Efendim, geçenlerde hatırlınızda ki yaralılara ameliyat yapmak üzere ben deniz ve diğer iki arkadaşımı cepheye göndermiştim. O zaman biz ödeneklerimizi aldtan başka günde beş lira harcadık... Eğer efendiler, ikinci bir savaş olur da git derseniz, narnıssuzum gidersem... Benim çolugum çocuğum ne yiyecek?... Aynı zamanda benim de karnum doymalı. Benim ne mecburiyetim var ki araba parası vereyim, o hastaneyeye koşayım, bu yaralının yanına gideyim?" (4).

Köylüler askere

Ya yaralısanlar, ölenler, yani askere gidenler kimler?

Vehbi Bey (Konya)- "İkinci efendiler, köylü yedi senedir, yetmiş senedir, yüz yetmiş senedir kasaba eşrafı namına öle öle usanmış, canı boğazından gelmiş. Onlar, dostlar gazi biz şehit kuralını karyüsünde. Bu kere de biz gazi, kasaba eşrafı şehit olsun diyorlar." (5).

Mehmet Şükrü Bey (Karabası Sahip)- "Dert bir değil pek çeşitlidir. Derdin birisi, mesela halkda yeni bir zihniyet ulyanmıştır. Benseñin nam ve hesabına ölemem diyor. Sen burada kal, tarlami zapet, servet ve rahatlık sahibi ol, ben de öleyim, bu olamaz diyor. Bu önemli toplumsal devrimdir, özellikle avam halk bunu anlamıştır (Gürültüler).

"Mesele o kadar basit degildir ve her halde gerçekliği ve riteliği anlaşılmalıdır (Doğu, doğru sesleri).

"Vatanın yararı gibi yükü de ortakdır. Zenginler, Kuvayı Millîye adı altında toplanarak halka, İhaliye, köylüye vergi yüklemek suretiyle halkın bükülmüşlardır. Köylü, zenginler kesesini dolduruyor diyor. Yahut Muhafazakâr Millîye'de bulunan adamlar birer birer suretle tarafını bularak askerlikten kaçıyor diyor.

"Halkın kuvvetini ikiyüzlülük yapmadan halkın eline vermelidir. Halkı hakim kılmak suretiyle ülkenin kurtulması mühakkaktır.

Bunda hamiyet gösteremezsek felaket bize çok yaklaşmıştır. Felaket mukadder ve muhakkaktır. Halkın kuvvetini, halkın iradesini hakim kılmak suretiyle mütegallibelerin (derebeylerinin), böyle üstün gelmiş kişilerin elinden işi kurtarmalıdır. Halk hakimdir diyoruz. Fakat onu söz olarak söylüyoruz ve halka da onu vermekten çekiniyoruz." (6).

Vehbi Bey (Karesi)- "Bir de firardan bahsolundu, elbiselerini giyen firar ediyor denildi ve bu mesele de bir çok kez söz konusu oldu. Acaba bunun sebebi nedir? Bunun başlıca sebebi, bendeniz sanırım ki, zengin çocukların soba başında, fıkara çocukların dağ başında kalmasıdır. Bu nedenle asker alma dairlerinde ve ev kapılarında emirberdiye alkışlar zadeğan evladı, benimle beraber dağa çıkmaz ve düşman karşısında yaşamazsa, askeri cephede durdurmak mümkün değildir." (7).

Vergiler, harcamalar

Askere köylü çocukları, fıkara çocukların giderken vergileri kimler vermektedir?

Hacı Bekir Efendi (Konya)- "Bundan 15-20 gün önce ağnam (koyunlar, keçiler) resmi zam yaptı. Bu yüzden çarşıya çıkışınızda bakınız; kesilen koyunlar hep dişi koyunlardır. Millet para bulamadığı için döllin bırakıldığı koyunları getirip satıyor.

"Efendiler 15 milyon ahalimiz var. Nüfus başına bir koyurumuz bile yoktur. Olam da biz bitirmekteyiz. Efendiler, köylü 1918 senesinde 35 kurus alındı bugdayı 1919'da 15 kurus alı. Geçen sene 15 kurus alındı, bu sene 5 kurus satıyor. Halbuki bu sene, incelettirdik- ürin hile 4 ve 5'den fazla olmamıştır. Bu sene tüm çiftçi tümüyle kesesinden yemisti, kesesinden zarar etmemiştir. Rica ederim, hiç olmazsa altlarına bir yatak, üstlerine bir yorgan, başlıklarına bir yastık, yazın güneşte, kuşları kurlarda kendilerine bir kepenek bari koyalım. Millet bitmiştir." (8).

Hasan Bey (Bütçe Encümeni M.M.) (Trabzon)- "Fakat esas itibarıyle bir kişisel kari olmak üzere arzedeyim ki ülkemde mülkellefiyet itibarıyle en muaf mülkellefiye mazhar olan sınıf ticaret yapanlardır (Yok, yok sadaları). Bendeniz arzedeyim efendim. Kazanç vergisinin incelenmesi sırasında vardığım sonuç, mesela, beş bin kurus kazanç vergisiyle mülkellef olan ticarethanenin sayısı yüzde beş varmaz. Bunun yüzde ellisinin kazanç vergisi yüzde beş oranundadır. Ticarethaneler kazanç derecesi itibarıyle ne kadar büyük olursa olsun... Beş bin lira, on bin lira kazanan adamların Devlete şimdide kadar kazanç vergisi olmak üzere verdiği para altı yüz kuruşu geçmemektedir. Geçen sene zammettiğiniz vergiden dört yüz lira, beş yüz lira kazanç vergisi veren sınırlı, son derece sınırlıdır.

"Bir de tarımla uğraşanlar sınıfının ve öbür mülkellef sınıfının mülkellefi derecesiyle karşılaşacak olursak hiç kuşkusuz su sonucu ulaşırız. Asıl gene hizmetleri sırtında çeken köylü sınıfı yüzde on oranında vergi veriyor." (9)

Toplanan vergilerin nasıl harcadığını merak edenler de var.

Vehbi Efendi (Konya)- "Milletin paraları alınıyor, fakat nereye gidiyor"... "Şimdi paşa hazretlerine bilmemiştim için soruyorum. Dilizadelelerden bir kumaş alındı. Bu kumaşın metresi 50-60 kurus olduğu halde yüz sekisen... Şimdi beyefendiler bunun üzerinde birçok ağız kavgaları çıktı. Ne oldu, ondan habermann yok." (10)

Sözümüzle temin ederim, erbabi ciddi

yettendir ve inşallah kendisini gördüğünüz zaman hepiniz memnun olacağınız." (13) söz

leriyle sunduğu Kadri Efendi'nin Meclis'e alınıp alınmaması görüşülürken Mustafa Lütfi Bey şunları söylüyor; Bendeniz Kadri

Efendi hakkında geniş bilgi verdim. Bendeniz diorum ki madem ki halka doğru gidiyoruz ve Meclisimizi Halk Meclisi yapmaya çalışıyoruz. Bunlar mütegallibedir. (Gürültüler, sözünü geri al sadaları) Ben sözümü geri alamam. Bu inkılabı yaramaz. İhtilal hükümetine kapitalist giremez (Gürültüler)" (14). ■

▲ Meclis ve Locası.

Gizli oturum zabitlerinde boşluklar var.

Zabit hatası mı yoksa gizlilikte israr mı?

(1) Yirmi Dokuzuncu İnkıbat, 5 Mayıs 1922, İkinci Celse, içinde: TBMM Gizli Ceza Zabıtları, C. 2, s. 56, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1985

(2) Yüzotuzbirinci İnkıbat, 8 Ocak 1922, Üçüncü Celse, içinde: a.g.e. s. 315

(3) Yüzotuzbirinci İnkıbat, 8 Ocak 1922, Üçüncü Celse, içinde: a.g.e. s. 313

(4) Yüzotuzbirinci İnkıbat, 8 Ocak 1922, Üçüncü Celse, içinde: a.g.e. s. 312

(5) Yirmisekizinci İnkıbat, 5 Temmuz 1921, İkinci Celse, içinde: a.g.e. C. 1, s. 87

(6) Yirmisekizinci İnkıbat, 5 Temmuz 1921, İkinci Celse, içinde: a.g.e. C. 1, s. 88-89

(7) Seksenyedinci İnkıbat, 21 Ekim 1921, Üçüncü Celse, içinde: a.g.e. C. 1, s. 195

(8) Yüzotuzbirinci İnkıbat, 8 Ocak 1922, Üçüncü Celse, içinde: a.g.e. C. 1, s. 316

(9) Yirmidokuzuncu İnkıbat, 5 Mayıs 1921, İkinci Celse, içinde: a.g.e. C. 2, s. 53-54

(10) Yirmidokuzuncu İnkıbat, 5 Mayıs 1921, İkinci Celse, içinde: a.g.e. C. 2, s. 60

(11) Yirmidokuzuncu İnkıbat, 5 Mayıs 1921, İkinci Celse, içinde: a.g.e. C. 2, s. 62

(12) Adır geçen konuşma

(13) Doksansekizinci İnkıbat, 15 Kasım 1921, İkinci Celse, içinde: a.g.e. C. 1, s. 229

(14) Doksansekizinci İnkıbat, 15 Kasım 1921, İkinci Celse, içinde: a.g.e. C. 1, s. 229

SENFONİ

Müzik, ancak senfoninin mükemmelliği ile icranın mükemmelliği bütünüleşirse kitleleri saracaktır.

Si yaseti sınıfıının çıkarlarını ifade eden bir biçim olaraak tanımlamak mümkün. Bu yüzden de sınıflar, tarihe karışmadan önce siyasetin ortadan kalkması düşünülemez. Ama egemen olan, egemenliği altındaki bağımsız siyaset yapmaktan alıkoymaya hep çalışılmıştır. Sömürünün sürdürdüğü sınıfı toplumlarda, egemenlik altındaki temel sınıfın varlığı - zaman zaman heften inkar edilmek istense bile - ortadan kaldırılamayacağına göre, onu bağımsız siyasetten yoksun bırakma çabasının en geçerli yolu örgütlerini ve sözcülerini etkisizleştirmeye çalışmaktadır. Elbet bu çaba egemenlik altındaki sınıfı siyaset yapmaktan alıkoymuyor, ancak bunu zorlaştırmayı etkisini daraltıyor.

Gelişmiş kapitalist ülkelerde de, Asya, Afrika ve Latin Amerika'nın geri kapitalizmelerinde de isleyen bir mekanizma bu. Ama elbet biçimler farklı oluyor. Geniş kitlelerin tebaa olmaktan çoktan kurtuluğu ve demokratik hakların uzun mücadeleler kazanıldığı ülkelerde iletişim ağının ustalık kullanımları gibi incealtılmış yöntemler önे çıkarken, geri ülkelerde, egemenlik altındaki açık siyasetten yoksun bırakma çabası çok vahşi biçimler alıyor. İlk hedef, emek gücünü satarak yaşayan insanların siyasi ve sendikal örgütleridir. Ardından ulkenin entellektüel yaşımini tahrif etmek gelir.

Siyaset üretmenin açık yolları kendisine kapatılan sınıf, sınıf olduğunun farkında olmaktan ve çıkarlarını savunmaktan vazgeçmedikçe başka yollar bulur ve kullanır. Ama elbet bu yollar etkisi az ve kullanımı zor patikalar, ya da daha iyi bir deyimle dar geçitlerdir. Kullanmakla - haklı olarak - ısrar edenler bu kullanımın bedelin de öderler. Bu bedel, kısa insan ömrünün uzun bir bölümünü yaşamdan koparmaktan, insan bedeninden yaşamı koparmaya kadar çeşitli biçimlerde ödemiştir. Gelecekte de ödenemeye hiç kuşku yoktur.

Eğemen olmanın aldığı bedelden daha ağır şeyle de vardır. Ülkede estirilen firtına, halkın tarihsel birikimi yetersizse, kitleleri sindirir. Bu sınımsızlık aydınlarla ve hatta egemenlik altındaki sınıfın kimi bireylerine de sıçrar. Mücadele etmek geniş kesimlerce enayilik, donmuşluk olarak algılanabilir. Mücadele edenlerden bile bu duruma uzun süre dayanamayanlar çıkabilir. Geniş kitlelerin "kolayca" boyun eğmesi aydınlar arasında "seçkin" eğilimler üretir. Geçmişte pek zorlanmadan "halkçı" ve "işçi" olabilen bu zümre, tarihsel birikim ve örgütlülük düzeyini gözönüne almaksızın halktan "bir şeyler" bekler, beklediğini bulamayınca da küser. Ya kabuğuna çekilir, ya "realist" aranıslar içine girer. Halkın büyük bölümünden kendisine "küsüldüğünü" farketmez, farkedenlerse "zaten aydınlar güven olmaz!" kolaylığına kaçırır.

Öte yandan realist aranıslar, ya reformist, ya da bunun zaten suyu çekmişsa düzgün gerici alternatiflere kadar uzanır. Ama gerici alternatif kinin gibi acı olduğundan ağıza alınabilmesi için güllaçan bir kılfcıne, ya da daha modern bir toplumdaysak şeker, esans ve boyalı karışımı bir kapsül sokulur; tutucu politikacılardan "demokrat" üretilir. Egemenlik altındaki sınıfın "robotik" alanındaki gelişmeler sonucu zaten ortadan kalkmakta olduğu yolundaki teoriler birbirini yagnınlık kazanır.

Böylece birbirine muhtaç iki kesim daha da uzaklaşmış olur. Sınıfın ileri ve inatçı unsurları daha da yalnızlaşır.

Ama tüm bunlara karşın siyaset yapmayı sürdürmekteki bu ısrar egemenlik altındaki sınıf için "olmazsa olmaz" önemdedir ve bu ısrarda yer alan bireylere hem sınıfının çıkarlarını savunmanın hem de insan olmanın şuan en ileri niteliği olan "dünyayı değiştirmeye çabasına katılma" kıvancı verir. Bu en ileri nitelikten ne olursa olsun vazgeçmemeye onuruunu bağışlar.

Siyaseti böyle sürdürmek mecbur kalınan bir yoldur. Seçilen yol değil. Elbet nisbeten geniş yollar dururken dar geçitlere dalmamak, basitçe ifade edilirse akli bir seçimdir. Tek tek insanlar akli olmayan şeyler yapşa ve fetişleştmelere gitse bile sınıfın akli kolektif olduğundan her zaman akli kalır.

Eğemenlik altındaki sınıfın bağımsız siyaset yapmasını vahşice engelleme çabaları ılıkeden ülkeye değişen biçimler alsa da vahşeti uygulayan siyasi rejimin özü hep ayndır: egemen olmanın sınır tanımaz diktatörlüğü. Ve bu uzun sürebilir. Bazen kırk yıl sürdüğü olmuştur. Ama asla kahçı değildir. Gittiğinde yerine neyin geldiği ise tamamen egemenlik altındakilerin, -toplumun nesnel koşullarında bağlı olarak - mücadele gücüne, örgütlülük yeteneğine, sınır tanımaz diktatörlüğe karşı olabildiğince geniş beraberliklerin ne kadar sağlandığına, uluslararası koşullara vb. bağlıdır. Sınır tanımaz diktatörlük bazen kaynaklandığı "temelin" giderilmesiyle ülke yaşamından tamamen çıkar, tarihe karışmış bir ibret kategorisi halini alır. Bazen bu "temel" çaresizleştir ve toplum, sömürünün sürdürdüğü bir ortamda ulaşabilecek en geniş demokrasiye ulaşır. Ama sık sık da sınır tanımaz diktatörlük yerini, daha "hafif" despotizm biçimlerine terkeder.

En kötüsü, güçten düşen sınır tanımazlığı son sözü söylemeye sıkı sıkıya clinde tuttuğu halde ilk sözü bırakması yüzünden içine düşülen "bu iş bitti" duygusudur. Oysa, baze sınırlar tanımazlık içinde bile egemenlik altındaki sınıf kendi partisiyle seçimlere girebilmisti. Ve rejimin temel niteliği hiç de değişmemiş, dışlarının dökülmemişti sonradan çok daha iyi görülmüştür.

Son sözü elinde tutan ilk sözü söyleme yeteneği tıkanınca egemenlik altındaki sınıf "açık" siyasetin alanları açılmaya başlar. Geniş kitlelere doğrudan ulaşmanın hayatı öncemi bu alanların süratle doldurulmasını gerektirir.

Alanlar dolduruldukça yavaş yavaş görürlür ki egemenlik altındaki sınıfın kurtuluş senfonisi eskisinden daha iyi icra edilmektedir. Enstrümanlar bakımı ve iyi akortludur. İceracıların kulaklıları paslanmamış, parmakları esnekliklerini yitirmemiştir. Kolektif olarak yapılan icranın iç uyumunu sağlayan ve evrensel melodive kendi yorumunu getiren "maestro" - burada kişi değil bir kurumdur - senfoninin icrasına katılan tüm unsurların melodideki değerlerini tek tek değerlendirmekte büyük bir ustalığa sahiptir. Tüm senfoni boyunca bir kez ses veren zil de, melodinin esas unsuru olan kemanlar kadar ciddiye alınmaktadır. Müzik ancak senfoninin mükemmellığı ile icranın mükemmellığı bütünüleşirse kitleleri saracaktır çünkü.

Tüm orkestranın açık sahnede bu başarısı, kapalı geçen onca yıl senfoninin icrasından vazgeçememekle mümkün olmuşdur. İceracılar sabırlı çabalarının bu sonucu varmasından mutlu, senfoniye katılanlar "müziğin" büyük gücünden gururludur. "Crescendo, animato, furioso!"

Sesi gitgide yükselterek, canlı, öfkeyle!

Kerkük ve Musul

- 16 EKİM Basında 'Kerkük Türkleri'nin göç zorluğu yolunda haberler yer almaya başladı.
- 18 EKİM Tercüman yazarlarından Ergun Göze 'Kerkük Türk Cumhuriyeti' kurulmasını önerdi.
- 20 EKİM Tercüman gazetesinin manşetine göre 'Kerkük Dosyası Köşk'te'.
- 24 EKİM Frankfurter Allgemeine: 'Türkiye, Musul ve Kerkük konusunda çok hassas.'
- 7 KASIM Iran ve Barzani kuvvetleri Kerkük'e ortaklaşa saldırdı.
- 7 KASIM Hatay DYP Milletvekili Murat Sökmenoğlu tarafından verilen bir soru önergesinde, 'Kerkük konusunda Türkiye'nin suskunluğunun daha ne kadar devam edeceğini, Kerkük konusunda ne gibi tedbirler alındığı' soruluyor.
- 10 KASIM Tercüman'da Mimi Kemal Öke imzalı, 'Musul ve Kerkük Türkiye'den Nasıl Kopardı?' (Musul-Kerkük Dosyası) başlıklı bir yazı dizisi başlıyor.
- 15 KASIM Kamran İnan 'gerekirse Ege, Kerkük ve Suriye'ye müdahele etmeliyiz' dedi.

Ortadoğu

- 25 EKİM Ingiltere, geçen Nisan ayında İsrail Hava Yolları uçağına bomba yerleştirme girişiminin ardından Suriye'nin bulunduğuunu ileri sürürek, bu ülke ile ilişkilerini kesti.
- 26 EKİM ABD Suriye büyükelçisini geri çekti. Kanada da 'dansıma amacıyla' büyütükelçisini ülkesine çağrırdı.
- 6 KASIM NATO komisyon raporu göre: 'Suriye güneydoğu için tehdit oluşturuyor.'
- 11 KASIM Ingiltere AET ülkelerini, ikna etti. Suriye'ye karşı önlem alınıyor.
- 13 KASIM GAP ve Elbistan Santralina sabotaj hazırladığı öne sürülen, Suriye, İran ve Filistin uyruklu 8 kişi Ankara'dan Mardin'e giden özel bir ekip tarafından gözaltına alındı.
- 14 KASIM İsrail Savunma Bakanı İzak Rabin 'Suriye bölgedeki terörün anahtarıdır' dedi.

Ekonomi

- 22 EKİM İhracatın tıkanması yüzünden tekstil sektörü krize girdi.
- 24 EKİM Halit Narin, ihtiyacı haciz karan konusunda 'komünistlerin 15 yılda yapamadığını bir günde yapmak istediler' dedi.
- 25 EKİM 41 işçiyi çaktıran Otosan 'bu ekonomik koşullara dayanacak gücümüz kalmadı' gerekçesini gösteriyor.
- 7 KASIM Dünya Bankası uzmanı Peter Muth Türk ekonomisi için alarm verdi: 'Özel sektör çöküyor. 'Kurtarma Fonu' kurulsun.'
- 14 KASIM Başbakan iflas olayları için 'batan batısın' diye konuştu.
- 15 KASIM Odalar Birliği, hükümetten zor durumda şirketlerin kurtarılmasını istedi.

Öğrenci Sorunları

- 25 EKİM Kaydının silineceği endişesiyle intihar eden Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencisi Isa Tanrıverdi için öğrenciler YÖK'ü protesto gösterisi yaptı.
- 7 KASIM TBMM Başkanlığı'na, YÖK yasasının 44. maddesinin değişmesi için 7000 imzalı dilekçe, 3 öğrenci temsilcisi tarafından teslim edildi.
- 7 KASIM İzmir ve İstanbul'dan yürüyerek Ankara'ya gelen öğrencileri karşılayan öğrencilerden 30 kadar polisçe gözaltına alındı.
- 26 EKİM Limon Mizah dergisine DGM soruşturma açtı. DGM'ye yollanan bir mektupla derginin Türk Silahlı Kuvvetleri'ne ve Türkliğe hakaret ettiği ibhar edilmiş.
- 2 KASIM Oğulları Hayrettin Eren'in gözaltında kaybolması üzerine, Eren ailesi Savcılığa başvurdu. (Kürşat İstanbul'un 'Gözaltında Kaybolanlar' adlı kitabına göre, bugine kadar Türkiye'de 800 kişi gözaltında kaybolmuş)

- 3 KASIM Uluslararası Helsinki İnsan Hakları Federasyonu'nun raporuna göre 'Türkiye'de insan haklarını uygar bir düzeye getirmek için yapılacak çok şey var. İşkence hâlâ sürüyor'
- 10 KASIM Demir Özlu ve Ergin Yıldızoğlu Bakanlar Kurulu kararıyla vatandaşlığından çıkarıldı.
- 13 KASIM Saçak dergisinin düzenlediği, Sosyalist Parti Paneli'nde konuşma yapanlar tutuklandı.

DYP ve ANAP

- 16 EKİM Sakıp Sabancı 'Demirel ile Özal birleşsin!' çağrısı yaptı.
- 18 EKİM Sabancı'nın Demirel-Özal birleşmesi teklifine Vehbi Koç 'Hagigaten fevkalade iyi olur' dedi.
- 23 EKİM Özal'ın bir zamanlar sağ kolu olan Pakdemirli ANAP'tan istifa etti.
- 24 EKİM Halit Narin, Sabancı'nın Demirel-Özal birleşmesi önerisine 'Kan-koca-kardeş kavgasına karışmam' cevabı verdi.
- 24 EKİM Tercüman yazarı Yavuz Donat'a göre' keşke bu ülke Evren-Demirel-Özal üçlüsünü bir arada çalıştırabilseydi'
- 30 EKİM Tercüman gazetesinin manşeti: 'Çankaya'ya DYP'den sıcak bakış'
- 6 KASIM Yasaklar için Evrenle görişen Cindoruk, 'Ülkemiz ve rejimiz için kendilerini büyük bir teminat olarak görüyoruz. Müsterih ve memnun ayrılmıyorum.

İşçi Olayları

- 6 KASIM Bağımsız Otomobil-İş Sendikası'na bağlı işyerlerinde MESS sözleşmesinin sonuclanmamasını protesto eden işçiler yemek boykotuna gitti. Polis, 26 sendikacıyı gözaltına aldı.
- 7 KASIM SEKA'da çalışan işçiler toplu sözleşme görüşmelerinin sonuçlanmaması üzerine yemek boykotu yaptılar

Türkiye'ye yönelik Nükleer Baskı

- 21 EKİM ABD Savunma Bakanlığı'nın açıklamasına göre, Türkiye'ye kısa menzilli nükleer başlık taşıyan Lance füzeleri yerleştirilecek.
- 6 KASIM Kuzey Atlantik Asamblesi'nin İstanbul toplantısına sunulacak rapor: 'Rusya'nın hedefi, Boğazlar ve Basra'.
- 5 KASIM SHP'nin Şahinkaya ile ilgili araştırma önergesinde '12 Eylül döneminde büyük çatıların anaforunda yaşanmıştır' deniliyor.

Nikaragua

- 22 EKİM SHP'nin Şahinkaya ile ilgili araştırma önergesinde '12 Eylül döneminde büyük çatıların anaforunda yaşanmıştır' deniliyor.
- 23 EKİM CIA Başkanı Casey Suudi Arabistan Kralı'ndan Angola ve Nikaragua'daki karşı-devrimcilere yardım etmesini istedi.

Cesitli

- 22 EKİM Gecekonduları yıktırılan iki çocuk enkaz altında kalarak öldü.
- 24 EKİM Bu olay üzerine ANAP Genel Sekreteri Taşar 'Ecel gelmiş cihane baş ağrısı bahane' dedi.
- 27 EKİM İssiz ve üç çocuklu babadan geçim için çözüm: 'Böbreğimi satar, sermaye yaparım.'
- 6 KASIM İnönü, Evren'le olan görüşmesini anlatırken, 'Evren'in bütçe konusunda bir tavrı alamayacağını, ekonomik konuların hükümette olduğunu' söyledi.
- 6 KASIM Türkiye İşçi Emeklileri Dul ve Yetimleri Derneği İzmir Şubesi Başkanı Orhan Vardar, 'dilenen ve kötü yola düşen emekli ve dul sayısının arttığı' belirtti.
- 11 KASIM ABD eski Dışişleri Bakanı Haig'e göre, 'Demirel ve Ecevit keseri hep kendilerine dönük vuran, aşın milliyetçi politikacılar'. Evren ise, 'bölge sorunlarına bir dünya lideri gözüyle bakıyor.'
- 12 KASIM Loto'da ikramiye milyara yaklaşınca, kupon sıkıntısı bas gösterdi.
- 13 KASIM Doğu'da helikopterlerle halkın üzerine atılan bildiride, ihbarçılara 1 milyar lira ödül verileceği ilan edildi.
- 13 KASIM Missouri'nin 40 yıl önceki Türkiye ziyaretinde de bulunan Çavuş Davidson, bu seferki gelişlerile ilgili olarak söyle konusu: 'Artık siz de Amerikalı olmussunuz. O günlerde halk bizim iyi vakit geçirmemiz için elinden geleni yapıyordu. Şimdi pek fazla ilgi görmedik.'

14 KASIM PTT'nin yeni 'sosyal hizmet'i: Çocuklara 1000 TL'ye bir saat masal.

*İş sen hıyır degildin
Abbasın dan işte Hı*

*Yerine y
Oda benden sen*

AnaBritannica'ya abone olacakların dikkatine:

AnaBritannica Genel Kültür Ansiklopedisi'ne abone
olma süresi, 10 Aralık 1986 akşamı sona erecektir.

Okurlarımız bu tarihe kadar, kendileri için en uygun
abone olma biçimini seçerek başvurularını yapabilirler.

Abonelik için posta çeki hesabına veya banka hesabına
belirtilen mikarda para yatırıldıktan sonra alındı
makbuzunu "abone istek kuponu" ile birlikte
adresimize postalamanız gerekmektedir.

Bunların dışında abone kaydınız için doğrudan şirket
merkezine de başvuruda bulunabilirsiniz.

ABONE KOŞULLARI:

Yandaki seçenekleri dikkate alın. Ödeyeceğiniz
miktari en geç 10 Aralık 1986 tarihine kadar

- a) Ana Yayıncılık A.Ş. 248274 no'lu posta çeki hesabına,
veya
- b) Ana Yayıncılık A.Ş.'nın Yapı ve Kredi Bankası Gayrettepe
Şubesindeki 1600 no'lu hesabına, veya
- c) Doğrudan başvuru ile şirket merkezine yahut

Posta çeki veya banka havale makbuzu fotokopisini
yendeki kuponla birlikte gönderin. Belgeler elimize geçer
geçmez "AnaBritannica Abone Taahhütnamesi" adresini
taahhüt olaraq gönderilecektir.

AnaBritannica'nın her cildi temanlandıkça, abonelik
miktari adresine taahhüt olaraq gönderilecektir. Cillerin
gönderilmesiyle ilgili bütün posta masrafları Ana Yayıncılık'a
aittir.

AnaBritannica aboneli, üç ayrı dönemde düzenlenecek
eğitim ve kültür armagânları kazanma hakkına doğrudan
sahip olacaklar, muhtemel hayatı artılarından da hiçbir
şekilde etkilenemeyeceklereidir.

ANA YAYINCILIK A.Ş. Büyükdere Caddesi, Uçyol Mevkii, No: 57/4, 80725 Maslak-İstanbul
Tel: 176 26 40 - 176 26 41

ANABRITANNICA ABONE İSTEK KUPONU

SEÇENEKLER (*)	AYLIK TAKSİT MIKTARI	TAKSİT SAYISI	KDV DAHİL TOPLAM FİYAT	SON ÖDEME TARİHİ
TAMAMı PESİN			120.000 TL	10.12.1986
TAMAMı 4 AY TAKSİTLE	40.000 TL	4	160.000 TL	10.03.1987
TAMAMı 8 AY TAKSİTLE	22.000 TL	8	176.000 TL	10.07.1987
TAMAMı 12 AY TAKSİTLE	16.000 TL	12	192.000 TL	10.11.1987

Adı Soyadı
Ev Adresi

Telefon (ev)

İş Adresi
Mesleği

Telefon (iş)

(*) Seçtiğiniz ödeme şeklinin karşındaki kutunun içine (x) koymak işaretleyiniz

İmza:

AnaBritannica'yı alın. Çocuklarınızın, evinizin, Türkiye'nin bilgi ve kültür ıskusası genişlesin.

Ana Yayıncılık A.Ş. ve Encyclopaedia Britannica, Inc. işbirliği ile yayımlanmaktadır.

